

Plenair verslag

Tweede Kamer, 95e vergadering

Woensdag 30 juni 2021

- Aanvang **10:15 uur**
- Sluiting **22:51 uur**
- Status **Ongecorrigeerd**

Doorstroom van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van een aantal onderwijswetten in verband met aanpassingen op het gebied van de doorstroom van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs en wijziging van de stelselinrichting van doorstroomtoetsen en toetsen verbonden aan leerling- en onderwijsvolgsystemen in het basisonderwijs (35671).**

De **voorzitter**:

We gaan over naar de behandeling van de wijziging van een aantal onderwijswetten in verband met aanpassingen op het gebied van de doorstroom van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs. Hartelijk welkom aan de minister en aan de leden. Er hebben zich tien leden ingeschreven. Het betreft een wet, met best wel aanzienlijke spreektijden per spreker. We hebben vandaag ook nog twee andere debatten. Daarom wil ik voorstellen dat er tweemaal twee of vier afzonderlijke interrupties kunnen worden gepleegd in eerste termijn. Anders gaan we het gewoon niet redden in de tijd. Er is altijd de mogelijkheid om in tweede termijn nog weer op zaken terug te komen. Zo wil ik handelen.

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De **voorzitter**:

We gaan beginnen met de eerste spreker van de zijde van de Kamer in eerste termijn. Dat is mevrouw Westerveld, die het woord zal voeren namens GroenLinks.

Mevrouw **Westerveld** (GroenLinks):

Voorzitter. Ik kan me nog herinneren dat ik de Cito-toets deed op de basisschool. Toen zat ik in een klasje van vier op een plattelandsschool. Ik weet nog dat het er bij ons heel gemoedelijk aan toeging. We konden als groep 8 op een aparte plek zitten. Ik weet ook nog dat ik in ieder geval bijna geen stress had. Ik gun dat de leerlingen van nu af en toe ook. Als ik soms in kranten lees en ook van leerlingen en ouders hoor wat voor een stress die eindtoets, die nu doorstroomtoets wordt, met zich meebrengt, dan gun ik ze dat eigenlijk niet. Ik hoop dat we in de toekomst wat minder druk kunnen leggen op die eindtoets, of in ieder geval minder druk op leerlingen.

Het onderwerp waar we vandaag over spreken is iets waar we de afgelopen jaren heel vaak discussie over hebben gevoerd, namelijk de eindtoets. De vraag is: kan een toets het beste het niveau van een leerling bepalen aan het eind van de basisschool, of kunnen leraren die dat kind de hele schoolloopbaan hebben gevolgd — we hebben het vaak gehad over de film die de leerkracht ziet en het fotomoment van de toets — dat het beste? Of is advisering misschien helemaal niet nodig en moeten we toe bewegen naar latere selectie in de vorm van bijvoorbeeld bredere brugklassen?

Voorzitter. In deze discussie heeft GroenLinks zich altijd zorgen gemaakt over de kansenongelijkheid die rondom dit vraagstuk speelt. Zo weten we dat er sprake is van onder advisering, dat kinderen van ouders die praktisch zijn opgeleid en kinderen van ouders die minder mondig zijn vaker een lager schooladvies krijgen. Afgelopen schooljaar was dat nog eens extra zichtbaar, toen de eindtoets wegviel, waardoor kinderen uit arme gezinnen hun schooladvies niet konden bijstellen door de toets en te vaak op een lager niveau zijn geplaatst. Anderzijds weten we dat kansenongelijkheid ook opspeelt als je de toets juist weer belangrijker maakt. Dat heeft ook te maken met de opkomst van schaduwonderwijs, het feit dat er steeds vaker wordt getraind om die eindtoets zo goed mogelijk te maken. Het zijn vooral de ouders die zelf hebben gestudeerd en de mondige ouders die bijlessen regelen voor hun kinderen en soms ook in gesprek gaan met leerkrachten om de advisering wat naar boven bij te stellen. Dat werkt, en dat houdt de ongelijkheid in stand.

Voorzitter. GroenLinks blijft er dan ook voorstander van om echt werk te maken van het tegengaan van kansenongelijkheid door latere selectie te stimuleren, bijvoorbeeld door het aanbieden van meer brede brugklassen en het geven van gecombineerde schooladviezen. Mijn eerste vraag aan de minister is dan ook waarom deze wetswijziging niet is aangegrepen om meer te doen met die gecombineerde schooladviezen. De minister schrijft dat scholen gewezen zijn op het belang van kansrijk adviseren en het niet alleen afgeven van enkelvoudige schooladviezen, maar toch lezen we dat maar 28% van de scholen brede schooladviezen geeft. Wat kan de minister doen om het gebruik hiervan steviger aan te moedigen of eventueel te verplichten, vraag ik hem. De minister moedigt scholen aan om brede brugklassen aan te bieden, zeker in het licht van de corona-achterstanden, maar heeft de minister in beeld hoeveel scholen hier ook echt werk van gaan maken? Worden scholen die brede brugklassen willen invoeren hier voldoende in ondersteund, bijvoorbeeld met het geld van het Nationaal Programma Onderwijs? En kan de minister ondersteuning bieden zodat deze brede brugklassen ook kunnen blijven bestaan als het Nationaal Programma Onderwijs stopt? Ten slotte ben ik benieuwd hoe het staat met de pilots met 10-14-onderwijs.

Voorzitter. Dan terug naar de wet die we vandaag bespreken. Die wet is grofweg in te delen in twee onderdelen. Het eerste deel gaat over de vraag wanneer die eindtoets afgenomen moet worden en of deze hernoemd moet worden tot "doorstroomtoets". Dat was volgens mij ook een van de suggesties van de heer Van Meenen in het debat van een paar jaar geleden. Het tweede deel van deze wet gaat over wie deze toetsen mag maken en wie deze controleert.

Ik begin met dat eerste deel. Daar kunnen wij grotendeels in meegaan. Zoals ik hiervoor al zei, denken we wel dat er nog grotere stappen gezet moeten worden om ongelijkheid in het hele onderwijssysteem aan te pakken. Tegelijkertijd lijkt deze wet wel een stapje te maken door één aanmeldmoment voor alle leerlingen in te stellen in het voortgezet onderwijs. Dat zorgt voor meer gelijkheid. Hierdoor hebben leerlingen van wie het schooladvies later bijgesteld wordt evenveel kans om op de school van hun keuze te komen. Dat is mooi en belangrijk, want vaak gaat het om leerlingen die al uit een moeilijker positie komen.

Voorzitter. Ik heb nog wel een vraag over het bijstellen van de schooladviezen. De school is verplicht om het schooladvies te heroverwegen als een leerling die eindtoets beter maakt. Als de school besluit af te wijken van de uitslag van de toets, moet dat gemotiveerd worden. Uit onderzoek van de inspectie blijkt dat een op de drie scholen aangaf geen enkel advies te heroverwegen dit jaar. 10% van de scholen heeft de afgelopen jaren bij geen enkele leerling het schooladvies aangepast. Dit terwijl een bijgesteld advies volgens diezelfde inspectie goed uitpakt. In 80% van de gevallen redden de kinderen met een bijgesteld advies het op dat niveau op het voortgezet onderwijs. Het is niet verplicht om het advies aan te passen, maar wel om het advies te heroverwegen. Ik wil de minister vragen: controleert de inspectie op dit heroverwegen en de aanwezigheid van een motivering? Zo niet, wil de minister daar dan eens met de inspectie over in gesprek gaan? Zouden we het niet eventueel verplicht moeten stellen?

Voorzitter. Ik wil de minister ook vragen of er op de lerarenopleidingen voldoende aandacht is voor schooladvisering. De minister schrijft dat sommige pabo's aandacht besteden aan

schooladvisering in een specialisatie of een vak over het oudere kind. Moet dit niet een sterkere positie krijgen in de opleiding, zodat leraren die goede schooladviezen ook echt kunnen geven?

Voorzitter. Dat brengt mij op het tweede deel van de wet over wie de toetsen mag aanbieden. Daar zijn we wat minder positief over. De minister wil met dit wetsvoorstel de Centrale Eindtoets afschaffen en de eindtoets alleen nog maar laten aanbieden door marktpartijen. Daar hebben wij als GroenLinks zowel inhoudelijk als principieel problemen mee. Daarover heb ik met de heer Kwint een vrij uitgebreid amendement ingediend waarover we het vast nog gaan hebben en waarover de heer Kwint het in zijn bijdrage ook gaat hebben. Ik wil er ook een paar woorden over zeggen. De minister schrijft: "Het is niet langer nodig om als overheid een doorstroomtoets aan te bieden nu er voldoende marktpartijen zijn die in staat zijn om die doorstroomtoetsen aan te bieden." Ik heb moeite met die redenering. Er zijn immers wel meer overheidstaken die we kunnen overlaten aan marktpartijen, maar dat betekent nog niet dat we dat altijd moeten doen.

Dat brengt mij tot de kernvraag die ik hierbij heb: welk probleem wordt hiermee nou opgelost? Op dit moment is er keuzevrijheid voor scholen. Bijna de helft van de scholen kiest al voor een andere toets dan de Centrale Eindtoets, van een andere aanbieder. De andere helft kiest dus wel bewust voor die Centrale Eindtoets. Uit deze cijfers maak ik op dat er geen enorme behoefte is bij scholen om massaal voor een andere eindtoets, aangeboden door private partijen, te gaan. Ik wil de minister vragen: komt deze vraag uit het veld? Zijn scholen die gebruikmaken van de Centrale Eindtoets hier tevreden mee? Waar komt dit vandaan?

De minister geeft aan dat de tweede reden is dat een gezond toetsstelsel niet gewaarborgd kan worden op de manier waarop het nu gaat. Ik vraag me af of er geen andere manier is om dit op te lossen dan door het aanbieden van toetsen helemaal aan marktpartijen over te laten? Ik hoor graag een reactie van de minister daarop.

Dan heb ik nog een meer principieel punt. Door het toetsen in zijn geheel bij marktpartijen neer te leggen, wordt weer een deel van het onderwijs vermarkt. Zoals de minister weet, maak ik me samen met de heer Kwint, maar ook met andere collega's hier, al een paar jaar druk om de groei van particulier en aanvullend onderwijs. Ook rondom het Nationaal Programma Onderwijs hebben we verschillende keren gewaarschuwd en gezegd: pas nou op dat niet een groot deel van dit geld naar private partijen gaat, want onderwijs is een publiek goed dat we met elkaar moeten financieren. Dat moet het wat ons betreft ook blijven. Door het maken van de eindtoetsen in zijn geheel bij de markt neer te leggen, zal nog meer geld dat publiek is, dat van ons allemaal is, dat bestemd is voor onderwijs, naar partijen gaan die een winst oogmerk hebben.

Ik maak me ook zorgen over een eventuele wildgroei aan toetsen. De minister schrijft dat hij verwacht dat maar een klein aantal aanbieders zich op deze markt zal wagen, omdat er wel heel specifieke dingen worden vereist. We lezen ook dat er nogal wat toezicht op is. Maar hoe weet de minister dat zeker, wil ik hem vragen. Zal het niet zo zijn dat deze private toetsaanbieders ook met trainingen op maat voor hun eigen toetsen zullen komen? We weten dat het particulier onderwijs groeit. Ik heb ook op de sites gekeken van een aantal van de aanbieders die nu al toetsen mogen aanbieden. Het zou natuurlijk zomaar kunnen dat zij over een aantal jaar ook op maat gemaakte toetsen gaan aanbieden die ouders kunnen inkopen om hun kind zo goed mogelijk klaar te stomen voor het zo goed mogelijk maken van die eindtoets. Dat zorgt weer voor meer particulier onderwijs in ons publieke stelsel.

De voorzitter:
De heer Van Meenen?

De heer **Van Meenen** (D66):
Helemaal op het eind.

Mevrouw **Westerveld** (GroenLinks):
Oké. Ziet de minister dat risico ook en op welke manier pakt deze wet het probleem van

schaduwonderwijs rond toetsen aan? Hoe staat het ook met toetstrainingen voor de eindtoets? Ik heb het nog even opgezocht. We hebben het een aantal jaren geleden over een paar rapporten gehad. Je ziet daarin dat dit vooral in het voortgezet onderwijs een probleem is. In de laatste Staat van het Onderwijs zien we dat het aanbod van private partijen in schaduwonderwijs ook in het hoger onderwijs steeds groter wordt. Ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat dit ook steeds vaker in het primair onderwijs gebeurt. Ik wil de minister dus vragen of we al nieuwe cijfers hebben.

Voorzitter. Dan de vergelijkbaarheid van de verschillende toetsen, want ook daar maak ik me zorgen over. Daar ben ik niet de enige in. De Raad van State adviseert om het toetsingsstelsel nog niet aan te passen en de Centrale Eindtoets nog niet af te schaffen, aangezien de private toetsen nog niet voor een langere periode onderling vergelijkbaar zijn gebleken. Ik citeer de Raad van State: "Nog niet zeker is gesteld dat de markt thans al voorziet in eindtoetsen die even goed van kwaliteit zijn als de Centrale Eindtoets en voldoende transparant en eenduidig zijn. Afschaffing van de Centrale Eindtoets is daarom op dit moment prematuur. De Afdeling adviseert daarom nu af te zien van het afschaffen van de Centrale Eindtoets." Kan de minister aangeven waarom hij dit advies van de Raad van State naast zich neerlegt en waarom de toetsen volgens hem al wel van voldoende kwaliteit en goed vergelijkbaar zijn?

Voorzitter. Ten slotte nog een vraag over toetsen voor leerlingen met een beperking, want ik lees dat de regering ervoor blijft zorgen dat een brailleversie van de toets beschikbaar blijft. Dat is dus specifiek voor leerlingen die blind zijn of een zware leesbeperking hebben en niet goed kunnen zien. Omdat de ontwikkeling van een voor blinde leerlingen geschikte doorstroomtoets financieel onhaalbaar is voor marktpartijen en dit specialistische kennis vereist, blijft de regering daarvoor verantwoordelijk. Tegelijkertijd lees ik dat "voor alle andere leerlingen die een beperking hebben maar die niet onder de Beleidsregel ontheffingsgronden eindtoetsing po vallen, geldt dat de marktpartijen voor deze leerlingen geschikte versies moeten aanbieden." Ik zou hier graag meer uitleg over willen van de minister, want over wat voor soort toetsen en welke leerlingen hebben we het dan? En weet de minister zeker dat marktpartijen hiervoor wél de juiste expertise hebben en dat zij de financiële kosten hiervan willen dragen? Kortom, hoe gaat de minister garanderen dat alle soorten leerlingen een geschikte toets zullen krijgen?

Ik voeg hier als allerlaatste opmerking nog aan toe dat natuurlijk ook leerlingen die bijvoorbeeld autisme hebben of die op een andere manier leren, baat hebben bij aangepaste toetsen, omdat die beter aansluiten bij de manier waarop zij leren. We weten dat ongelijkheid ook optreedt omdat heel veel lesmaterieel dat er nu is, hoe dat wordt aangeboden en hoe toetsen worden aangeboden, soms niet aansluit bij de manier waarop deze leerlingen leren. Dus hoe zorgen wij ervoor dat er ook gelijkheid is en dat ook deze leerlingen alle kansen krijgen?

De voorzitter:

Dank voor uw inbreng. De heer Van Meenen.

De heer Van Meenen (D66):

Ik ga even helemaal terug naar het begin van het relaas van mevrouw Westerveld, dat ik goed kon volgen. Zij is geen autorijder. Ik heb altijd tweedehandsauto's. Op een gegeven moment begint dit en dat kapot te gaan en dan is dat weer niet goed. Elke keer denk je: zullen we hem nog repareren of zullen we maar eens een keer een nieuwe kopen? Zo kijk ik ook een beetje naar de huidige overgang van p.o. naar vo en dat beluister ik ook in haar woorden. Eigenlijk weten we allang dat het systeem dat we nu hebben, niet optimaal is. Het staat kansengelijkheid in de weg, er is een te vroege selectie et cetera. Dat heeft zij allemaal gezegd. We zitten hier dus een beetje te draaien aan knopjes van iets wat eigenlijk al kapot is, maar we proberen het nog zo goed mogelijk te doen. Mijn vraag aan haar is: is zij het met mij eens dat het enige wat deze wet verbetert ten opzichte van de huidige situatie, is dat er een centraal aanmeldmoment komt?

Mevrouw Westerveld (GroenLinks):

De vergelijking met de auto is wel grappig. De laatste keer dat ik autoreed, is inderdaad al jaren geleden, maar ik begrijp wat de heer Van Meenen daarmee wil zeggen. Ik heb het stenogram

erbij gepakt van de discussie die we hier een paar jaar geleden over hadden. Toen maakten we ons ook met een groot deel van de Kamer zorgen over die overgang. Toen zei de heer Van Meenen ook nog dat de grootste ongelijkheid eigenlijk ontstaat in die overgang van p.o. naar vo. Ik heb goed gelezen wat de heer Van Meenen daar toen over zei. Daar heeft hij natuurlijk gelijk in en hij heeft inderdaad een punt: we behandelen hier nu een wet die een paar dingen doet. Ik zei net in mijn bijdrage al dat we eigenlijk best positief zijn over het eerste deel. Dat gaat vooral over dat gelijke aanmeldmoment, waardoor ook kinderen van wie het advies later bijgesteld wordt, dezelfde kans hebben om op de school van keuze te worden geplaatst. Dat is positief. Over het tweede deel van de wet — daar was ik ook duidelijk over — zijn we veel minder positief. Daar hebben we ook een heel uitgebreid amendement over ingediend.

De heer **Van Meenen** (D66):

Ja. Dan even over dat eerste deel. Dat centrale aanmeldmoment komt, maar we hebben destijds gekozen voor die hele nieuwe volgorde, namelijk eerst het advies en de toets zo ver mogelijk naar achter schuiven, omdat we daarmee het advies belangrijker maken, et cetera. Dat had inderdaad maar één nadeel en dat was dat er eigenlijk twee aanmeldmomenten waren: één voor de meeste leerlingen en dan één voor degenen die een bijgesteld advies kregen. Dat leverde ook weer ongelijkheid op, en dat gaan we nu repareren.

Dat kun je op twee manieren repareren. Je kunt ervoor kiezen om het advies naar achter te schuiven — daarmee houden we het schooljaar voor groep 8 lang, met veel onderwijs — of je schuift het naar voren. Er is voor gekozen om het naar voren te schuiven, ongetwijfeld onder druk van vo-scholen die de tijd willen hebben — ik zeg dat dan altijd in mijn eigen woorden — om de kinderen zo goed mogelijk in een hokje te zetten. Daar zouden we ze misschien wat minder tijd voor moeten geven. Mijn vraag is dus: zou het niet zo moeten zijn in de ogen van GroenLinks dat het aanmeldmoment zo laat mogelijk in het jaar zou moeten komen? Is 24 maart niet erg vroeg?

Mevrouw **Westerveld** (GroenLinks):

Ik kan me voorstellen wat de heer Van Meenen zegt. Er staan natuurlijk een aantal knelpunten beschreven waarom deze wet is gemaakt. Eén van die knelpunten is de periode tussen het schooladvies en de eindtoets. Daar zou niet te veel ruimte tussen moeten zitten. Dat argument begrijp ik niet helemaal, want ik zou zeggen: laten we zorgen dat we een zo goed mogelijk beeld krijgen van de leerling en laten we ervoor zorgen dat het systeem daarop is aangepast. Tegelijkertijd snap ik ook wel dat scholen in het voortgezet onderwijs op een gegeven moment duidelijkheid willen hebben over hoeveel leerlingen zich aanmelden enzovoort. Dus ik snap beide afwegingen. Ik ben het wel met de heer Van Meenen eens dat we moeten kijken naar wat de leerling nodig heeft en dat we ervoor moeten zorgen dat het systeem daar zo goed mogelijk op aansluit in plaats van andersom.

De **voorzitter**:

Afrondend, u heeft vier vragen.

De heer **Van Meenen** (D66):

Ja. Ik ben het ermee eens om het advies en de toets zo dicht mogelijk bij elkaar te brengen, zodat je één aanmeldmoment hebt. Dat kun je op twee manieren bereiken. Je kunt doen wat er nu gebeurt, namelijk de toets weer naar voren halen in het schooljaar of je kunt het advies naar achteren zetten, zo dicht mogelijk op die eindtoets, zodat je zo veel mogelijk onderwijstijd overhoudt. Dat is eigenlijk mijn punt. Dan is de slotvraag: is deze wet nu niet een enorme operatie om alleen dat ene te regelen, dat ene moment, en dan ook nog op een voor mij te vroeg moment?

Mevrouw **Westerveld** (GroenLinks):

Ja, deze wet haalt nogal wat overhoop. Ik moet ook heel eerlijk zeggen dat wij het er nog niet over eens zijn of we voor of tegen deze wet moeten stemmen. Dat komt met name door dat tweede deel, zeg ik tegen de heer Van Meenen, maar ik snap zijn punt ook wel dat als je echt die kansongelijkheid wilt aanpakken, we misschien wat veel groters zullen moeten doen wat niet in

deze wet zit. Ik hoop dat ik daarmee zijn vragen heb beantwoord. De kanttekeningen die hij schetst, herken ik zeker.

De voorzitter:

Dank voor uw inbreng en de beantwoording van de interrupties. De volgende spreker van de zijde van de Kamer is de heer Kwint, die namens de Socialistische Partij zal spreken.

De heer Kwint (SP):

Dank u wel, voorzitter. In de voorbereidende fase van het debat over de eindtoets in het onderwijs kreeg een motie van mij om de Cito-toets uiteindelijk niet te privatiseren 74 zetels achter zich. Dus laat ik mijn inbreng beginnen met een compliment. Het getuigt van politieke moed van de minister om in demissionaire staat alsnog een wetsvoorstel naar de Kamer te sturen met een voorstel waarvan hij weet dat het zo gevoelig ligt.

Dit specifieke punt is dan ook meteen een van de bezwaren die de SP tegen de wet heeft. Het kwam net al even langs. Het zal de minister en de collega's dan ook niet verbazen dat wij daar samen met GroenLinks een amendement over ingediend hebben. Ik vermoed dat het het langste amendement is, in ieder geval qua wetstekst, dat ik ooit heb ingediend, want dit is zo'n typische verzamelwet die in zo veel verschillende onderwijswetten iets verandert dat wanneer je iets dan weer terug wilt veranderen, er werkelijk een ongelofelijke hoeveelheid artikelen herschreven moet worden. Dus in ieder geval ook vanaf deze plek mijn complimenten aan de wetgevingsjuristen van Bureau Wetgeving die het voor elkaar gekregen hebben om mijn wensen ook nog in een volgens mij kloppend amendement te gieten. Op het moment dat ervoor gekozen werd om meerdere eindtoetsen toe te staan, is er heel specifiek voor gekozen om de toets vanuit Cito wel beschikbaar te houden. En dat was niet voor niks: de eindtoets is nog altijd een wettelijke plicht, en dus moet er altijd een eindtoets zijn. En datgene wat er altijd moet zijn, wat wettelijk verplicht is, daar mag een overheid iets van vinden, en daar moet een overheid zich misschien ook wel tegenaan bemoeien. Daar moet de overheid misschien ook wel zorg voor dragen, want ja, bedrijven kunnen opkomen, bedrijven kunnen wegzakken, bedrijven kunnen failliet gaan.

Laat ik beginnen met die vraag: hoe gaat de minister een wettelijke taak borgen wanneer hij de uitvoering daarvan, namelijk het maken van die toetsen, uiteindelijk uit handen gegeven heeft? Wat gaat de minister doen wanneer er door een crisis die wij niet kunnen voorzien, in één keer allerlei aanbieders wegvallen? En dan is het natuurlijk makkelijk om te zeggen "ja, dat is wel een heel hypothetisch voorbeeld, dat gaat nooit echt gebeuren", maar dat vindt mijn partij een iets te lichtzinnige manier van omgaan met een wettelijke taak. Dus ons amendement lijkt daar wat ons betreft een betere oplossing voor, en ik ben wel oprecht benieuwd naar de argumenten van de minister waarom hij dat niet gedaan heeft. Want ik lees vervolgens wel dat er een calamiteitentoets ontwikkeld moet worden. Dat betekent dus dat er alsnog door de overheid een toets ontwikkeld moet worden, maar die gaan we dan weer niet gebruiken als Cito-toets omdat we het verdienvermogen van vier of vijf particuliere aanbieders niet willen aantasten. Dan zijn we toch gewoon dubbel werk aan het doen?

En hoe is de kritiek, zoals wij die eerder hebben geuit en zoals die nu werd herhaald door de Raad van State, meegenomen, namelijk dat de onderlinge vergelijkbaarheid — mevrouw Westerveld had het er ook al over — echt nog niet gegarandeerd is? Waar komt dan deze haast vandaan om dit uiteindelijk te gaan doen, wanneer de Raad van State zegt, wanneer partijen eerder ook al hebben gezegd: jongens, kijk nou uit, want we weten nog niet zo goed hoe die testen zich tot elkaar verhouden, en we moeten waken voor het risico dat scholen en schoolbesturen uiteindelijk gaan shoppen en zoeken naar een test waarvan ze denken dat die op dat moment misschien de mooiste uitslag bij hun eigen leerlingen geeft? De minister geeft aan — en ik ben dat zeer met hem eens — dat het expliciet níét de bedoeling is dat een eindscore van zo'n eindtoets uiteindelijk een plat vergelijkingsmateriaaltje tussen scholen wordt. We weten allemaal dat een eindscore op een eindtoets helemaal niet het hele verhaal vertelt over de kwaliteit van het onderwijs. Maar wij zitten hier allemaal met mensen die er vorsteljk voor betaald worden om zich een groot deel van de week bezig te houden met onderwijs. Wij weten misschien wat richtlijnen en hoe we deze toets moeten wegen. Ingewikkelde techniek, wet, eindtermen,

normeringen, toetsen, dat is onderdeel van ons werk. Maar als je als ouder op zoek bent naar een goede school voor je kind en je gaat naar Scholen op de kaart, dan kijk je toch wel heel erg snel naar die gemiddelde Cito-score, want het is toch wel heel erg makkelijk om te vergelijken, zeker als je ziet wat voor ingewikkelde dingen je anders moet gaan vergelijken, van schoolvisie en ondersteuning en alles wat dies meer zij. Dus als de minister zegt dat het niet de bedoeling is om de score van die eindtoets te gebruiken om scholen naast elkaar te zetten, om scholen te vergelijken, om te zeggen "dit is een goede en dit is een slechte school", wat doet hij er dan aan om te voorkomen dat het gebeurt?

Dan het punt van het bijstellen van de adviezen; daar had mevrouw Westerveld het ook al over. Wij hebben het hier de hele tijd over kansrijk adviseren en kinderen zo veel mogelijk de kans geven om het maar te proberen op de middelbare school: kijk maar of het iets is voor je. Maar we zien in de praktijk nog altijd dat een bijstelling naar boven relatief weinig gebeurt, ook wanneer daar wel aanleiding toe is, en dat het vooral kinderen treft die ouders hebben die gewoon onderdeel zijn van de werkende klasse, praktisch opgeleid, en dat die vaak ondergeadviseerd worden. Nou ligt er volgens mij een amendement van de VVD om daar iets aan te veranderen. Ik ben heel benieuwd naar de reactie van de minister daarop.

Ik ben ook benieuwd of hij in zijn beantwoording kan ingaan op waarom er bijvoorbeeld niet voor is gekozen om altijd te zeggen: weet je, wij kiezen het hoogste advies, en dan mag een kind het gewoon proberen. Het is wel degelijk een punt in deze wet waar wij, in theorie in ieder geval, positief over zijn. Het ging hier daarnet ook al even over met de heer Van Meenen en mevrouw Westerveld, namelijk het gezamenlijke aanmeldmoment. Op dit moment krijgt rond de 15% van de kinderen een bijgesteld schooladvies, en dat betekent dat zij hun advies later krijgen dan andere kinderen. Wat betekent dat? Die andere kinderen, met ouders die vaak al staan te trappelen om hun kind aan te melden bij die zo heel erg geliefde middelbare school, die staan al allemaal ingeschreven, en op het moment dat jij dan een bijgesteld schooladvies krijgt, zou het zomaar kunnen dat de school waar jij naartoe zou willen, eigenlijk al vol zit, zagezegd. Dat is eigenlijk niet eerlijk, en het is goed dat daar wat aan gebeurt.

Maar we zijn dan weer wat minder enthousiast over de manier waarop, over de uitvoering. Waarom is er niet voor gekozen om het advies naar achteren te halen in plaats van de toets naar voren? Ik kan het antwoord wel raden: dat is vanwege de schoolbesturen. Dat is vanwege de VO-raad. Dat is vanwege de praktische haalbaarheid voor scholen om kinderen op tijd ingeschreven te krijgen. Maar heeft de minister ook gekeken naar de nadelen die daartegenover staan? Want je verliest minimaal een maand, en vermoedelijk nog wel meer, aan onderwijstijd, aan tijd die je had kunnen gebruiken om het niveau van alle leerlingen omhoog te krijgen. Wij zijn er niet van overtuigd dat dit voor scholen niet te regelen zou zijn en dat het logistieke probleem dat je nu bij de scholen wegneemt, rechtvaardigt dat kinderen een forse periode aan onderwijs mislopen. Volgens mij zit er in het huidige voorstel bijna een halfjaar tussen het moment dat de eindtoets in het primair onderwijs wordt afgenomen en het moment dat jij je eerste schooldag op de middelbare school hebt. Dat is wel heel lang. Het is zonde als je die tijd vooral besteedt aan het voorbereiden van de musical, zeg ik los van mijn persoonlijke opvatting over musicals.

Voordat ik bij wat bredere vragen over de eindtoets wil stilstaan — daar zal ik mee eindigen — heb ik eerst nog wat praktische vragen. Welke invloed verwacht de regering dat dit wetsvoorstel zal hebben op de toch al forse werkdruk in het primair onderwijs? Het laatste jaar is hectisch. We weten dat de werkdruk in het primair onderwijs hoog is. Als die toets naar voren gehaald gaat worden, betekent dat vermoedelijk dat dezelfde hoeveelheid lessen, dezelfde hoeveelheid kennisoverdracht, dezelfde hoeveelheid instructie, gedaan zal moeten worden in een kortere tijd. Wat betekent dat dan uiteindelijk voor de periode na de eindtoets? Wat verwacht de minister dat leerlingen en leraren dan nog gaan doen?

Mevrouw Westerveld had het ook al over de pabo's. Nog altijd wordt niet overal aandacht gegeven aan schooladvisering. Daar wordt niet op elke pabo bij stilgestaan. Dat is toch eigenlijk raar. Het fenomeen van onderadvisering gebeurt vooral bij kinderen uit gezinnen uit de werkende klasse. Leraren hebben toch vaak onbewust het idee: we schatten jou maar niet te hoog in.

Volgens mij is het voor elke leraar goed, of die nu in groep 8 gaat werken of niet, om zich daarvan bewust te zijn en om daar ook gewoon onderwijs in te krijgen. Vindt de minister niet ook dat iedereen zich daarvan bewust zou moeten zijn en daar les in zou moeten krijgen?

Dan de groep leerlingen die onder meer zal doorstromen naar het praktijkonderwijs of delen van het voortgezet speciaal onderwijs. Er bestaan zorgen over of het gaat lukken om op tijd toelaatbaarheidsverklaringen af te geven. Scholen zeggen: "Dat hoeft niet. Het gaat goed komen. Wij kunnen dit aan." Dat is alvast goed om te horen. Wij vragen om dit de komende jaren in ieder geval specifiek in de gaten te houden en echt te kijken of deze kwetsbare groep niet in administratieve problemen komt, want als zo'n toch al riskant overstapmoment ook nog gepaard gaat met allerlei administratieve problemen en bureaucratische stress, wordt de kans op uitval alleen maar groter. Dat weten we allemaal. Maar de minister wil dat niet apart gaan bijhouden. Is het niet een kleine moeite om dat wel te doen?

Ten slotte. Eigenlijk is het gek om dit debat op dit moment te hebben, juist nu er steeds meer discussie komt over vroegselectie in het Nederlandse onderwijs en er steeds vaker een roep komt om brede scholen, brede scholengemeenschappen, verlengde brugklassen, 10-tot-14-scholen en zeg het allemaal maar. Steeds meer mensen zetten ook vraagtekens bij de manier waarop we hard afrekenen aan het einde van het primair onderwijs. Kijk bijvoorbeeld maar naar de studie van mevrouw Karen Heij. Ik vermoed dat de heer Van Meenen er ook nog wel op terugkomt. Heeft de minister deze studie gelezen? Wat vond hij er eigenlijk van?

De vraag waar mijn partij in bredere zin mee blijft zitten, is de volgende. Als de eindtoets er mede is om de kwaliteit van onder meer taal- en rekenvaardigheden van leerlingen te borgen, zou je denken dat er meer aandacht voor die twee zaken gaat komen, maar dat dit ook ten koste gaat van de aandacht voor andere, misschien minder meetbare zaken in het basisonderwijs. Maar sinds de eindtoets er is, is de kwaliteit van de mate van beheersing van taal- en rekenvaardigheden bij leerlingen eigenlijk achteruitgegaan. Hoe komt dat? Je zou toch denken dat die toets zou moeten leiden tot meer aandacht voor taal en rekenen. Hoe ziet de minister dat? Deelt hij de kritiek van iemand als mevrouw Heij — ik ben bijna klaar, voorzitter — dat een focus op meetbare resultaten kan leiden tot een verschraling van het onderwijs en dat de eindtoets daar een rol in speelt? Ik vermoed, en daar heb ik eerlijk gezegd begrip voor, dat een deel van de antwoorden van de minister op de vragen zal zijn: dat zijn zulke ingewikkelde vragen, die zijn bedoeld voor een volgend kabinet. Er ligt geen voorstel of amendement klaar om die hele toets eruit te halen, maar ik hoop wel dat hij in zijn beantwoording stil wil staan bij zijn bevindingen in de afgelopen jaren, juist op dit punt. Wat is hij tegengekomen en welke rol speelt die eindtoets bij ons onderwijssysteem van vroegselectie? Het zijn namelijk belangrijke vragen waar wij ons in de toekomst over zullen moeten buigen.

De voorzitter:

Dank voor uw inbreng. De volgende spreker van de Kamer zal mevrouw Paul zijn, die namens de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie zal spreken.

Meneer Van Meenen?

De heer Van Meenen (D66):

Ja, misschien dat mevrouw Paul het in haar bescheidenheid niet gaat zeggen, maar het is haar maidenspeech, als ik goed geïnformeerd ben.

De voorzitter:

Dat hoorde ik net ook naast mij zeggen. Dat is het geval. Het gebruik is dat iemand die een maidenspeech houdt niet wordt geïnterrupteerd. En ik zie dat er meerdere fractiegenoten, net zoals de andere collega's, geboeid naar u gaan luisteren. Succes!

Mevrouw Paul (VVD):

Dank u wel, voorzitter. Begin jaren zestig besloot mijn vader, een jonge ingenieur in Karachi,

Pakistan, dat hij ervaring wilde opdoen in een Europees bedrijf. En om de een of andere reden had hij bedacht dat hij naar Volkswagen in Duitsland wilde. Maar het toeval wilde dat mijn grootouders vrienden hadden in Nederland, in Nijmegen, die veel hadden meegemaakt in de oorlog. En dus kreeg mijn vader een brief op hoge poten: ga niet naar Duitsland, kom naar Nederland. Waarop mijn vader terugschreef: maar wat is er dan in Nederland? Toen kwam het trotse antwoord: in Nederland hebben we DAF in Eindhoven. Daar heeft mijn vader dus inderdaad zijn keuze op gebaseerd. Met slechts een koffer met kleren stapte hij op een vrachtboot als passagier, want dat was veel goedkoper dan vliegen. Hij logeerde een paar weken bij die vrienden in Nijmegen, trok zijn nette pak aan en ging naar DAF om daar te solliciteren. Hij werd aangenomen en ging direct aan de slag, met succes en plezier. Mijn vader heeft tot aan zijn pensioen bij DAF gewerkt. Tot aan zijn dood, drie jaar geleden, trakteerde mijn vader ons op kleurrijke verhalen over zijn DAF, over de innovatieve technologie van de DAF 600 variomatic met het pientere pookje, over meneer Huub en meneer Wim, zoals hij de oprichters noemde, en over de warme contacten met DAF-importeurs van over de hele wereld. Toen DAF medio jaren zestig aan mijn vader vroeg of hij niet tijdelijk maar vast in dienst wilde komen, zei mijn vader: ik kan alleen maar ja zeggen als mijn verloofde in Pakistan ook ja zegt. Hij vroeg mijn moeder ten huwelijk en gelukkig zei ze ja. Vervolgens kwamen ze in 1965 samen naar Nederland.

De beginjaren waren niet gemakkelijk voor mijn ouders. Ze hadden het niet breed. Ze misten hun familie en vrienden. Ze misten de warmte en de zon. Ze misten hun spicy food. De burens en collega's van mijn vader bedoelden het ongetwijfeld hartstikke goed, maar gastvrijheid in Nederland bestond in die tijd vaak uit een kopje koffie en één koekje, en alles op afspraak. Aangezien mijn moeder in de beginjaren nog geen Nederlands sprak, bestonden die koffievizites met buurvrouwen vaak uit stommetje spelen, heel beleefd naar elkaar glimlachen en dus dat ene kopje koffie met dat ene koekje. Dat heeft soms heel eenzaam gevoeld, maar mijn zusje en ik hebben daar nooit iets van gemerkt. We hebben een fantastische liefdevolle jeugd gehad, waar ik mijn ouders heel dankbaar voor ben. Door snel Nederlands te leren en betrokken te raken in het dorp waar wij woonden via vrijwilligerswerk, via sport en door sociale activiteiten, raakten ze snel ingeburgerd. Hierdoor kregen mijn zusje en ik alle ruimte en kansen om altijd en overal volwaardig mee te doen. Dat heb ik trouwens ook ervaren toen ik naar de kleuterschool ging in Geldrop, een dorpje bij Eindhoven. Ik sprak toen nog geen Nederlands en wist niet zo goed wat me te wachten stond. Thuis hadden we een lp — uit die tijd stam ik, dat is nog pre-cd vinyl — met Nederlandse kinderliedjes. "Drie maal drie is negen, ieder zingt zijn eigen lied", dat was de leadsong. Zittend op mijn moeders schoot oefenden we samen de Nederlandse teksten, waar we eerlijk gezegd niks van begrepen, maar die we vrolijk fonetisch meebledden.

Die eerste schooldag was dus extra spannend, maar alle spanning viel weg toen ik aan de hand van juffrouw Tilly werd meegenomen en een plekje in de klas kreeg. Juf Tilly, juffrouw Bloem, meneer Vercoelen en veel later de heren Van Dijk en Franken van klassieke talen, meneer Verschuren van Engels en "Puntje", onze favoriete geschiedenisleraar die eigenlijk meneer Van 't Hooft heette, maar een wratje had in zijn gezicht en daarom "Puntje" werd genoemd: ze namen me soms letterlijk, maar vooral figuurlijk aan de hand mee en hielpen me mijn plek te vinden binnen de school, maar vooral ook daarbuiten. Ik kijk met ongelofelijk veel plezier en dankbaarheid terug op mijn school- en studietijd, op alle leraren en leraressen die me van alles hebben geleerd en me hebben gestimuleerd en uitgedaagd. Ook op school kreeg ik alle ruimte en kansen om eruit te halen wat erin zit. Die kansen gun ik elk kind. Vanuit de Tweede Kamer wil ik me daar de komende jaren keihard voor inzetten, zodat elk kind kan genieten van goed onderwijs en geweldige leraren en daardoor het beste uit zichzelf kan halen.

Voorzitter. Iedereen herinnert zich z'n groep 8-tijd nog wel, of in mijn geval de zesde klas. Er was spanning over de eindmusical. De heer Kwint refereerde daar al aan. We vonden het allemaal spannend: welke rol krijg je? En natuurlijk was er de spanning rond de Cito- of eindtoets. Naar welke middelbare school mag je gaan? Gaan je vriendjes en vriendinnetjes mee? En ook niet onbelangrijk: hoe ver is het fietsen? In mijn geval was dat ongeveer 15 kilometer, dus 15 kilometer heen en 15 kilometer terug — heel gezond. Die beweging mis ik op dit moment! Het wetsvoorstel dat we vandaag behandelen neemt een deel van de spanning weg, maar heeft vooral als doel om de gelijke kansen tussen leerlingen te vergroten, bijvoorbeeld door één

aanmeldmoment voor de middelbare school voor alle leerlingen te hebben. Hier zijn we als VVD voor, want dit is eerlijker voor de leerlingen die op basis van een goede eindtoetsscore alsnog een hoger advies krijgen.

Voorzitter. Op dit moment worden leerlingen met een bijgesteld advies benadeeld. Ze hebben namelijk een zeven keer kleinere kans om geplaatst te worden op de school of op het hogere niveau van hun keuze. Dit zorgt voor ongelijkheid. Leerlingen die worden onderschat, krijgen niet alleen op een later moment hun gewijzigde schooladvies, maar kunnen vaak ook niet meer terecht op het niveau van de school die naar aanleiding van die bijstelling het beste past bij hun talenten. Wat de kansenongelijkheid nog verder in de hand werkt, is het feit dat uit onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs blijkt dat een op de drie scholen weigert schooladviezen bij te stellen, zelfs als er sprake is van een hoger toetsresultaat. Hierbij gaat het voornamelijk om leerlingen uit armere gezinnen, leerlingen van buiten de Randstad en leerlingen met een migratieachtergrond. Binnen die groepen betreft het vaker meisjes dan jongens. Dat is niet eerlijk.

Voorzitter. Om voor deze groepen leerlingen te zorgen voor gelijke kansen en een goede start op een middelbare school die aansluit bij hun kwaliteiten en ambities, heb ik een amendement ingediend dat dit regelt.

Voorzitter. Tot slot heb ik nog een paar vragen aan de minister naar aanleiding van zijn schriftelijke antwoorden rond het wetsvoorstel. Het punt over de lerarenopleiding is al eerder aangekaart door de collega's Westerveld en Kwint, maar ook ik zou dit willen herhalen. In de nota naar aanleiding van het verslag wordt duidelijk dat pabo-opleidingen niet in alle gevallen aandacht besteden aan schooladvisering, terwijl dit natuurlijk wel een heel belangrijk onderdeel is van het leraarschap en superbelangrijk is voor de leerlingen die het betreft. Ik vraag de minister om, in overleg met zijn collega Van Engelshoven, dit onderdeel veel meer te onderstrepen in de pabo-opleidingen, zodat leraren meer handvatten krijgen om een goed schooladvies vorm te geven, uiteraard in samenspraak met hun betrokken collega's.

Voorzitter. In het schooljaar 2019-2020 is vanwege de coronacrisis begrijpelijkerwijs geen eindtoets afgenomen in groep 8. We zijn nu bijna een schooljaar verder. De VVD vraagt dan ook aan de minister of hij een beeld heeft van de schooladviseringen van leerlingen in het afgelopen jaar. Zitten de meeste leerlingen nu op het niveau dat het beste bij hen past? Of zien we toch dat bijvoorbeeld leerlingen uit niet-stedelijke gebieden, leerlingen uit een lagere sociaal-economische klasse of meisjes lager zijn ingeschaald, in lijn met wat het DUO-rapport afgelopen december al meldde?

Voorzitter. Afrondend zou ik nog willen zeggen dat ik zelf heb mogen ervaren hoe het is om dankzij goed onderwijs goed voorbereid de wijde wereld in te stappen. Zo kun je in één generatie van totaal nieuw in een land naar volksvertegenwoordiger van datzelfde land. En ik kan u zeggen: dat is niet in alle landen zo. Ik ben heel trots op m'n ouders. Ik ben trots op dit land. En ik ben trots en vooral dankbaar dat ik hier sta.

Dank u, voorzitter.

(Geroffel op de bankjes)

De voorzitter:

Mevrouw Paul, hartelijk dank voor uw prachtige maidenspeech. Van harte gefeliciteerd daarmee! Het is ook mooi dat "Puntje" is opgenomen in de Handelingen, voor eeuwig, in de Tweede Kamer. Ik stel voor dat we even schorsen, zodat de collega's u kunnen feliciteren. Wilt u hier voor mij gaan staan? Ik vraag wel aan iedereen om 1,5 meter afstand te houden, want die regel geldt nog steeds.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De voorzitter:

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van de wijziging van een aantal onderwijswetten in verband met aanpassing op het gebied van de doorstroom van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs. We waren bezig met de eerste termijn van de zijde van de Kamer. We zijn toe aan de derde spreker, pardon, de vierde spreker. Dat is de heer Segers, die namens de ChristenUnie het woord zal voeren.

De heer Segers (ChristenUnie):

Dank u wel, meneer de voorzitter. Allereerst een hartelijke felicitatie aan collega Paul. Een prachtig verhaal. Mevrouw Paul eindigde met de mededeling dat zij dankbaar en trots is. Volgens mij zijn heel veel mensen hier dankbaar en trots dat u hier in ons midden zit. U heeft het verhaal verteld van uw jeugd. U zit nu hier, maar daar is heel veel aan vooraf gegaan. Het onderwijs heeft een hele belangrijke plek gehad in die ontwikkeling, met een eervolle vermelding voor de heer Puntje. Ik denk dat we allemaal onze eigen "meneer Puntje" hadden. De geschiedenisleraren waren toch wel de meest favoriete leraren, in ieder geval in mijn schoolcarrière. Ook bijzonder dat DAF nog even langs kwam. De autometaforen kwamen vanochtend al eerder langs. De heer Van Meenen begon al over een auto; die kwam langs. En we hebben eerder ergens een roestige auto gehad, geloof ik. Dat was ook nog een ding. Die auto houden we er dus in. Maar van harte gefeliciteerd en een hele goede tijd hier toegewenst. Ik zie uit naar de debatten met elkaar hierover.

Over indrukwekkende verhalen gesproken: afgelopen zaterdag las ik het verhaal van Tim 'S Jongers in de Volkskrant over opgroeien in armoede. Dat was echt een indrukwekkend verhaal, van iemand die echt in de goot heeft gelegen, in hele moeilijke omstandigheden. Het is indrukwekkend om te zien hoe belangrijk praktijkonderwijs dan is, hoe belangrijk het dan is dat er een leraar is, dat er docenten zijn die iemand bij de hand nemen en naar de plek brengen waar hij echt zijn talenten kan ontplooien. Sommige mensen hebben het echt veel moeilijker gehad dan bijvoorbeeld ik het heb gehad. Het is goed om dat soort verhalen te lezen en te zien hoe belangrijk onderwijs is, ook als plek van emancipatie en ontwikkeling. Die rijkdom van het onderwijs zit in de interactie tussen leraar en leerling, tussen meneer Puntje en Mariëlle Paul, dat soort relaties.

De discussie over de eindtoets, want daar gaat het nu over, is in het verleden altijd gegaan over wat nou leidend moet zijn, het advies van de leraar of de score van de eindtoets, en wat eerder moet plaatsvinden, het definitieve schooladvies waarmee leerlingen zich kunnen aanmelden of de eindtoets. De ChristenUnie is blij dat het advies van de leraar en de eindtoets nu naar elkaar toe worden getrokken. Dat is de kern van dit wetsvoorstel. Hiermee geven we nog steeds vertrouwen aan de leraar en diens professionaliteit om tot een goed oordeel te komen, maar bieden we ook een instrument dat eventuele onbewuste vooroordelen kan corrigeren.

Voorzitter. Het is belangrijk dat iedereen zijn talenten kan ontwikkelen. We hebben onszelf erin geoefend om niet te spreken over "hoger onderwijs" en "lager onderwijs", maar om te zien dat er een diversiteit aan talenten en mogelijkheden is en dat het soms gaat om ándere kennis en vaardigheden en niet om meer of minder kennis en vaardigheden. En toch zie ik dat in het schrijven, in de memorie van toelichting, wel terugkomen. Er wordt gesproken over meer kennis en vaardigheden op basis waarvan er dan een ander advies zou komen. Ik zag het eerlijke gezegd ook terugkomen in het amendement van collega Paul, dat ging over "naar boven" en "naar beneden". Dat veronderstelt toch een soort hiërarchie in schoolsoorten, die er wat mij betreft niet zou moeten zijn. Er is een soort stuwende kracht ontstaan richting het vwo, alsof dat het hoogst haalbare doel is; als dat niet lukt, dan maar havo. Dat doet de diversiteit van ons allemaal echt onrecht. Het moet niet gaan om een bijstelling naar boven, maar naar een niveau dat past bij een leerling. Volgens mij zijn wij het er in de commissie voor Onderwijs inmiddels aardig over eens dat we niet over "hoger" en "lager" moeten spreken. Ik zou de minister willen vragen om daar ook in zijn schrijven en spreken scherp op te zijn.

Volgens de ChristenUnie kan het probleem van bijstelling opgelost worden met meervoudige schooladviezen. Dat geeft ook meer ruimte. Daarmee wordt ten eerste een bijdrage geleverd aan

meer kansengelijkheid. Er werd al gememoreerd dat leerlingen met een bijgesteld schooladvies een zeven keer zo grote kans hebben dat zij niet meer terechtkunnen op de school van hun voorkeur. Dat is buitengewoon zorgelijk. Dus dit zou een bijdrage kunnen leveren aan grotere kansengelijkheid.

Hiermee wordt ook aangesloten bij de bonus in het Nationaal Programma Onderwijs voor middelbare scholen die brede brugklassen vormen. En er wordt aangesloten bij een bredere wens voor die brede brugklassen. Er wordt verder bijgedragen aan vermindering van de sterk toegenomen padafhankelijkheid. Ziet de minister ruimte in dit wetsvoorstel voor een aanmoediging voor die meervoudige adviezen, om daar toch nog enige ruimte te laten aan leerlingen die zich op allerlei manieren nog ontwikkelen, en om hen ook een beetje die ruimte te geven in dat advies?

Meneer de voorzitter. Het wetsvoorstel verkleint de tijd tussen de eindtoets en het schooladvies om ook toetstrainingen tegen te gaan. De Raad van State wijst erop dat in de praktijk al aan het eind van groep 7 ouders hun kinderen naar particuliere toetstraining sturen. Naar aanleiding van dit advies is het hoofddoel, het tegengaan van kansengelijkheid, uit het wetsvoorstel gehaald. Maar een ander pad had natuurlijk kunnen zijn om die maatregelen in te voegen die bijdragen aan kansengelijkheid, dus om wél vast te houden aan dat doel. In plaats van het schrappen zou je inderdaad maatregelen kunnen nemen die bijdragen aan het doel kansengelijkheid. Is dat niet een betere route, vraag ik aan de minister.

De Raad van State adviseert na dat analyseren welke bijdrage er nu daadwerkelijk geleverd wordt aan het bevorderen van kansengelijkheid. Als reactie daarop wordt dus het hoofddoel geschrapt. Dus is er ook over nagedacht hoe het wetsvoorstel wel aan dat hoofddoel kan voldoen?

Voorzitter. De school is een gemeenschap waarin leraren, leerlingen en ouders samenwerken aan goed onderwijs. Dat wordt moeilijker als ouders niet goed weten wat hun mogelijkheden zijn. De ChristenUniefractie pleit altijd voor het aanjagen van ouderbetrokkenheid. We zijn ook blij dat in de schoolgids de procedure wordt opgenomen rond het schooladvies. Maar ik vraag me wel af dit een definitieve oplossing voor het probleem is. Volgens mijn fractie is het probleem dat er ongelijkheid bestaat tussen kinderen wier ouders heel goed de weg weten, zich goed kunnen uitdrukken, en kinderen van ouders die dat minder goed weten, die de taal bijvoorbeeld minder goed machtig zijn. Zou de schoolgids niet ook mogelijkheden moeten geven door ouders te wijzen op mogelijkheden om in gesprek te gaan over dat schooladvies? En zouden ze daar niet een handje bij moeten worden geholpen, in ieder geval sommige ouders?

Een taak van de overheid is het waarborgen van goed onderwijs. Het wetsvoorstel schaft de huidige, hybride vorm van eindtoetsen af, zodat er enkel niet-publieke toetsaanbieders overblijven. Die hybride vorm met ankeropgaven is er alleen pas net, sinds 2018, is in 2019 verder aangescherpt, in 2020 is er geen eindtoets geweest en we gaan nu besluiten het systeem aan te passen. Is dat niet te snel, vraag ik aan de minister. Welke knelpunten in het hybride systeem zijn nu zo problematisch dat er zonder een adequate evaluatie alweer overgegaan wordt naar een nieuw systeem?

Tot slot, meneer de voorzitter. De Raad van State is erg kritisch op de vergelijkbaarheid. Het CPB noemt het noodzakelijk dat de toetsadviezen goed vergelijkbaar zijn. Ik wil hier niet een pleidooi houden voor het immer behouden van de Centrale Eindtoets van de overheid, maar ik vraag me wel af of we nu niet te snel gaan. Ik maak me eerlijk gezegd zorgen over de vergelijkbaarheid van die toetsen, of die voldoende gewaarborgd is. Kan de minister die zorgen wegnemen? En is het nu wel echt het goede moment om over te gaan tot afschaffing van de Centrale Eindtoets? Welke problemen ziet de minister voor scholen, de inspectie en de Stichting Cito als er langer gewacht wordt met het afschaffen van die Centrale Eindtoets?

Met die vragen zet ik een punt. Ik zie uit naar de beantwoording van die vragen.

Dank u wel.

De voorzitter:

Hartelijk dank voor uw inbreng. De volgende spreker van de zijde van de Kamer zal de heer Peters zijn, die zal spreken namens het Christen Democratisch Appèl. Gaat uw gang.

De heer Peters (CDA):

Voorzitter. Om te kunnen leren heeft een kind genoeg uitdaging nodig en een veilige plek. Het leerdoel moet bereikbaar zijn als hij op zijn tenen gaat staan. Het is een veel gemaakte denkfout dat onderwijs op de eerste plaats léúk moet zijn. Nee, het onderwijs léért je dingen die je voorheen niet kon en dat is leuk: de kunst van het lukken. Dat geeft zelfvertrouwen en dat biedt uitdaging. Dat maakt je wereld groter. Goed onderwijs kan kansenongelijkheid misschien niet ópheffen, maar het kan wel mensen vérheffen, en het legt de basis voor een prettig leven. En andersom klopt het ook. Slecht onderwijs — gebrek aan uitdaging, of juist onbereikbaar hoge doelen, beroerde lessen of een slecht pedagogisch klimaat — sloopt kinderen. Dat levert letterlijk schoolpijn op. Een passende doorstroom van kinderen naar het voortgezet onderwijs is dan ook van groot belang, net als een warme overdracht, die wat mij betreft niet stopt bij de overdracht van een dossier of de inschrijving op een nieuwe school. Wat mij betreft is het belangrijk dat de mentoren gedurende het eerste schooljaar contact met elkaar houden. Zit Jantje nu inderdaad op de goede plek? Waarom hebben we Enre niet op een hoger niveau of op een ander niveau geplaatst? Hoe kunnen we Aisha beter helpen? Waarom blijken de schooladviezen van de Augustinusschool achteraf altijd perfect passend en die van De Regenboog juist niet? Of andersom? Waarom zijn ouders van De Vlieger altijd zeer tevreden en waarom die van De Klimop weer niet? Of andersom?

Het doel is passende plaatsing. Ongeacht de wet zouden scholen veel meer dan nu van elkaar kunnen leren om het goed te doen. Ook nu weer is de vraag: hoe creëren we een lerende cultuur? Hoe zorgen we ervoor dat het ieder jaar een beetje beter gaat?

Vandaag bespreken we een wetsvoorstel dat een volgende stap zet in het verbeteren van het proces rondom de doorstroming van de basisschool naar het voortgezet onderwijs. Dat is mooi, maar zelfs zonder dat wetsvoorstel is er voldoende ruimte voor verbetering. Die ruimte is er om ingenomen te worden. Graag een reactie van de minister. Wat ligt er in zijn mogelijkheden om ook hier een lerend proces op gang te brengen?

Voorzitter. Over advisering en doorstroming ... O, de heer Kwint.

De heer Kwint (SP):

Ik heb geen haast. Ik was het heel erg eens met wat de heer Peters zei over de lerende cultuur en over wat wij kunnen doen om die te stimuleren. Nou zegt de minister, onder andere in de beantwoording, dat blijkt dat de pabo's lang niet altijd apart stilstaan bij het fenomeen advisering. Hoe doe je dat nu goed en hoe zorg je ervoor dat je een kind zo goed mogelijk op een zo passend mogelijke plek krijgt? Is het CDA het met ons eens dat je dat eigenlijk gewoon onderdeel zou moeten maken van de standaardopleiding tot docent?

De heer Peters (CDA):

Dat ben ik volkomen met de heer Kwint eens en dat ga ik straks in mijn tekst ook nog een keer herhalen.

De heer Kwint (SP):

Dan ga ik er even voor zitten, voorzitter.

De heer Peters (CDA):

Voorzitter. Over advisering en doorstroming is veel te zeggen. Afhankelijk van de pet die je opzet, zou je tot verschillende conclusies kunnen komen. Goede basisschooldocenten weten perfect passend te adviseren. Hun advies zou te allen tijde leidend moeten zijn. Een doorstroomtoets als

momentopname is in zo'n geval onnodig en soms zelfs contraproductief. Aan de andere kant zijn er ook docenten die er eigenlijk een potje van maken. In zo'n geval zou je willen dat een doorstroomtoets gebruikt wordt om een niet-passend advies te compenseren. Je wilt scholen voor het voortgezet onderwijs enige tijd geven om hun formatie rond te breien, maar aan de andere kant wil je de tijd die kinderen na afloop van de eindtoets op school vakantie vieren zo kort mogelijk maken. Er schijnen scholen in het voortgezet onderwijs te zijn die ieder advies in de wind lijken te slaan en gewoon bruut plaatsnemen op basis van de doorstroomtoets.

Al met al zet deze wetwijziging een volgende stap in een passende plaatsing van leerlingen. Het is een mooi midden tussen de verschillende afwegingen. Het is wat ons betreft een verbetering, maar we zijn er nog niet.

Nog niet zo lang geleden — vind ik zelf — was ik afdelingsleider van de onderbouw van het vmbo in Oss. Het is vast erger geworden allemaal, maar ook toen was er sprake van wat wij toen noemden "opwaartse druk" van ouders die hun kind een havo- of vwo-advies gunden en voor wie vmbo eigenlijk onbespreekbaar was. Los van de plaatsing was dat laatste na een gesprek en een kijkje in de school vrijwel nooit meer het geval. Het beeld dat ouders hadden, paste gewoon niet bij de werkelijkheid. Het is goed om in dat beeld te investeren. Het vmbo was en is een prachtige opleiding, waar kinderen tot bloei kunnen komen. Deze kinderen worden de vakmensen van de toekomst. Alle aandacht voor kansenongelijkheid is mooi, natuurlijk, en hard nodig ook. Maar het moet er niet toe leiden dat het vmbo, nog meer dan nu in de beeldvorming al het geval is, een opleiding is waar je niet moet wezen. Dat is onterecht en oprecht schadelijk voor de scholen, de leerkrachten en zeker ook voor de kinderen.

Voorzitter. Zoals wij in de schriftelijke ronde al hebben aangegeven: wij steunen dit wetsvoorstel. Al onder Rutte II hebben wij ons er samen met D66 voor ingezet om de professionaliteit van de leerkrachten weer voorop te stellen en de eindtoets te gebruiken waarvoor die ooit is bedoeld. De docent geeft een advies op basis van leervorderingen uit het leerlingvolgsysteem, de motivatie, intelligentie en andere persoonskenmerken van het kind, de wens van de ouders en eventuele andere gegevens en omstandigheden. De eindtoets voegt daar als momentopname feitelijk weinig meer aan toe: hooguit om onbewuste onder advisering aan het licht te brengen en te corrigeren. Late correctie en bijstelling van het schooladvies konden ertoe leiden dat scholen of afdelingen vol waren. Mooi is dat. Meneer Segers zei het ook: dan heb je een hoger schooladvies — om het toch maar even hoger te noemen — en dan plaatsnemen ze je alsnog niet, omdat het algemene inschrijfmoment te ver voor de eindtoets lag. Dit knelpunt wordt opgelost door alle leerlingen vanaf medio tot eind januari een voorlopig schooladvies te geven. Daarna volgt ...

De voorzitter:

Mag ik u even onderbreken?

De heer Peters (CDA):

Als ik nog drie zinnen uitspreek, is de interruptie van de heer Van Meenen ... Daarna volgt begin tot medio februari de afname van de eindtoets en na de uitslag van de eindtoets komt het definitieve schooladvies, eventueel aangepast met een hogere Cito-score. Hierdoor schrijven alle kinderen zich tegelijkertijd in op een middelbare school.

De heer Van Meenen (D66):

De heer Peters zei terecht dat we vooral vertrouwen moeten hebben in de leerkrachten, in het advies. Natuurlijk, we kunnen van elkaar leren. Hartstikke mooi allemaal. Eens ook. Maar nu ligt er een amendement van de VVD. Mijn waardering voor dit soort ruige amendementen, want dat zegt: niet heroverwegen als er een hogere toetsuitslag is, maar gewoon bijstellen. Als ik het tenminste goed begrepen heb. Altijd bijstellen dus. Dat is niet nieuw in deze discussie. Dat hebben we vaker gehad. Meestal kwam dat voorstel uit de hoek van de PvdA, nu van de VVD. Er gebeuren dus dingen. Maar mijn vraag aan de heer Peters is: hoe kijkt hij ... Ik kon mevrouw Paul daar niet op interrumperen, helaas.

De heer **Peters** (CDA):
Dan doet u het maar bij mij?

De heer **Van Meenen** (D66):
Dus dan doe ik dat maar even bij u. Misschien kan zij mij daar straks over interrumpen. Dan wordt het nog leuk ook. Maar ik vraag even aan de heer Peters hoe hij nu kijkt naar dit amendement, in het licht van wat hij zegt over leraren. Dat amendement zegt eigenlijk: allemaal leuk en aardig wat die adviezen zijn geweest, maar zodra die toets hoger is, is dát de uitslag.

De heer **Peters** (CDA):
Als een goede docent op basis van allerlei kenmerken goed adviseert, denk ik dat zo'n eindtoets daar feitelijk niet veel meer aan toevoegt. Als het allemaal goed gaat, en daar gaan we maar vanuit. Dat moeten we leren. Ook de pabo's moeten daar aandacht aan besteden en scholen ook. Zo zie ik het. Dan zou ik denken dat het amendement volgens mij niet aan te raden is.

Mevrouw **Paul** (VVD):
Ik zou toch even willen ingaan op wat de heer Van Meenen zei. Het amendement stuurt aan op "aanpassen tenzij". In die zin kan een leraar, als hij of zij denkt ...

De **voorzitter**:
Kunt u iets meer in de microfoon spreken?

Mevrouw **Paul** (VVD):
Ja, sorry. Dus het is inderdaad aanpassen op basis van die hogere uitslag, tenzij er heldere, zware overwegingen zijn vanuit de leraar om dat niet te doen.

De **voorzitter**:
Dank voor de verheldering.

De heer **Peters** (CDA):
Ikzelf denk dat ze dat ook zullen doen als er reden is om aan te passen en ze het verkeerd hebben gezien. Zo zie ik het, maar goed. Deze volgorde leidt tot de beste kansen voor kinderen om op het meest passende niveau terecht te komen, maar het maakt de tijd dat kinderen op school niets meer te doen hebben, wel erg lang. Hoe ziet de minister dat? Ziet hij ook het risico dat scholen na de eindtoets eigenlijk niet meer serieus les gaan geven? En is hij het met het CDA eens dat kinderen in die tijd dingen afleren in plaats van leren, en dat dit vooral geldt voor kinderen die dat eigenlijk net niet kunnen hebben?

Als afdelingsleider vroeg ik voor leerlingen leerwegondersteunende gelden aan. Daarvoor moest je onder andere leerachterstanden in beeld brengen. Sommige kinderen hadden voor de zomer net niet voldoende leerachterstand om in aanmerking te komen voor die gelden, maar ze hadden die hulp wel nodig. Als ik ze dan na de zomer nog een keer testte, bleken die leerachterstanden enorm te zijn toegenomen. Herkent de minister dit beeld en is er in overleg met het vo niet aan gedacht om zowel de inschrijving als het schooladvies en de eindtoets verder naar achteren te schuiven? Formatie op het voortgezet onderwijs is ook weer geen rocketscience en het kan veel broodnodige en effectieve lestijd schelen als het wel mogelijk zou zijn. Graag een reactie van de minister.

Voorzitter. Wij zijn er geen voorstander van om de eindtoets weer een prominentere positie te geven bij de advisering dan het schooladvies en de volgorde om te draaien, en wel om een aantal redenen. De motivatie voor het weer vooropstellen van het belang van het schooladvies kwam juist voort uit de onvrede die er was over het grote belang van de momentopname van de eindtoets en de druk die dat op de kinderen legt, in plaats van te kijken naar de meerjarige ontwikkeling van kinderen. Het is al gezegd: de film in plaats van de foto. Daarbij is de Cito-toets niet gemaakt om aan te geven naar welk schoolniveau een kind hoort te gaan. Het is hooguit geschikt als tweede, objectieve gegeven naast het schooladvies, om mogelijk onbewuste

onder advisering inzichtelijk te maken, die vooral kinderen van lager of praktisch opgeleide ouders zou treffen, en dat willen we tegengaan.

Voorzitter. Onze belangrijkste reden is dat, ondanks wat veel partijen beweren, voorrang geven aan de eindtoets weer opnieuw zal leiden tot het vergroten van de kansongelijkheid. Immers, wat gebeurde er voor 2014 en komt nu wat minder voor? Er was toetstraining om een zo hoog mogelijke score op de eindtoets te halen. Afgezien van de vraag of het in het belang van het kind is om alleen op basis van een momentopname een school te kiezen, zagen we dat alleen kinderen van ouders die het konden betalen, op toetstraining zaten. Zij hadden daarmee meer kans op een hogere score dan kinderen van praktisch opgeleide ouders die een dergelijke training niet hadden. Deze situatie komt weer terug als we de eindtoets, of doorstroomtoets zoals we die nu noemen, weer voorrang geven boven het schooladvies. Het CDA is van mening dat de combinatie van schooladvies en eindtoets en de volgorde die er nu is, de beste kansen biedt op kansgelijkheid in het kiezen van het schoolniveau voor kinderen. Dit blijkt ook uit onderzoek, zo bleek uit de beantwoording van de vragen naar aanleiding van het verslag.

Voorzitter. Het CDA vindt het van groot belang dat de afgelopen jaren een kwaliteitsslag is gemaakt ten aanzien van professionalisering van de advisering, en er op scholen een bewustwordingscampagne is geweest inzake de effecten van onder advisering en de bewuste en onbewuste mechanismes die daaraan ten grondslag liggen. Uit de beantwoording van onze vragen in hoeverre onder advisering aan de orde komt bij de pabo, zeg ik tegen de heer Kwint, blijkt dat dit niet het geval is bij alle pabo's, maar alleen bij pabo's die de specialisatie voor het oudere kind aanbieden, en pabo's die advisering binnen een andere specialisatie aanbieden. In het belang van een verdere professionalisering en een betere voorspellende waarde van advisering vraagt het CDA de minister om in gesprek met de pabo's te bewerkstelligen dat op alle pabo's onder advisering in voldoende mate aan de orde komt. Ik overweeg een motie op dit punt. Misschien iets voor meneer Kwint om tegen die tijd mee te tekenen. We laten hem de motie van tevoren lezen.

Voorzitter. Naar aanleiding van onze vragen in het verslag geeft de minister aan dat evaluatie van de terugkoppeling van vo-scholen richting basisscholen over de voorspellende waarde van hun schooladvies helpt bij het professionaliseren van de advisering. Dat is natuurlijk ook zo, maar is er enig zicht op of dit ook effect heeft? Passen scholen inderdaad hun advisering aan wanneer daar een trendmatige aanleiding voor is? Graag een reactie van de minister.

Voorzitter. Het CDA is tevreden dat mede naar aanleiding van onze vragen in het verslag in de eerste nota van wijzigingen is opgenomen dat het bevoegd gezag een actieve informatieplicht heeft om ouders te informeren over de procedure en de verdere gang van zaken rondom het schooladvies. Het is belangrijk dat ouders weten wat ze wanneer kunnen verwachten, maar ook wat ze kunnen doen als ze het niet eens zijn met het schooladvies.

Tijdens de begrotingsbehandeling heeft de minister naar aanleiding van onze vragen over de doorstroom van kinderen op middelbare scholen aangegeven, te kijken in hoeverre scholen nog steeds risicovol gedrag vertonen. Het was natuurlijk altijd al erg om een kind kansen te ontnemen om de school beter te doen lijken, maar nu sinds 2016 het toezichtkader van de inspectie blijkbaar zo is aangepast dat een kind dat het advies TL-havo heeft gekregen, maar uiteindelijk in de derde klas op de theoretische leerweg terecht komt, niet langer als negatief, maar als neutraal beoordeeld wordt, dan is daar al helemaal geen aanleiding meer voor. Kan de minister de stand van zaken hiervan geven?

Voorzitter. We houden enige zorgen over de concentratie van de taken bij het CvTE en de positie van de Stichting Cito en Cito BV. In antwoorden op onze vragen stelt de minister dat het College voor Toetsing en Examens beter in staat gesteld wordt om de concentratie van taken uit te voeren. Experts van het Cito kunnen ondersteunen en bovendien blijft de minister eindverantwoordelijk. Maar hoe gaat het er in de praktijk dan uit zien? Kan de minister daar een nadere toelichting op geven? Ik denk een grijs gebied te zien, maar misschien vergis ik me en

zorgt de concentratie van taken en bevoegdheden niet via een omweg toch voor ongewenste eenvormigheid, bijvoorbeeld vanwege de gewenste vergelijkbaarheid van toetsen.

Voorzitter. Nog even over die eindtoets. Dat mogen er nu meer zijn, maar hoe bewaken we de kwaliteit van al die toetsen? Daar hebben we dus een college voor. Als dat nu concludeert dat een toets niet deugt, kunnen ze die dan verbieden? Of moet de inspectie dat regelen? Gaat dat via de rechter? Grijpt de minister in? Ik kan erlangs lezen, maar het staat volgens mij niet in de wet. Ik zie dus dat grijze gebied. Daarom wil ik er graag een reactie op. Wil de minister niet zomaar overgaan tot verdere uitbreiding van de bevoegdheid van het CvTE, zonder de Kamer daarbij te betrekken? Ik overweeg ook op dit punt in tweede termijn een motie, alsmede op mijn eerdere punt over eenvormigheid. Zou de Expertgroep Toetsen PO nog een rol als onafhankelijke expertgroep naast het Cito kunnen vervullen?

Ik zei het al, voorzitter: om te kunnen leren heeft een kind genoeg uitdaging en een veilige plek nodig. Het leerdoel moet bereikbaar zijn als hij op zijn tenen gaat staan. Het is een veelgemaakte denkfout dat onderwijs op de eerste plaats leuk moet zijn. Nee, het onderwijs leert je dingen die je voorheen niet kon, en dat is leuk. Het gaat om de kunst van het lukken; ik zei het al. Dat geeft zelfvertrouwen en dat biedt uitdaging. Dat maakt je wereld groter. Goed onderwijs heft kansenongelijkheid niet helemaal op, maar het verheft mensen wel, en daar gaat het om.

De voorzitter:

Dank voor uw inbreng. Mevrouw Westerveld heeft nog een interruptie.

Mevrouw **Westerveld** (GroenLinks):

Mijn vraag aan de heer Peters is hoe hij het tweede deel van de wet beoordeelt, waarin eigenlijk staat dat het aanbieden van die doorstroomtoets niet meer door de overheid hoeft te gebeuren, maar door private partijen. Ik sla 'm een beetje plat, maar vindt hij ook dat de rol van de overheid hierin eigenlijk niet meer nodig is, omdat de markt het ook kan? Of ziet hij dat anders?

De heer Peters (CDA):

Ik wil het eigenlijk helemaal niet zien in termen van markt of overheid, op die manier. Dat is voor mij niet zo'n groot issue. Ik zie het meer als de keuze die een school heeft voor een leerlingvolgsysteem en uiteindelijk dus ook een Cito-toets, sorry, een eindtoets — je hoort me dezelfde fout maken — of een doorstroomtoets die gewoon passend is. Ik heb er geen principiële bezwaren tegen om dat door de markt of alleen door de overheid te laten doen.

Mevrouw **Westerveld** (GroenLinks):

Nee, maar dat is natuurlijk wel een onderdeel van de wet: dat de overheid het niet langer meer hoeft aan te bieden, omdat de markt het ook kan. Ik begrijp wel dat de heer Peters dit misschien niet zo'n issue vindt, maar het is wel onderdeel van de wet waar we straks over moeten stemmen. Ik hoor van hem steun voor die wet. Er ligt ook een amendement van de heer Kwint en mij dat wat anders voorstelt. Ik ben gewoon heel benieuwd hoe de heer Peters van het CDA daarnaar kijkt.

De heer Peters (CDA):

Ik steun gewoon de wet zoals die er ligt.

Mevrouw **Westerveld** (GroenLinks):

Mag ik nog één vraag stellen, voorzitter?

De voorzitter:

Zeker, mevrouw Westerveld, u mag.

Mevrouw **Westerveld** (GroenLinks):

We hebben hier in de Kamer vaker discussies gehad over de toename van het private onderwijs in het publieke onderwijs. We zien dat er steeds meer testen zijn. We hadden het net even over

teaching to the test. Je kunt kinderen ook gewoon leren om zo goed mogelijk te scoren op de eindtoets. Is de heer Peters het met mij en een groot deel van de Kamer eens dat dat wel een risicovolle ontwikkeling is en dat we daardoor juist de ongelijkheid vergroten? We weten namelijk welke kinderen gebruikmaken van dit soort particulier aanbod.

De heer **Peters** (CDA):

Daar ben ik het heel erg mee eens. Ik vind teaching to the test om heel veel redenen gewoon schadelijk, want een kind komt dan niet op de plek waar het wel zou horen en het vergroot de kansongelijkheid. Dat is natuurlijk wel een probleem dat er altijd al was, zeg ik dan even tegen mevrouw Westerveld, en dat niet vergroot wordt door deze wet. Ik denk dat zo'n doorstroomtoets als momentopname niet de rol zou moeten hebben die hij in de ogen van sommigen wel krijgt. Als het goed is, moet het schooladvies gebaseerd zijn op wat een kind al jaren heeft laten zien, wat hij kan, wat zijn motivatie is, wat hij wil en wat zijn ouders willen. Het moet gebaseerd zijn op allerlei kindfactoren en niet alleen maar op een eindtoets. Dat is ook een beetje het antwoord dat ik net aan de heer Van Meenen gaf. Zo zie ik het. Zo'n doorstroomtoets is dan een volgend objectief gegeven, maar ook echt niet meer dan dat in mijn ogen.

De heer **Kwint** (SP):

Ik denk dat ik het daar heel erg mee eens ben. Ik wil even terug naar het punt hiervoor. Het CDA zegt: het maakt me niet zo heel veel uit of het nou door de overheid of commercieel aangeboden wordt, of dat we het hybride stelsel hanteren dat we nu hebben. Maar vindt u niet dat wanneer wij iets wettelijk verplicht stellen, wij als overheid dan ook de taak hebben om daar iets voor te borgen, om er in ieder geval zelf voor te zorgen dat een vorm van eindtoets beschikbaar blijft, en dat we daar ook een directe invloed op moeten hebben?

De heer **Peters** (CDA):

Ja, maar als ik het goed begrijp ziet de heer Kwint dan het risico dat er geen deugdelijke marktpartijen zouden zijn die dit zouden willen of kunnen doen, dat we in dat geval een heel groot probleem zouden hebben, omdat er geen deugdelijke doorstroomtoets zou zijn, en dat de overheid dan iets moet regelen. Ik denk dat dat risico nul of praktisch nul is. Misschien ziet de minister dat anders. Als het antwoord van de minister zou zijn "ik zie dat risico en ik wil wel een doorstroomtoets", dan zou u gelijk hebben. Maar ik zie dat risico eigenlijk gewoon niet. Dat is volgens mij echt bijna nul.

De heer **Kwint** (SP):

Het eerlijke antwoord is volgens mij: los van het feit dat de kans inderdaad niet heel groot is dat ze er allemaal tegelijkertijd mee ophouden, maak je jezelf er wel afhankelijk van. Daarnaast weten wij gewoon een hele hoop nog niet over de stabiliteit, de kwaliteit en de vergelijkbaarheid van die toets. Zoals de heer Segers in zijn termijn al aangaf: die dingen zijn er pas net. Er is ook nog een jaar waarin er geen eindtoets is geweest, en toch wordt er nu al besloten om de waarborg van de door de overheid gefaciliteerde Cito-toets te schrappen. Vindt u dat niet erg snel?

De heer **Peters** (CDA):

Ja, er zijn redenen om dat te doen. En ja, dat is snel. Meneer Segers vroeg het ook al heel duidelijk. Ik wil daar wel een antwoord op van de minister. Het moet wel geborgd zijn; dat ben ik helemaal met meneer Kwint eens.

De heer **Beertema** (PVV):

Ik vind het zo jammer dat ik meneer Peters, die toch ook een onderwijsachtergrond heeft, nu zo hoor meegaan in dat linkse frame van teaching to the test. Waarom dat altijd in het Engels gezegd moet worden, begrijp ik ook niet. Ik zei als leraar gewoon: we gaan oefenen voor het examen. Dat was voor leerlingen hartstikke leuk. Ze kregen er zelfvertrouwen van. Ik maakte die examens zelf, in een landelijke werkgroep en zo. Dat was perfect. Ze gingen met het volste zelfvertrouwen die examens maken. Dat mag allemaal niet meer, want dat wordt nu allemaal gelegd op dat politieke bordje van kansongelijkheid en teaching to the test. "Dan is die test niks

meer waard." U als leraar moet toch begrijpen dat het volstrekt lege, loze kreten zijn van D66 en al die linkse mensen die alles maar aan die kerstboom van kansengelijkheid willen hangen?

De heer **Peters** (CDA):

Natuurlijk, ik ben ook leraar geweest en je bereidt kinderen voor op hun examens. Zo makkelijk is dat. Ik noem dat niet "teaching to the test"; ik noem dat gewoon "examenvoorbereiding". En inderdaad, ze vinden dat prettig en leuk. Het is ook nodig. Ik wil niet dat commerciële bureaus kinderen opleiden van ouders die dat kunnen betalen, waardoor die kinderen op een plek komen te zitten waar ze helemaal niet horen. In dat kader heb ik gezegd wat ik zei. Ik zei al dat ik helemaal niet vind dat zo'n eindtoets, zo'n doorstroomtoets, die rol moet hebben die het in de ogen van veel mensen wel heeft. Ik wilde niet per se in een links frame stappen, maar ik wilde gewoon uitleggen hoe ik tegen die oude Cito-toets aankijk.

De heer **Beertema** (PVV):

Maar toch is het een links frame. Stel dat ouders nou zo gemotiveerd zijn om hun kinderen bij te staan in hun onderwijscarrière. Het probleem zit hem er niet in dat die bureautjes er zijn. Het probleem is dat die scholen falen. Waarom zou je die ouders bijna verbieden om buitenschoolse expertise in te huren om kinderen voor te bereiden op die examens? Want daar gaat het zo langzamerhand naartoe. Waarom zeggen we niet gewoon: laat die ouders, wij moeten ervoor zorgen dat scholen dat zelf doen en dat het niet meer nodig is dat ze die expertise inhuren? Dat is toch eigenlijk waarvoor wij hier zitten? Wij zitten hier toch niet om die ouders straks te gaan verbieden om dat in te kopen? Dat gaat namelijk nogal ver, vind ik.

De heer **Peters** (CDA):

Ik wil helemaal niemand iets verbieden. Ik wil alleen zeggen dat ik niet denk dat het oefenen voor een Cito-toets, het leren van een trucje aan een kind zonder dat het echt de kennis heeft die eronder ligt, de manier is om op een passende plek te komen. Dat heb ik willen zeggen. Ik ben het overigens volkomen met de heer Beertema eens dat heel veel bijles en het onderwijs buiten de school — hoe noemde mevrouw Westerveld het ook alweer met een mooi woord? — helemaal niet nodig zouden zijn als we op scholen veel beter zouden doen waarvoor we op aarde zijn. Dat ben ik echt volkomen met u eens. Volgens mij is dat ook zo'n beetje mijn kernboodschap in iedere bijdrage die ik heb.

De heer **Beertema** (PVV):

Ten slotte. U en alle mensen hier hebben zelf boter op het hoofd. We hebben allemaal in onze carrière wel eens gesolliciteerd voor hoog ingeschaalde banen waaraan assessments te pas moesten komen. Jullie hebben allemaal die boekjes gekocht om te kijken hoe een assessment werkt en hoe je daar het beste doorkomt. Dat zijn de feiten. We moeten dat die kinderen gewoon niet willen ontzeggen.

De heer **Peters** (CDA):

Tot slot dan, voorzitter. Ik heb gelukkig niet zo vaak assessments gedaan. Ik heb nooit zo'n boekje gelezen. Maar ook daarbij zou ik zeggen: zo'n momentopname zegt echt niet wie ik ben, net zomin als die Cito-eindtoets dat zei.

De **voorzitter**:

Dank, meneer Peters, voor uw inbreng en voor het beantwoorden van de interrupties. De volgende spreker van de zijde van de Kamer zal de heer De Hoop zijn namens de Partij van de Arbeid.

De heer **De Hoop** (PvdA):

Dank, voorzitter. Het is mooi dat we vanochtend ook weer de mogelijkheid hebben om een links betoog te houden over kansenongelijkheid. Ik hoop dat de heer Beertema ervan gaat genieten.

Voorzitter. Goed onderwijs stelt je in staat om je talent te ontwikkelen en te ontdekken wie je bent, wat je kan en hoe je van je dromen werkelijkheid kunt maken. Kinderen ontwikkelen zich

nou eenmaal op verschillende manieren en in verschillende tempo's. Bovendien beginnen ze ook niet allemaal met een gelijke start. Dat hoeft geen probleem te zijn als je kinderen genoeg tijd en ruimte biedt om zich te ontwikkelen, maar in het huidige onderwijssysteem is dit gewoon niet het geval. In Nederland wordt heel vroeg geselecteerd voor het type voortgezet onderwijs in maar liefst zeven verschillende richtingen, van praktijkonderwijs tot het vwo. Al op 11-jarige leeftijd kom je in zo'n hokje terecht, een soort teermachine waar je als kind niet makkelijk uit kunt komen. Daarmee doen we kinderen tekort. Bovendien zorgt dit voor veel stress bij zowel kinderen en ouders als leraren. Dit maakt dat de Partij van de Arbeid een groot pleitbezorger is voor een brede brugklas, zodat je als kind pas na de tweede klas van de middelbare school een definitief schooladvies krijgt. Het uitstellen van het selectiemoment zorgt ervoor dat kinderen meer tijd krijgen om zich te ontwikkelen en langer bij elkaar in de klas zitten.

Het wetsvoorstel dat nu voorligt inzake de doorstroomtoetsen, regelt dat de knelpunten in de procedure, het tijdpad bij de schooladvisering en de overgang van het p.o. naar vo worden weggenomen en dat het stelsel van toetsen voor leerlingen en onderwijsvolgsystemen voor het primair onderwijs helderder wordt ingericht. De gedachte zou zijn dat deze wijziging ten goede kan komen aan het verbeteren van de kanselijkheid voor leerlingen. Wat dat betreft ben ik het volledig eens met de metafoer die de heer Van Meenen vandaag aansneed over de auto die je repareert, terwijl je af en toe gewoon beter een hele nieuwe auto kunt aanschaffen. Helaas is het natuurlijk wel zo dat dat vandaag niet gaat lukken en dat we dit wetsvoorstel moeten beoordelen. Er wordt geregeld dat alle leerlingen uit groep 8 zich gelijktijdig aanmelden op een school voor voortgezet onderwijs. Zo maken ook de leerlingen die op grond van de eindtoets — dat moet dan de doorstroomtoets worden — een hoger schooladvies krijgen, een eerlijke kans om zich op datzelfde moment aan te melden voor de vo-school. Dat is positief.

Scholen worden verplicht het schooladvies te heroverwegen als de leerling de toets beter maakt. Als de school besluit om af te wijken van de uitslag van de toets, moet dat goed gemotiveerd worden. Uit onderzoek van de inspectie bleek echter dat een op de drie scholen erkende dit jaar geen enkel advies te hebben heroverwogen.

Een hele grote zorg voor de Partij van de Arbeid betreft de private partijen die doorstroomtoetsen aanbieden waarvoor basisscholen kunnen kiezen in plaats van de Cito-toets. Basisscholen mogen dat doen sinds het amendement in 2014 van de heer Rog en mevrouw Schouten. Wat de minister betreft blijft dat zo. Dat vindt de Partij van de Arbeid bezwaarlijk, want de Stichting Cito heeft de wettelijke taak om de Centrale Eindtoets te ontwikkelen in opdracht en onder regie van het College voor Toetsen en Examens. Tegelijkertijd maakt de overheid zich met de rol van private partijen medeafhankelijk van die partijen. Ook onderlinge vergelijkbaarheid van toetsen komt in gevaar, zoals de heer Kwint net schetste. Dat staat op gespannen voet met de grondwettelijke verantwoordelijkheid van de overheid voor kwalitatief goed onderwijs. De reactie van de minister in de nota naar aanleiding van het verslag heeft die zorg bij de Partij van de Arbeid niet weggenomen.

Een ander punt waar wij tegen aanlopen, is dat het besluit Caribbean Examinations Council, CXC, te vrijblijvend is geformuleerd. De clustering van vakken moet overeenkomen met de profielen in het voortgezet onderwijs om doorstroommogelijkheden ook te garanderen. Dat is enorm belangrijk voor de scholieren in het voortgezet onderwijs die na diplomering in Europese landen, zoals Nederland, hun opleiding willen voortzetten. Met het besluit om over te stappen op de onderwijsinrichting en examens van het CXC worden de inrichting en examens van het Nederlandse stelsel losgelaten. De CXC kent geen profielen. Het besluit laat het scholen vrij om binnen de kaders van de besluiten vakken zodanig te clusteren dat deze overeenkomen met de profielen. Het wordt niet verplicht gesteld. Dat betekent zoiets als: zoek het zelf maar uit op Caribisch Nederland.

De heer **Bisschop** (SGP):

Ik wil collega De Hoop hartelijk danken voor zijn bevlogen linkse betoog. Dat is in elk geval gelukt! Ik zit nog even te kauwen op de verantwoordelijkheid van de overheid ten opzichte van het voorzien in zo'n doorstroomtoets. Als ik de heer De Hoop goed beluister, dan trekt hij op

basis van de grondwettelijke verplichting van de overheid de conclusie dat de overheid dus ook eigenlijk de enige aangewezen partij is die de doorstroomtoets verzorgt en dat de overheid dit niet kan beleggen bij de markt of bij andere instanties. Daar wil ik graag een nadere toelichting op en ik wil daar nog een kanttekening bij plaatsen. Een overheid die ervoor zorgt dat de condities waaronder de markt komt tot een divers aanbod, komt toch gewoon haar grondwettelijke verplichtingen na?

De heer **De Hoop** (PvdA):

Of u heeft het te scherp opgevat of ik heb het te scherp gezegd. Mijn probleem is dat ik verwacht — en dat ik dus zorgen heb — dat doordat dit mogelijk gemaakt wordt met die private partijen, de wettelijke taak die wij hebben om de vergelijkbaarheid van toetsen te hebben en de kwaliteit overeind te houden in gevaar komt. Dat komt doordat je dan toch leunt op die private partijen waar je niet de invloed op hebt zoals bij een centraal toetsingssysteem.

De heer **Bisschop** (SGP):

Dat snap ik. Alleen, als je dan de commissie voor toetsing en examens belast met de taak om daar toezicht op te houden en daar een stempeltje op te zetten, is dat probleem opgelost. Daarin voorziet dit voorstel toch ook volgens mij.

De heer **De Hoop** (PvdA):

Ik betwijfel dat en die zorg heeft de minister niet bij ons weggenomen. Sterker nog, wij zullen waarschijnlijk in de tweede termijn een motie indienen om die private partijen gewoon uit deze wet te slopen.

De heer **Bisschop** (SGP):

Die motie zie ik dan in gespannen afwachting tegemoet. Ik heb nog een ander punt en dat is die onderlinge vergelijkbaarheid. De heer De Hoop koppelt dat aan de juridische verplichting van de overheid, maar leg je dan niet een te grote claim op die overheid? Er is nergens juridisch vastgelegd of wettelijk geregeld dat dat soort toetsen vergelijkbaar zou moeten zijn. Sterker nog: waar dienen die toetsen voor? Die dienen ervoor om het niveau van het kind en het ontwikkelperspectief van het kind vast te stellen. Die toetsen kun je niet misbruiken om scholen onderling te gaan vergelijken. Dat is de grote denkfout die achter het vergelijkbaar willen maken zit. Bent u dat met mij eens?

De heer **De Hoop** (PvdA):

Nee, dat ben ik niet met u eens. Sterker nog, ik denk dat dit soort private toetsing ertoe leidt dat de kansengelijkheid in het onderwijs alleen maar verder zal toenemen. Het is gewoon een principiële verschil tussen de SGP en de Partij van de Arbeid.

De **voorzitter**:

De heer De Hoop vervolgt zijn betoog.

De heer **De Hoop** (PvdA):

Ik vervolg inderdaad mijn betoog. Ik was bij Caribisch Nederland. Mijn vragen aan de minister op dit punt zijn: hoe kijkt u er nu tegenaan en bent u bereid om het Besluit CXC zodanig aan te passen dat de vo-gediplomeerden zeker kunnen zijn van doorstroommogelijkheden naar het vervolgonderwijs in Europees Nederland? Zo niet, dan overwegen wij ook een motie op dat punt.

Voorzitter. Ik rond af. De Partij van de Arbeid ziet dat de kansengelijkheid in het onderwijs schrikbarend groot is. Juist op de plekken waar onderwijs een groot verschil kan maken in het leven van kinderen is dit probleem ook nog eens het grootst. Als we dat echt moeten veranderen, dan moet er naast dit wetsvoorstel — als het überhaupt een meerderheid krijgt — een radicale omslag komen, waarbij je als kind de tijd krijgt om te ontdekken wie je bent en wat je kan. Het onderwijs voor kinderen zou niet meer als een sorteermachine of een hindernisbaan moeten fungeren, maar als een springkussen, zodat ieder kind van zijn droom werkelijkheid kan maken.

De voorzitter:

Dank voor uw inbreng. De volgende spreker van de zijde van de Kamer zal de heer Van Meenen zijn. Hij spreekt namens Democraten 66.

De heer Van Meenen (D66):

Voorzitter. Mijn hartelijke felicitaties aan collega Paul voor haar prachtige persoonlijke maidenspeech, waarin — en dat is altijd mooi — zij haar eigen geschiedenis en levensverhaal verbindt aan het onderwerp waarover ze mag spreken in deze zaal. Dat is altijd mooi, omdat het een mooi persoonlijk verhaal is, maar ook omdat het een mooi onderwerp is dat wij hier met elkaar bespreken: het onderwijs. Veel belangrijker ga je het niet vinden in dit land. Dus mijn hartelijke felicitaties. U had het over "Puntje", maar ik zal het nooit vergeten dat ikzelf toch meer was geraakt door juf Tilly, degene die mevrouw Paul, toen zij nog een klein mevrouwtje Paul was, aan haar hand nam en naar haar plaats begeleidde. Waarom raakt mij dat zo? Omdat het onderwerp van vandaag eigenlijk precies daarover gaat, want ook als je 11 bent, of 12, heb je eigenlijk nog steeds zo'n hand nodig, die je op je plek brengt. Want hoe spannend is het wel niet voor kinderen om naar dat voortgezet onderwijs te gaan, hè? En we hebben daar een systeem voor bedacht waarin eigenlijk veel te weinig nog die hand van zo'n juf Tilly er is die jou naar je plaats wijst, waar alles nog openligt - want zo is het in het basisonderwijs: je hele toekomst ligt nog open. En we hebben daar al een heel belangrijk deel van afgesneden op de manier waarop wij de selectie naar het voortgezet onderwijs doen. Die toekomst ligt niet meer open. Goed, voorzitter, dat even naar aanleiding van deze prachtige maidenspeech.

Elk kind verdient de beste kans op goed onderwijs, de kans om je droom na te jagen, je talenten te ontwikkelen, ondanks de wijk waar je geboren bent, het opleidingsniveau van je ouders. Maar helaas, op dit moment is dat geen realiteit voor elke leerling. Vandaag hebben we het over de doorstroom van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs, maar eigenlijk zouden we het moeten hebben over het feit dat we in Nederland veel te vroeg selecteren. Ik kijk daarom ook met gemengde gevoelens naar deze wet. Want ondanks het doel van deze wet, het doel om kansengelijkheid te bevorderen, ben ik niet van mening dat dat doel hiermee ook daadwerkelijk bereikt wordt. Want wat D66 betreft — en anderen hebben dat ook al gezegd — moeten we werken aan echte oplossingen voor gelijke kansen, door de overgang van de basisschool naar de middelbare school als een doorlopende lijn te behandelen, zodat de toekomst van jongeren, van kinderen, niet op 12-jarige leeftijd in steen gebeiteld wordt. D66 wil daarom een latere selectie, met onder andere bredere brugklassen. Ik vond ook de — zeg maar — suggestie vanuit de heer Segers mooi om veel meer te werken met dubbele adviezen, iets wat we ook in het NPO willen. Maar we staan hier eigenlijk een beetje machteloos te kijken en te vragen of de minister misschien zo vriendelijk wil zijn om het te gaan vragen bij het voortgezet onderwijs. Uiteindelijk gaan wij daarover; als wij dat echt willen regelen, moeten we het ook doen. Maar dat is ook een gedachte, zeker zolang het vo er nog uitziet zoals het er nu uitziet. En tot mijn grote verbazing is die metafoor nog niet door anderen genoemd, dus dan mag ik mijn eigen metafoor nog een keer gebruiken: de sjoelbak, die het voortgezet onderwijs is, die moet definitief naar de zolder, zodat kinderen niet meer vast komen te zitten in een hokje, maar alle kansen kunnen benutten om daar te komen bij wat het best bij hen past.

Maar dat gaan we vandaag niet regelen; dat hebben anderen ook al gezegd. Dus laat ik positief beginnen, ondanks mijn terughoudendheid over de wet: er zit wat mijn fractie betreft één heel goed voorstel in deze wet, namelijk dat voortaan alle kinderen zich op hetzelfde moment kunnen aanmelden. We hebben destijds — ik was er ook bij in 2014, 2015, meen ik — ook gesleuteld aan deze hele overgang, en toen gezegd: we moeten eigenlijk dat advies van die leerkracht zwaarder laten wegen; laten we daarom die toets naar achteren zetten, en daarmee winnen we ook onderwijstijd. Want tot op dat moment begon iedereen in februari al gezellig te oefenen voor de musical; daar kwam het eigenlijk op neer, hè. Dus laten we onderwijstijd winnen, dat is ook goed voor alle kinderen, dus dan zetten we die toets naar achteren en als het kind dan een hoog resultaat krijgt, kan er een heroverweging plaatsvinden. Een heel interessant amendement van de VVD — dat is ook al meerdere keren langsgesproken — maar het effect is wel dat er feitelijk twee aanmeldmomenten zijn gekomen. Degenen die een bijgesteld advies krijgen, krijgen dan écht minder kans om op de school te komen van hun keuze. Daar probeert dit wetsvoorstel iets

aan te doen, maar wat mij betreft precies op de verkeerde manier, namelijk niet door het advies naar achteren te schuiven, wat ook gekund had, maar door de toets weer naar voren te schuiven. Daarmee ga je weer meer tijd krijgen voor de musical. Allemaal hartstikke leuk, maar ik heb liever meer tijd voor onderwijs en kansengelijkheid. Hoewel dit, dat ene centrale moment, wat mij betreft het enige goede onderdeel van de wet is, zou ik het liever anders zien, namelijk verder naar achter.

Wat in het vo de uitvoerbaarheid ervan wordt genoemd, staat centraal in deze aanpak. Laten we het vergelijken. We hebben nu een centraal aanmeldmoment voor universiteiten: 1 mei. Je kunt je niet eens eerder aanmelden. Dan moet er toch ook wel het een en ander gebeuren voor die overgang, maar we doen het gewoon met z'n allen en het gebeurt. Voor het mbo is dat, nog steeds tot mijn verbazing, 1 april. Het lijkt me goed om daar ook 1 mei van te maken, maar dat is nog niet gelukt. Om de een of andere reden is de druk vanuit het mbo groter. Geen idee waarom, maar blijkbaar vindt men daar dat men meer tijd nodig heeft. Nu is er druk vanuit het vo. Zij zeggen, zeg ik maar even in mijn woorden: nee, we moeten alle tijd hebben om de kinderen zo goed mogelijk in hun hokje te zetten. Dat is eigenlijk wat we nu aan het doen zijn. Ik zou zeggen: nou, er is alle reden om zo min mogelijk tijd te geven aan het vo om ze in een hokje te zetten. Dan is er alleen nog maar tijd om ze in meer brede brugklassen te zetten. Laten we daar eens over nadenken. Hoewel het punt van het centrale aanmeldmoment mij zeer aanspreekt — dat is heel goed — zou ik liever zien dat het later is. Als we dat hier met elkaar kunnen regelen, heb ik verder niets met deze wet. Er wordt verder niets geregeld waar ik op uit ben.

Er zijn al verstandige dingen gezegd over het Cito. Ik vraag me af wat de minister vindt van de dubbelrol van het Cito in dit voorstel. Gaan zij samen met het CvTE toetsen van marktpartijen beoordelen? Het Cito biedt namelijk zelf ook trainingen aan, zodat leerlingen beter scoren bij de eindtoets. Hoe kijkt de minister daarnaar?

Voorzitter. Kortgeleden heb ik gesproken met Karen Heij, die een proefschrift heeft geschreven over de eindtoets en het leerlingvolgsysteem. De conclusie van haar proefschrift is dat de eindtoets en het leerlingvolgsysteem beide bijdragen aan kansenongelijkheid, onder andere doordat leerlingen met elkaar worden vergeleken, in plaats van dat wordt gekeken naar wat de leerling individueel kan. Neem het leerlingvolgsysteem. Het ordenen van leerlingen begint niet aan het einde van de basisschool. Nee, dat begint al ver daarvoor, vanaf groep 3. Als een kind 6 jaar oud is, wordt het verteld dat het in een bepaald hokje past. "Jij bent goed in rekenen: jij bent een A. Taal gaat slecht. Daar ben je nog een E." Aan het einde van groep 8 geloven kinderen ook daadwerkelijk dat ze zo'n E'tje zijn. Dat is funest voor hun zelfvertrouwen en het werkt ook als een selffulfilling prophecy.

Ah! Eindelijk, daar is hij. Ik dacht: ik ga nog meer linkse praat uitslaan om die Beertema uit zijn stoel te krijgen. En het is me gelukt.

De heer **Beertema** (PVV):

Het lijkt wel alsof D66 hier een soort "rant" houdt. Wat ik ervan begrijp ... Ik vind het toch een beetje een warrig betoog. Ik snap ook niet of D66 nu voor of tegen die wet gaat stemmen. Dat is nog steeds onduidelijk. Maar als het gaat over de aard van het onderwijs, over wat karakteristiek is voor het onderwijs, hoor ik van meneer Van Meenen dat je niet meer mag determineren en niet meer mag discrimineren, in de zin van onderscheid maken. Er mogen geen A'tjes of B'tjes meer zijn. En verdomd, hij heeft het voor elkaar gekregen om in een paar jaar tijd — dat moet ik hem nageven — alle toetsen zo veel mogelijk af te schaffen. De kleutertoets, de eindtoets en de Cito-toets moesten eraan. De eindtoets moest eraan. Die is er nu aan. Die dragen we vandaag ten grave. U legt de perfecte verbinding naar het vervolg daarvan: de brede brugklassen, zoals het nu nog zo mooi heet. Maar het is gewoon de middenschool. De determinatie, het uitstel van executie, zal ik maar zeggen, wordt doorgeschoven naar de 14- of 15-jarige leeftijd.

De **voorzitter**:

En uw vraag?

De heer **Beertema** (PVV):

Mijn vraag is: bent u blij dat u het zover heeft gekregen dat de praktische leerlingen op 14-, 15-jarige leeftijd geen tijd meer hebben om een vak te leren en de potentiële gymnasiastjes drie jaar lang hebben moeten overleven in een hun vijandige omgeving, zowel fysiek als geestelijk, en daarna zwaar gefrustreerd door moeten gaan? Geef daar nou eens antwoord op? Wat is nou de bedoeling van onderwijs?

De heer **Van Meenen** (D66):

Het is een heel verhaal, waar veel onjuistheden in zitten. Er is maar een toets die daadwerkelijk is afgeschaft door mij en een paar anderen hier en dat is de rekentoets. Dat is die abominabele, verschrikkelijke rekentoets die eigenlijk zegt: je hoeft pas te kunnen rekenen aan het eind van de middelbare school. Idioot! We steken geen energie in beter rekenonderwijs, nee, daar heeft de heer Beertema jarenlang voor gepleit. Nou, die is gelukkig gesneuveld. Een kleutertoets heeft nooit bestaan. Er is nooit een centrale kleutertoets geweest. De scholen leefden in die veronderstelling. Dus die hebben we niet afgeschaft, we hebben gewoon even duidelijk gemaakt dat die er nooit geweest is. Dan de eindtoets. Ik heb in 2014 aan de wieg gestaan van het voorstel waar we nu mee leven. Voor het eerst is de eindtoets verplicht. Dat heb ik gedaan. En dat examen is er nog steeds. Daar heb ik ook niks aan veranderd en daar wil ik ook niets aan veranderen. Ik zou wel willen dat er meer maatwerk voor leerlingen mogelijk is. Dus alles wat de heer Beertema mij in de schoenen schuift als het gaat over toetsen, werp ik verre van mij. Wat betreft de overgang naar het voortgezet onderwijs: ik vind inderdaad dat we veel te vroeg selecteren, dat we wel veel te vroeg tegen een kind zeggen wie die is als hij 11 jaar is. Dat is gewoon te vroeg. Wij zijn geen eiland. Als je om ons heen kijkt: allerlei zeer fatsoenlijke landen waar kinderen een prima toekomst tegemoet gaan, selecteren later, voor de kinderen waarvoor het ook nog niet duidelijk is. Ik ben niet een aanhanger van de middenschool. Ik pleit niet voor een driejarige brugklas voor elke leerling. Ik heb u al eens een exemplaar van mijn boekje gegeven, maar blijkbaar heeft u dat nog niet gelezen. Dat boekje moet u echt een keertje lezen. Dat gaat ook over maatwerk. Natuurlijk zijn er kinderen van wie al op hun 11de volstrekt duidelijk is waar ze het beste terechtkunnen, maar laten we ook dat maatwerk doen en laten we niet zeggen: nee, voor alle kinderen gaan we alvast zeggen hoe hun toekomst er verder uit gaat zien. Dat moeten we niet doen, dat doet onrecht aan kinderen. Excuus voor het lange antwoord, voorzitter.

De **voorzitter**:

Maar ik ga er ook een punt achter zetten, want meneer Beertema heeft al vier interrupties gebruikt. Deze discussie gaat ook breder dan deze wet. Ik zie dat u daar beiden van geniet maar we hebben niet de tijd om die nu verder te voeren. De heer Beertema kan er in tweede termijn op terugkomen maar u gaat uw betoog vervolgen en afronden.

De heer **Van Meenen** (D66):

Dat vinden we allebei jammer, maar goed, het is niet anders.

De **voorzitter**:

Ja, dat begrijp ik.

De heer **Van Meenen** (D66):

Dat was waarschijnlijk onze laatste gedachtewisseling in deze zaal, meneer Beertema. Ja, het is wat.

De **voorzitter**:

Weemoed.

De heer **Van Meenen** (D66):

Voorzitter. Ik had het over de selffulfilling prophecy van selectie op jonge leeftijd. Bovendien weet je door dit systeem van tevoren al hoeveel leerlingen naar een hoog, midden- en laag niveau gaan. Als alle leerlingen beter gaan presteren blijft de verdeling precies dezelfde. Om in

wiskundige termen te spreken, toevallig mijn vak: het is een "zero sum game". Je kunt wel klimmen in ons systeem maar als je klimt, dan zal een ander zakken, want de verdeling staat bij voorbaat vast. En dat staat kansengelijkheid in de weg. Dat gaan we vandaag ook niet oplossen maar mijn vraag aan de minister is wel of hij dat proefschrift inmiddels gelezen heeft en wat hij vindt van de conclusie van Karen Heij. Is hij van mening dat het systeem zoals het nu is — dat is breder dan alleen het proefschrift van Karen Heij — echt aan veel meer verbetering toe is dan deze wet nu regelt?

Tot slot. Het enige goede van deze wet is dat er een centraal aanmeldmoment komt voor het vo. Dat is ook eigenlijk het doel van deze wet, het dichter naar elkaar brengen van advies en toets, zodat dat centrale aanmeldmoment dan zou ontstaan. Daar is deze wet voor ingericht maar nu heeft de wet als gevolg dat alles naar voren wordt geschoven. Ik vind dat we deze wet moeten laten voor wat die is. Laten we hier besluiten met elkaar dat we wel toewerken naar een moment, bijvoorbeeld 1 mei of 15 mei, en dat dan ook het enige is wat we doen. Dus als gedachte-experiment zeg ik hier: laten we regelen wat nodig is, dus dat aanmeldmoment zo laat mogelijk in dat groep 8-jaar, niet meer en niet minder dan dat. Wat mij betreft gaan we dan zo snel mogelijk werken aan echte oplossingen, aan een systeem dat werkt voor alle kinderen waarbij ze allemaal een gelijke kans hebben op die mooie toekomst. En in de tussentijd is het belangrijk dat in het systeem zoals het nu is, dat aanmeldmoment in ieder geval geregeld wordt.

Tot zover, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank voor uw inbreng. Er is een interruptie van de heer Segers.

De heer **Segers** (ChristenUnie):

Toch even in mijn onbevangenheid als nieuwe woordvoerder onderwijs namens mijn fractie het volgende. Ik hoor de heer Van Meenen spreken over hoog, midden en laag. In aansluiting op de interruptie van collega Beertema: het gaat er toch om dat mensen op hun plek komen, dat jongeren hun talenten kunnen ontplooiën, waar dat ook is? Dan gaat het toch niet over hoog, midden of laag met de veronderstelling dat hoog het beste is en laag iets heel slechts zou zijn?

De heer **Van Meenen** (D66):

Precies. Maar ik noemde hoog, midden en laag in mijn tekst ook juist als de uitwerking van ons huidige systeem, dus ik veroordeelde het. In dat verband noemde ik het. Ik heb u volgens mij ook het boekje gegeven dat ik over kansengelijkheid geschreven heb. Ik heb er alle begrip voor dat dat nog niet helemaal uit het hoofd geleerd is, maar daar spreek ik ook niet meer over vmbo, havo en vwo. Wij hebben in de woorden die wij in ons onderwijs gebruiken, naast hoog, midden en laag, een hele duidelijke definitie van "hoger" en "lager". Ik praat over praktijk-, beroepsgericht, vakgericht en academisch gericht onderwijs. Ik zou graag zien dat leerlingen veel meer dan nu het geval is de kans krijgen om daar hun keuzes in te maken, afhankelijk van hun talenten. In het huidige systeem word je geacht alles op dat ene niveau te doen. Lukt dat je niet helemaal, ga je voor alles naar een — zo noemen wij het nu nog — lager niveau. Daar zou ik allemaal vanaf willen. Dat vraagt ontzettend veel. Wij zijn het er honderd procent mee eens dat die woorden niet meer in deze zaal genoemd moeten worden, maar dat gaat pas gebeuren als die ook niet meer in ons systeem zitten.

De heer **Segers** (ChristenUnie):

Ik ben toch een beetje zoekend naar de synthese. Dat lukte misschien niet helemaal tussen de heer Beertema en u. Dan gaat het er toch om dat kinderen op hun plek komen? Ik heb inderdaad gepleit voor zo'n meervoudig advies, want dat houdt de ruimte nog enigszins open. Ik weet dat van mijn eigen kinderen. Je moet een beetje uitvogelen met elkaar waar iemand terecht komt. Het kunnen natuurlijk ook echt potentiële gymnasiasten zijn of mensen die er echt naar snakken om met hun handen aan de slag te gaan. Die wil je toch ook wel snel op hun plek hebben.

De heer **Van Meenen** (D66):
Zeker.

De heer **Segers** (ChristenUnie):
Dus het eindelijk uitstellen van die keuze lijkt me niet het doel.

De heer **Van Meenen** (D66):
Nee, nee, nee.

De heer **Segers** (ChristenUnie):
Maar het gaat om het bieden van ruimte aan leerlingen die dat nodig hebben. Als de keuze inderdaad nog enigszins moet worden uitgesteld, is dat prima. Maar laat wel iedereen zo snel mogelijk op zijn of haar plek terechtkomen.

De heer **Van Meenen** (D66):
Helemaal mee eens. Ook daar verwijs ik toch weer even naar dat boekwerkje. Ik heb het net ook tegen de heer Beertema gezegd: ik sta hier niet als een profeet van de middenschool, helemaal niet. Ik sta hier niet als iemand die zegt: elk kind moet in een driejarige brugperiode terechtkomen. Nee. Ik geef in plaats van het gymnasium dan maar eens even het voorbeeld van de praktijkschool. Bij de kinderen die naar de praktijkschool gaan, is echt op hun 11de wel duidelijk dat je die geen plezier meer doet met allerlei academisch gericht onderwijs. Ik pleit er wel voor dat we die kinderen daarmee niet scheiden van alle andere kinderen. Waarom zouden we niet veel meer proberen om kinderen bij elkaar te houden? Voor de zomervakantie zijn ze nog bij elkaar en na de vakantie zien ze elkaar, afhankelijk van hun advies, nooit meer.

Hoe mooi zou het zijn om — daar pleit ik ook voor — op allerlei vakken die ontmoeting te regelen. Neem bijvoorbeeld het vak burgerschap, maar je kan ook aan gymnastiek en kunstvakken denken. In de Nieuwsuurdocumentaire over corona, over vaccinaties, zag je gewoon het verschil in beleving tussen kinderen. Hoe mooi zou het zijn als je de discussie daarover zou voeren met al die kinderen samen? Maar dat kan in ons onderwijs helemaal niet, want we hebben ze in die sjoelbak allemaal heel netjes van elkaar gescheiden. Daar ben ik op uit. Ik ben dus niet uit op een of andere grijze brei van vier jaar waar iedereen aan ten onder gaat. De heer Beertema en ik zitten dus veel dichterbij elkaar, maar hij vindt het gewoon fijn om elke keer net te doen alsof ik wel een aanhanger van de middenschool ben. Maar dat ben ik niet, meneer Beertema. Dat ben ik ook nooit geweest. En wij weten nog wat het is!

Tot zover.

De **voorzitter**:

Goed. Dank voor uw inbreng en voor de beantwoording van de vragen. De volgende spreker is de heer Beertema, die namens de Partij voor de Vrijheid zal spreken. Gaat uw gang.

De heer **Beertema** (PVV):

Voorzitter. Ook mijn complimenten aan mevrouw Paul. Het was een indrukwekkend verhaal. Voor mij was het echt een mooi verhaal van onderwijs dat voor verheffing en emancipatie zorgt. In die tijd was dat wat mij betreft nog een stuk gebruikelijker en vanzelfsprekender dan het nu is. Hartelijk welkom inderdaad in de vaste Kamercommissie voor Onderwijs.

Voorzitter. Vandaag gaat het dus over de wijziging van een aantal onderwijswetten ter verbetering van de zogenaamde kansenongelijkheid van leerlingen. Die kansengelijkheid is toch het nieuwe dogma geworden. De politiek heeft dat heel handig gedaan. Maar vooruit, daar komen we een andere keer nog wel op terug.

Dit wetsvoorstel richt zich dus op de doorstroom van het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs en het stelsel van toetsen in het p.o. Het wetsvoorstel wil knelpunten wegnemen in de procedure en bij het tijdspad rondom advisering, toetsafname en de overgang van p.o. naar vo. Ik

hecht eraan om voordat de heer Van Meenen de zaal uitloopt te zeggen dat die knelpunten die nu opgelost worden, er nooit zouden zijn geweest als we die onvolprezen Cito-toets met rust hadden gelaten en een duidelijk eindniveau van het basisonderwijs hadden ingesteld. Dat is waar wij tien jaar voor gestreden hebben. Ik heb me vandaag een beetje netjes aangekleed, want ik beschouw dit ook een beetje als een grafrede: we dragen de eindtoets nu ter aarde. Vandaag slaan we de laatste nagel in de doodskist van de Centrale Eindtoets, want om onverklaarbare redenen zullen we niet meer spreken over de "eindtoets" maar over de prestatie neutrale "doorstroomtoets". Die semantiek, die eeuwige semantiek! We mogen ook niet meer over "hoger" of "lager" onderwijs spreken. Oké, ik spreek zelf nu over "praktisch" en "theoretisch" onderwijs, maar het is semantiek. Het verandert voor die leerlingen helemaal niets, en voor de kansengelijkheid ook niet. Het geeft alleen dat warme gevoel in de politieke hartjes van al die politici hier dat ze de juiste woorden hanteren. Dat is de hypocrisie ten top.

Maar goed, het is de laatste nagel in de doodskist van de centrale eindtoets. Het is de doorstroomtoets geworden. In de memorie van toelichting wordt de suggestie gewekt dat de naam van de eindtoets onbedoeld de indruk kan wekken — dat "onbedoeld" ook; vreselijk — dat dit het einde van de doorlopende leerlijn markeert. Wie bedenkt zo iets? Wie is de ambtenaar op het departement die dit bedenkt? Ik begrijp dat echt niet. Ook zou het leiden tot extra prestatiedruk. Nou, dat is een frame van een heel bedenkelijk niveau. Wie gelooft deze onzin, al deze semantiek? Dit soort denken nodigt alleen maar uit tot slachtofferschap, want hoe je het ook wendt of keert: die toets blijft het einde markeren van je tijd op de basisschool, een belangrijk moment. Ook de druk om te presteren blijft, want ieder kind wil die eindtoets of doorstroomtoets of hoe je het ook sugarcoat, zo goed mogelijk maken. En zo hoort dat ook. Onderwijs, meneer Van Meenen, is presteren, is determineren. Het is discrimineren in de zin van: onderscheid maken. Vervolgens gaat het om verheffen en emanciperen.

Voorzitter. Tijdens het AO Eindtoets p.o. en overgang p.o. en vo van juni 2019 hebben wij onze zorgen geuit over het advies van de Groep Educatieve Uitgeverijen om een einde te maken aan de uitzonderingspositie van de Centrale Eindtoets. Die uitgeverij betoogde toen zelf dat het falen van de Expertgroep Toetsen PO, waardoor 11% van het totaal aantal leerlingen een onjuist toetsadvies kreeg, kwam door de uitzonderingspositie van het Cito. Knettergek. We zijn twee jaar verder en de wens van de Groep Educatieve Uitgeverijen is wet geworden. Nou, wij breken vandaag dus de Centrale Eindtoets definitief af. Mijn vraag daarbij is: hoe is het mogelijk dat een willekeurige uitgeverij van schoolboeken en toetsen zo veel invloed heeft op het departement, op de bewindslieden en op de vaste Kamercommissie voor OCW, dat ze deze wens, die commercieel is ingestoken, in een paar jaar bewerkstelligd krijgen? Ik snap dat niet. Ik zou de onderwijsjournalistiek en Follow the Money willen oproepen om hier eens in te duiken: duik hier nou eens in. Wat is dit voor een raar traject geweest?

Nu zitten we hier met een nieuwe vaste Kamercommissie, met nieuwe woordvoerders die nog niet zo heel veel kennis hebben van onderwijs en die eigenlijk zonder geheugen zijn over het voortraject, waarbij het aanbrengen van een eindnorm voor het basisonderwijs, die er niet is, definitief de nek wordt omgedraaid. Mijn inschatting is dat alle belanghebbenden die per se geen uniform eindniveau van het onderwijs willen en die het vo, vooral het vmbo, daarmee voor bijna onoplosbare problemen stellen, gewacht hebben op dit moment, waarop het kabinet demissionair is en er een frisse groene commissie zit, om dit heilloze besluit erdoorheen te jagen. Het gaat hier om een besluit dat als het is ingetreden, niet meer is terug te draaien.

De heer **Bisschop** (SGP):

Het is altijd een verademing om collega Beertema een gloedvol betoog over de Cito-toets te horen houden, zeker als je je realiseert dat het hier om een soort staatstoets gaat, die dwingend wordt opgelegd aan de scholen. Maar als je kijkt naar de cijfers en dan constateert dat ongeveer de helft van de scholen kiest voor een toets die is samengesteld door een commerciële aanbieder, waar op zichzelf helemaal niets mis mee is, lijkt mij, is de heer Beertema het dan met me eens dat hij die helft van de scholen, die 50% van de scholen, wel heel erg makkelijk diskwalificeert en in de hoek zet omdat zij niet kiezen voor het Cito?

De heer **Beertema** (PVV):

Ik diskwalificeer die scholen niet. Die scholen grijpen de mogelijkheid aan omdat die mogelijkheid er is. Wat mij betreft was die mogelijkheid er niet geweest. Het Cito is een prachtig instituut geweest en de Cito-toets heeft, evidencebased, ontzettend goed werk gedaan. Het was inderdaad een poging om het uniforme eindniveau van het basisonderwijs een keer in kaart te brengen. Het ging om het toetsen van kennis en kunde. Ik begrijp dat het CDA, maar ook u en de ChristenUnie — dat zijn die lange tenen als het gaat over artikel 23 — dat meteen naar de vrijheid van onderwijs hebben getrokken. Doet u dat bij rijexamens ook? Het rijexamen is alleen maar teaching to the test: dat is alleen maar oefenen, dat is alleen maar automatiseren. Daar hoor ik u nooit over, dat er een rijexamen op christelijk-gereformeerde basis ingericht moet worden of zo. Zo gek is die vergelijking niet. We hebben het toch over auto's.

De **voorzitter**:

Meneer Bisschop, u hebt uw vierde interruptie gebruikt, dus u mag hierop terugkomen in tweede termijn.

De heer **Bisschop** (SGP):

U bent streng, voorzitter.

De **voorzitter**:

Ja. De heer Beertema vervolgt zijn betoog.

De heer **Beertema** (PVV):

Dank u, voorzitter. Als we deze wet aannemen, is het niet meer terug te draaien. Als je het dan nog wilt draaien of verbeteren, krijgen de kabinetten die dan aan de knoppen zitten, het heel zwaar.

Voorzitter. U zult begrijpen dat wij altijd groot voorstander zijn geweest van het verplichte karakter van de eindtoets. Die ondergewaardeerde Cito-toets gaf het vervolgonderwijs, de kinderen en de ouders een objectieve inkijk in de ontwikkeling van de leerling na acht jaar primair onderwijs. De PVV had en heeft geen enkel bezwaar tegen die Cito-toets, maar we moesten iets wat decennialang aantoonbaar gewerkt heeft, dat evidencebased was, weer zo nodig aanpassen. Ga nou eens na, wat lost dit wetsvoorstel eigenlijk op? Het is alleen maar chaotischer geworden, onoverzichtelijker. Er is nota bene een toetsmoment bij gekomen. Het is het resultaat van de onverbeterlijke nivelleringsdrang om leerlingen vooral niet van elkaar te onderscheiden, en verpakt in dat weeë sausje van zogenaamde prestatiedruk, en de gekwetstheid die daarbij zou horen. Dat resulteert er nu in dat er niet alleen geen hard eindniveau van het basisonderwijs is, maar dat de uiteindelijke determinatie van de leerling zelfs vooruitgeschoven wordt, als een hete aardappel, naar het voortgezet onderwijs in de vorm van dat onzalige middenschoolexperiment — wat ik niet zo mag noemen maar ik zal meneer Van Meenen een plezier doen, die driejarige brugklas — waartoe éígenlijk al besloten is. Vooral niet determineren, vooral geen onderscheid maken tot 14-, 15-jarige leeftijd — ik heb het net al uitgelegd aan meneer Van Meenen — waarna die praktische vmbo'ers geen tijd meer hebben om een vak te leren. Dat wordt erg lastig, en de potentiële gymnasiasten hebben zich drie jaar lang rotverveeld en hebben moeten overleven in een straatcultuurachtige omgeving waar ze vaak niet in thuishoren. Dat is het grote plaatje dat hiermee bewerkstelligd is.

Stichting Cito is verworpen tot een onbeduidend clubje, dat slechts nog mag komen opdraven om de psychometrische en onderwijskundige expertise te delen met het CvTE bij de besluitvorming rond het toelaten van de leerlingvolgsystemen en de toetsen en de eindtoetsen - sorry, doorstroomtoetsen, ik hoop dat ik niemand gekwetst heb. Terwijl de Stichting Cito daar al sinds 1968 op adequate wijze zorg voor heeft gedragen.

Voorzitter. De Raad van State stelt naar onze mening terecht dat de problemen voor leerlingen met een bijgesteld advies in zekere zin overdreven worden. Ze zeggen dat heel deftig: het gaat

om ongeveer 1%, dan kun je niet zeggen dat dat een massief probleem is. En ook niet — dat zegt de Raad van State ook — dat kansengelijkheid daaraan ten grondslag ligt.

Bovendien is het wel een enorme demonstratie van onmacht van de politiek om een tekort aan populaire vo-scholen niet adequaat op te pakken en te zorgen dat er méér populaire vo-scholen komen. Waarom zijn er zo weinig? Dát is waar wij hier voor zitten. Oké.

Voorzitter. Kansengelijkheid is wat ons betreft een lege politieke term, die nu al gemunt is door linkse partijen, onder regie van NPO66, een term die niets verklaart, die helemaal niets oplost en waaraan hele grote, waardevolle delen van het onderwijs zullen worden opgeofferd. Want kansengelijkheid, voorzitter — u weet daar iets van, met uw verleden in ontwikkelingswerk enzovoort — bestaat; kansengelijkheid bestaat bij het leven; life is a bitch. Dáarmee leven, dát is de kunst, maar dan het ónderwijs als de grote gelijkmaker inzetten, wat steeds minder het geval is. Dat doet mij buitengewoon veel verdriet.

Voorzitter. Een aantal partijen, waaronder de PO-Raad, onze vrienden van de Onderwijsraad en het CPB — dat zijn toch niet de minsten — pleiten er terecht voor om de eindtoets weer voorafgaand aan het schooladvies af te nemen. Dat was ons idee. Zo voorkom je onbewust de vooroordelen waar vooral meisjes en allochtonen veel last van hebben. Wij hebben hier járen voor gestreden en we zijn blij dat de bonden eindelijk achter ons staan, alleen meneer Van Meenen nog niet, maar dat zullen ze toch nooit toegeven, want iedereen doet mee, behalve de PVV. En dat rijmt, voorzitter!

De voorzitter:

Ja. Meneer Kwint.

De heer Beertema (PVV):

Mag ik even afronden?

De voorzitter:

Van mij mag u, als de heer Kwint het toestaat.

De heer Beertema (PVV):

De PVV-fractie erkent haar verlies, en het valt me best zwaar om dat te zeggen. Tien jaar strijd om een hard eindniveau van het basisonderwijs te bewerkstelligen, tien jaar strijd om de aloude Cito-toets te behouden, heeft er alleen maar in geresulteerd dat er geen harde knip meer is tussen het p.o. en vo, dat de eindtoets wordt gedegradeerd tot een vaag doorstroomadvies, zogenaamd in het kader van doorlopende groei, waarbij het moment van de waarheid vooruitgeschoven wordt naar 14-, 15-jarige leeftijd. En dus is aan het eind van de avond niemand meer verantwoordelijk. Uitstel van executie dus. Deze wet is contra alles waar wij tien jaar voor gepleit hebben. Hij zal meer chaos en onduidelijkheid opleveren dan wij ooit voor mogelijk hebben gehouden. Wij zullen dan ook tegen deze wet stemmen.

De voorzitter:

Dank voor uw inbreng. De heer Kwint.

De heer Kwint (SP):

In zijn betoog hemelt de heer Beertema wat mij betreft terecht het emancipatiedoel van het onderwijs op: het verheffen. Dat doel hemelt hij op en ik denk dat daar goede punten voor zijn. Tegelijkertijd zet hij zich heel erg af tegen wat "kansengelijkheid" heet. Misschien begrijp ik hem verkeerd, maar volgens mij leidt het een toch tot het ander? Het is toch juist het emancipatoire karakter van het onderwijs, de mogelijkheid om te verheffen, dat ervoor zorgt dat kinderen, leerlingen, later in hun leven gelijke kansen hebben? Volgens mij zet u weer een tegenstelling neer die niet bestaat.

De heer **Beertema** (PVV):

Ik begrijp de strekking van uw vraag niet helemaal. Wij gaan ervan uit, net als alle nuchtere mensen in Nederland, dat kansongelijkheid bestaat. Ik heb het net aan de voorzitter ook even uitgelegd. Kansongelijkheid begon al in het paradijs, bij Adam en Eva. Wie plukte nou die appel? Nee, dat is flauw. Maar kansongelijkheid bestaat, voorzitter. We moeten niet net doen alsof we in een situatie kunnen komen waarin iedereen dezelfde mogelijkheden heeft. Dat is per se niet zo. Het onderwijs moet dan ook niet zo'n grote broek aantrekken dat het dat inderdaad pretendeert. De taak van het onderwijs is om te determineren welke kinderen grote kansen of kleine kansen hebben en daarop te acteren. Dat moet je meten. Meten is weten. Vervolgens ga je vooral de leerlingen uit de lagere inkomensgroepen, de kinderen uit de kansarme gezinnen, kwalitatief goed onderwijs geven, bijvoorbeeld met een didactiek van directe instructie, waarbij je kinderen aanvankelijk bij de hand neemt en ze opleidt en waarbij je kennis overdraagt. Kennis, kennis, kennis: daar gaat het om. Automatiseren. Drillen. Examens doen. Oefenen voor het examen. Zo heb ik het 34 jaar gedaan. Ik heb Turkse meiden met taalachterstanden van jaren door examens gesleept, waar de meeste van mijn collega's nu niet eens meer doorheen zouden komen, als het gaat om stellen, spelling, stijl en dat soort dingen. Het kan, maar dan moet je keihard werken.

De **voorzitter**:

Uw antwoord is helder. Ook voor de heer Kwint geldt dat hij zijn vierde vraag heeft gesteld. Het ideologische debat over kansengelijkheid en -ongelijkheid kunt u vervolgen in tweede termijn. De heer Peters heeft nog wel een interruptie.

De heer **Peters** (CDA):

Ten eerste omdat ik altijd geniet van iemand die zegt "semantiek is niks voor mij" en dan met dit prachtige verhaal komt. De ironie is wel mooi. Ik ben het eigenlijk grotendeels eens met het verhaal. Ja, kansongelijkheid is er. Het enige wat we kunnen doen, is gewoon keigoed lesgeven, de kwaliteit meten en ervoor zorgen dat de kinderen een zo hoog mogelijk niveau halen. Die manier van instructie die u noemt, klopt natuurlijk gewoon: eerst voordoen, dan samen doen en dan nadoen. Het is eigenlijk allemaal niet zo vreselijk ingewikkeld. Ik snap alleen niet, als we dat allemaal doen, hoe u dan tot de conclusie komt dat van die ene eindtoets afhangt wat het niveau is van het kind. Ik snap die opbouw niet. Kunt u dat nog eens even verhelderen?

De heer **Beertema** (PVV):

Die eindtoets, en vooral de Cito-toets, is natuurlijk veel te belangrijk geworden; dat ben ik met u eens. Ik kende dat instituut goed en ik vond het een geweldig instituut. Het antwoord was: dan schaffen we hem af, of we maken het advies leidend. Dat hebben we geweten. Dat vind ik onbegrijpelijk. Ook van de politiek vind ik dat onbegrijpelijke beslissingen. We hebben zo'n mooie Cito-toets en zo'n mooi instituut, met zo veel expertise, internationale expertise en nationale expertise. Dan constateer je zoiets en zegt: nou ja, goed, dan gaan we die Cito-toets veel minder belangrijk maken. Waarom denk je niet: dit is een juweel? Er mankeren een paar dingetjes aan. Die gaan we in kleine stapjes verbeteren en we gaan ervoor zorgen dat die hele cultuur rond de Cito-toets wat minder wordt. Dat kan allemaal. We kunnen in de logistiek iets gaan schuiven. Dat zijn oplosbare problemen. Maar wat doen we? Wij schaffen de Cito-toets eigenlijk af, want het advies werd leidend. Dat hebben al die talentvolle allochtone leerlingen en die meiden geweten, want die werden ondergeadviseerd en dan moeten we dát weer gaan herstellen! Dat zijn veel moeilijke problemen om te herstellen. Ik begrijp niet dat, zodra er in het onderwijs een probleem wordt gesignaleerd, er meteen een hele horde van vernieuwers en denkers en weet ik veel, alles anders wil gaan doen. Dat "altijd alles anders willen" is zo jammer! We hadden prachtig onderwijs. We weten al honderden jaren hoe we kinderen moeten leren lezen. Maar nu zitten we met al die grote denkers en onderwijsvernieuwers ...

De **voorzitter**:

Maar het is ook zo dat "in der Beschränkung zeigt sich der Meister" ...

De heer **Beertema** (PVV):

... en is het zo dat 24% van de 15-jarigen ...

De voorzitter:

U moet iets bondiger zijn.

De heer Beertema (PVV):

... semi-analfabeet is, en dat is een schande, voorzitter, voor een land als Nederland. Dat zijn de problemen waar ik over nadenk.

De voorzitter:

Punt. De heer Peters.

De heer Peters (CDA):

De grap is dat ik het ook daar volledig mee eens ben. Daar gaat het om! Het is schandalig dat we zo veel kinderen als functioneel analfabeet de school laten verlaten. Het is schandalig dat 66% het streefniveau op het gebied van rekenen niet haalt. En het is ook erg dat die basisschooladviezen klaarblijkelijk dikwijls niet goed genoeg zijn, maar dáár moeten we dan iets aan doen! Het gaat mij om de lerarenkwaliteit op die scholen. Dat hangt volgens mij echt niet af van een toets die we ergens nemen. Het gaat erom dat er op die scholen een cultuur heerst waarin op één, twee en drie staat dat die kinderen iets moeten leren en dat wij het hele kind volgen en zien en dan een afgewogen advies kunnen geven. Daar gaat het om. U hangt het helemaal op aan die eindtoets, alsof dat het probleem is. Het probleem is dat we het gewoon niet goed op orde hebben op die scholen. Daar zouden we iets aan moeten doen.

De heer Beertema (PVV):

Natuurlijk, dat ben ik met het CDA eens. Maar de realiteit is natuurlijk wel dat er geen eindniveau van het basisonderwijs bestaat. Je kunt niet zakken voor het examen basisonderwijs. Was het maar zo! Dan konden we namelijk weer doen wat bijvoorbeeld vroeger de zevende klas heette. Dan konden we nu de negende klas invoeren voor de kinderen die nog niet zover waren. Maar nee, wat doen we? We doen niks! We schuiven ze door als een hete aardappel naar de driejarige brugklas van meneer Van Meenen. Er wordt niks gedetermineerd. Dat moet dan drie jaar bij elkaar zitten. Daar zitten leerlingen bij met enorme taalachterstanden bijvoorbeeld. In het vmbo in Rotterdam — ik heb het vaak gezegd — kregen ze leerlingen binnen met een taalachterstand van twee, drie jaar. Daar kom je dan rond de kerst pas achter. Die kinderen zijn door het falen van die basisschool en dan ook nog eens door het falen van het vmbo de rest van hun leven gehandicapt, sociaal gezien. Die kunnen hun dromen niet meer waarmaken. Dat is het probleem waar we voor staan en daarom zeg ik: dat eindniveau van de basisschool had allang hard moeten zijn, want dan weet je wat. Dan weet je dat het er niet zozeer om gaat, leerlingen af te branden.

De voorzitter:

U heeft uw antwoord gegeven.

De heer Beertema (PVV):

Het gaat erom dat je die leerlingen mogelijkheden geeft voor hun eigen toekomst!

De voorzitter:

Heel helder. Dank voor uw inbreng en voor uw uitgebreide beantwoording van de interrupties. We gaan door naar de heer Bisschop, die namens de Staatkundig Gereformeerde Partij zal spreken.

De heer Bisschop (SGP):

Voorzitter, dank u zeer. Als je het onderwijsland bekijkt — tenminste, dat overkwam mij — dan moet ik af en toe denken aan dat prachtige gedicht van Marsman. Denkend aan Holland zie ik brede rivieren traag door oneindig laagland gaan. We hebben die zin allemaal wel op school meegekregen en in het geval van de heer Beertema ook meegegeven, neem ik aan. Een typering van ons land, maar het zou zomaar ook een indruk van het Hollandse onderwijsland kunnen zijn. Toch gaat daar niet altijd alles traag en laag en gestaag. Je ziet soms ook stroomversnellingen. Neem nu die eindtoets waar we het over hebben. In 2015 was de Cito-toets een onbetwiste

dominante factor. En bij de behandeling van de Wet eindtoets is de mogelijkheid van alternatieve eindtoetsen zwaarbevochten, tot verdriet van collega Beertema, maar het was maar zeer de vraag wat er van die alternatieven terecht zou komen. En wat is er nou vijf jaar later? Inmiddels gebruikt 50% van de scholen een alternatieve toets en de regering stelt voor de Centrale Eindtoets van het toneel af te voeren. Dat had de SGP in 2015 niet kunnen bevroeden. Maar de SGP kan de regering hierin wel goed volgen.

Voorzitter. In mijn bijdrage aandacht voor twee punten: de doorstroomtoets en het leerlingvolgsysteem. Allereerst de doorstroomtoets. Het is een goede gedachte om in plaats van een eindtoets te spreken over een doorstroomtoets, juist omdat de keuze voor een bepaald niveau waar nodig zo lang mogelijk open moet blijven. De SGP vindt het ook een uitstekend idee om te zorgen dat de procedure voor de overgang naar het voortgezet onderwijs niet onnodig ongelijke kansen in de hand werkt. Dat kan binnen het bestaande systeem op een uitstekende manier vormgegeven worden, als je maar zorgt dat de wanden tussen de verschillende stromen geperforeerd zijn, dat je op en af kunt stromen zonder dat daar in de beoordeling consequenties aan verbonden worden. Op dat punt zijn we op de goede weg. Als je dan ook nog eens een keer werkt aan dakpanklassen, brede scholengemeenschappen, verlengde brugperiodes of hoe je het allemaal wilt noemen, dan kun je op een prachtige manier elk kind optimale kansen bieden.

Voorzitter. De SGP vindt het ook een uitstekend idee om te zorgen dat de procedure voor de overgang naar het voortgezet onderwijs niet onnodig ongelijke kansen in de hand werkt, zoals ik al zei. De vaste aanmelddatum steun ik daarom. Hoe voorkomen we daarbij dat er allerlei creatieve oplossingen ontstaan om die aanmelddatum te ontwijken, bijvoorbeeld door vooraanmeldingen? Ik herinner aan de invoering van passend onderwijs, waarbij ook de inschrijfleeftijd van drie jaar is ingevoerd. Maar dat lijkt in de praktijk nog niet direct een garantie voor gelijke kansen geworden. De regering ziet niet het risico dat de eindtoets een negatieve functie kan krijgen door deze ná het schooladvies af te nemen. Toch hoort de SGP regelmatig van scholen dat zij veel druk ervaren van ouders die de eindtoets aangrijpen om onder een stevig schooladvies uit te komen. Ook de voortdurende kritiek in deze Kamer dat scholen te weinig bijstellingen zouden doen na de eindtoets wekt de indruk dat we het schooladvies toch niet helemaal vertrouwen. De eindtoets wordt bovendien steevast een tweede objectief gegeven genoemd, en dat bevestigt telkens de indruk dat het schooladvies eigenlijk vooral een subjectief gebeuren zou zijn. Zou het tegen deze achtergrond niet logisch, eenvoudiger en constructiever zijn om de eindtoets onderdeel te maken van het schooladvies, zoals het wetsvoorstel aangeeft? Een rechter velt toch ook niet eerst zijn vonnis om daarna nog een onafhankelijke expert te raadplegen en zijn vonnis te heroverwegen? Sorry voor de wat bizarre vergelijking, maar goed, het gaat eventjes om het traject, om het denkpatroon. De SGP begrijpt niet helemaal dat de regering vertrouwt op een beperkte steekproef in het veld, terwijl allerlei adviesorganen een andere richting voorstellen.

Voorzitter. We denken niet graag na over noodgevallen, maar de coronacrisis heeft ons geleerd dat het toch nuttig is om dat wel te doen. Welke keuze maakt de regering dan als het gaat om de doorstroomtoets? Het afgelopen jaar hebben we gezien dat de wettelijke norm buiten werking is gesteld. Die keuze maakt de regering in het voorstel echter niet. Ze spreekt over het aanbieden van een calamiteitentoets. Dat zou voldoende geregeld zijn door het in de toelichting te benoemen, maar dat is wat de SGP betreft toch te mager.

De voorzitter:

Mag ik u even onderbreken? Mevrouw Pouw-Verweij, namens JA21.

Mevrouw **Pouw-Verweij** (JA21):

Ik heb een vraag aan de heer Bisschop over zijn opmerking over het meenemen van het objectieve gedeelte van de toets in het subjectieve advies, zoals hij dat noemde. In theorie een mooie gedachte, denk ik, die wel weer zorgt voor een heel grote aanpassing. Niet alle aanpassingen in het onderwijs maken het onderwijs beter, denk ik. Maar gebeurt dit niet al? Het klinkt nu een beetje alsof we alleen een objectief eindpunt hebben en er voor die tijd totaal niet

getoetst wordt en het allemaal subjectief is. Maar kinderen worden toch eigenlijk hun complete schoolloopbaan al getoetst?

De heer **Bisschop** (SGP):

Dank voor deze vraag. Dat is een helder punt. Wat ik in de praktijk altijd gezien heb — volgens mij is het niet veranderd op dat punt — is dat een goede docent die professioneel met leerlingen omgaat, van elke leerling een beeld heeft. Dat is een beeld dat door contacten en allerlei indrukken enzovoorts wordt gevormd, maar ook doordat de leerling gevolgd wordt in zijn prestaties, in de scores die de leerling haalt. Dat geeft een zekere objectiviteit. Daarom is de doorstroomtoets na het schooladvies eigenlijk niet zo heel logisch. Dan lijkt het namelijk net alsof er nog een keer een foto, een momentopname, gemaakt moet worden. Die kan dan tot bijstelling leiden van het advies, waarbij het advies als het ware de film is die de docent voor ogen heeft gehad. Hij heeft gezien welke kant het kind zich op ontwikkelt en heeft op basis daarvan geadviseerd. Mijn vraag aan de minister is dus eigenlijk: zou je niet weer terug moeten naar de situatie waarin die momentopname, die nu een soort afsluiting is, voor de advisering wordt geplaatst? Maar die opmerking is terecht, zeker.

Dan de calamiteitentoets. Als de route van de calamiteitentoets echt de keuze van de wetgever is — dat kan de SGP goed volgen — dan moet er naast de wettelijke plicht voor scholen ook een duidelijke wettelijke garantie zijn op een beschikbare toets. Ik heb daarvoor een amendement ingediend.

Dan het tweede punt, het leerlingvolgsysteem. Bij deze wetsbehandeling is naar mijn indruk relatief weinig aandacht voor het leerlingvolgsysteem, maar daar speelt toch echt het nodige in de praktijk en daar is veel verwarring. De SGP is blij dat de regering in de beantwoording duidelijk schrijft dat scholen vrij zijn om andere observatie-instrumenten te gebruiken dan de formeel erkende. Tegelijkertijd stelt het conceptbeoordelingskader dat die vrijheid afhankelijk zou zijn van de verplichting om erkende leerlingvolgsysteemtoetsen te gebruiken vanaf groep 3. Dit is een voorbeeld van verwarring. Mijn vraag aan de minister is of hij eens duidelijk wil maken dat het hier om twee gescheiden discussies gaat en dat er geen voorwaardelijke vrije keus is als het gaat om het volgen van kleuters.

Uit de praktijk hoor ik dat men zich er grote zorgen over maakt dat de nieuwe normen voor observatie-instrumenten ertoe kunnen leiden dat deze instrumenten gaan lijken op toetsen. Ik verwijs bijvoorbeeld naar de brief van de landelijke beroepsbegeleiders, die ons ook namens een aantal andere instellingen heeft benaderd. Het normenkader gaat bijvoorbeeld weer uit van de score van leerlingen in bepaalde groepen in plaats van een observatie van de ontwikkeling van de leerling. Ziet de minister dit risico ook, zeker vanuit het pedagogisch perspectief op het kind? En hoe voorkomt de minister dat we de kleutertoetsen via de achterdeur toch weer binnenhalen?

Voorzitter. Ik zeg het niet graag en niet vaak, maar het moet me toch een beetje van het hart dat de communicatie en de werkwijze rond het leerlingvolgsysteem, de observatie-instrumenten en de kleutertoets een beetje als een rommeltje overkomen. De wettelijke LVS-toets wordt gekneed tot een functie die hij nooit gehad heeft en onderwijsinhoudelijk ook niet kan hebben, namelijk die van observatie-instrument. Zie bijvoorbeeld de site van de expertgroep. Er is al jaren schimmigheid over wat wel of niet verplicht of erkend moet zijn. Het uitsluiten van de kleutertoets, onderdeel van het regeerakkoord, wordt nu alleen in lagere regels vastgelegd. Dat kan echt beter. Het onderwijsveld heeft er recht op. Ik denk daarom dat we het veld een goede dienst zouden bewijzen als we het amendement op stuk nr. 9 aannemen.

Daar is nog een reden voor, een punt dat de SGP zwaar op de maag ligt. Dat gaat over de manier waarop wordt omgegaan met wetgeving die door het parlement is aanvaard. Recent hadden we een voorval bij de Tijdelijke wet Groningen, waarbij de minister aangenomen amendementen niet in werking wilde laten treden. Dat kan dus niet bestaan. Bij het leerlingvolgsysteem zien we hetzelfde probleem. Met het amendement van Bisschop, Van Meenen en Rog heeft het parlement weloverwogen, willens en wetens, de professionele ruimte voor leraren en scholen vergroot. Ik vind het teleurstellend en ook onacceptabel dat de minister

de wet niet wil uitvoeren. Daarbij lijkt een uitvoeringstoets van de inspectie te moeten dienen als bliksemafleider, die suggereert dat we de consequenties niet goed hebben overzien. Integendeel. De minister heeft zijn bezwaren al tijdens de wetsbehandeling met kracht uitgesproken. Ik heb de Handelingen er nog eens op nagekeken. Daar worden alle argumenten al benoemd die ook de inspectie in haar toets benoemt. Maar die argumenten hebben het parlement duidelijk niet overtuigd. Was het niet ten minste hoffelijker geweest om in plaats van een simpele mededeling het vraagstuk eerlijk aan het parlement voor te leggen, zodat het expliciet heroverwogen kon worden? De indieners hebben zich daarom genoodzaakt gezien nogmaals een amendement in te dienen. Dat is het amendement op stuk nr. 12. We hopen dat we hiermee het dossier eindelijk kunnen sluiten.

Voorzitter. Ik had hier eigenlijk mee willen beginnen; dat was wel zo hoffelijk geweest. Maar ik wil graag de inmiddels afwezige collega Paul van harte feliciteren met haar mooie maidenspeech. Ze leest het allemaal na in de Handelingen, dus ik spreek mijn gelukwens toch maar gewoon uit. Ik vond het prachtig hoe de persoonlijke beleving en de manier waarop die in de maatschappelijke context zijn plek heeft gekregen, werden verwoord. Gefeliciteerd, ik zie uit naar een goede samenwerking.

Voorzitter, dank u wel.

De voorzitter:

U ook dank voor uw inbreng. We zijn toe aan de laatste spreker van de zijde van de Kamer. Dat is mevrouw Pouw-Verweij. Zij zal namens JA21 het woord voeren. Gaat uw gang.

Mevrouw Pouw-Verweij (JA21):

Dank u wel, voorzitter. Ook ik wil mevrouw Paul van harte feliciteren met haar prachtige maidenspeech.

Voorzitter. We debatteren vandaag over de wijziging van een aantal onderwijswetten. Dat is tekenend voor het onderwijs: we gaan sleutelen aan de doorstroom, dus er moeten weer eens wetten op de schop worden genomen. Onderwijs en veranderingen; het is al zo'n 40 jaar een pijnlijke combinatie. De rechtstreekse aanleiding is het bevorderen van kansengelijkheid. Het bevorderen van gelijke kansen kan uiteraard ook op de instemming van JA21 rekenen. Alle kinderen hebben immers talenten. In een ideale inrichting van het onderwijsstelsel krijgen alle kinderen de gelegenheid om die talenten in gelijke mate te ontplooien. Dat is iets anders dan beweren dat alle talenten gelijk zijn, want gelijkheid van kansen is iets anders dan het streven om alle kinderen gelijk te schakelen. Kinderen zijn nu eenmaal niet eenvormig. Daar mogen we blij mee zijn.

Laten we kinderen dan ook niet opzadelen met eenvormige verwachtingen, onder het motto van "het bevorderen van gelijke kansen". De belangstelling en talenten van kinderen lopen immers uiteen. Een onderwijsstelsel dat kansengelijkheid bevordert, komt tegemoet aan die verschillen. Dat onderwijs heeft oog en waardering voor de wens tot praktische scholing en voorziet in de behoefte aan theoretische vorming. Er zijn leerlingen die schepen willen ontwerpen, leerlingen die dat schip willen bouwen en leerlingen die erop willen varen. Onderwijs dat geen rekening houdt met verschillen in belangstelling en talenten biedt een knellend keurslijf dat leerlingen tekortdoet. Gelijkheid van kansen behelst geen gelijkheid van uitkomsten. Onderwijs is niet de grote gelijkmaker. Dat is het niet in de praktijk, maar dat is voor JA21 ook niet het ideaal.

Het is een wezenlijke constatering bij een wetsvoorstel dat kansengelijkheid wil bevorderen. Voor mijn fractie houdt kansengelijkheid niet de stilzwijgende aanname in dat theoretisch onderwijs hoger is en praktisch onderwijs een lagere status heeft — daar maakte de heer Segers ook al een opmerking over — en dat keuzes in het onderwijs zo lang mogelijk moeten worden uitgesteld, in feite om een vroege keuze voor praktijkgericht onderwijs te voorkomen. Het streven naar kansengelijkheid mag nooit de rechtvaardiging worden voor een zesjescultuur in Nederland:

een cultuur die elke leerling naar de grijze middelmaat trekt en uitblinken ontmoedigt. Kansengelijkheid gaat over de startpositie, niet over de uitkomstpositie.

Nederland zakt langzaam weg op de internationale onderwijslijstjes. Daar moeten we wat JA21 betreft niet lichtzinnig over denken. Daar gaat dit wetsvoorstel geen verandering in brengen.

(Onrust op de publieke tribune.)

De voorzitter:

Ik schors de vergadering even.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De voorzitter:

Mevrouw Pouw-Verweij vervolgt haar betoog.

Mevrouw **Pouw-Verweij** (JA21):

Ik kon het niet verstaan, maar ik geloof niet dat het een inhoudelijke reactie op mijn betoog was. Ik laat het verder dus voor wat het is.

Waar was ik gebleven? Met dit wetsvoorstel gaat het balanceren tussen het gewicht van het schooladvies in relatie tot de eindtoets een nieuwe fase in. Dat is ongetwijfeld niet de eindfase. Omdat dit niet het laatste debat zal zijn over dit onderwerp, zullen we dit debat beschouwen als een doorstroomdebat over een doorstroomtoets.

Mijn fractie deelt de terughoudendheid van de Raad van State. Dit wetsvoorstel heeft een vrij hoog "baat het niet, dan schaadt het niet"-gehalte. Het is mogelijk om alle denkbare posities over de verhouding tussen toetsen en adviezen en over de timing ervan vurig te verdedigen zonder enig zicht te hebben op de werkelijke gevolgen van welke nieuwe opzet dan ook. Die weten we pas bij de volgende wijziging van een aantal onderwijswetten. Mijn fractie vraagt zich af of het schuiven met toetsen en adviezen werkelijk een oplossing is of dat het een onderliggende werkelijkheid verhuult. Het streven naar kansengelijkheid vindt plaats in de context van een alledaagse werkelijkheid van zwaarwegende sociaal-economische en culturele factoren. Deze hebben een dusdanig doorslaggevend gewicht dat schooladviezen en toetsen nooit daaraan voorbij kunnen gaan, ongeacht de uitgebalanceerde indicatoren waarop ze zijn gebaseerd en welke modieuze naam er ook voor wordt verzonnen. Het streven naar gelijke kansen vindt een begrenzing door de thuissituatie en de leefomgeving. Ouders die hun kinderen al vroeg voorbereiden op toetsen, zullen hun kinderen altijd een voorsprong geven. Ze hebben dit wetsvoorstel met de sympathieke achterliggende gedachte niet nodig. Het valt te betwijfelen of de kinderen voor wie dit wetsvoorstel is opgesteld, dat wél hebben.

Hoezeer de thuissituatie wordt onderschat, blijkt uit het voornemen om in de schoolgids een verplichte uitleg op te nemen over procedures rondom de overgang van primair onderwijs naar vervolgonderwijs. Op zichzelf is dat geen verkeerd voornemen, maar voor ouders met een minder geletterde achtergrond biedt deze maatregel geen enkel beter uitzicht op het begrijpen van de procedures. Het is voor ouders met een stevige opleiding al veel gevraagd om zich te verdiepen in de schooladviesprocedure en deze te doorgronden. Mijn fractie vraagt zich af waarop het verwachtingspatroon is gebaseerd dat het opnemen van procedures in een schoolgids gaat bijdragen aan het vergroten van kansengelijkheid, niet op papier maar in het echt.

Ik merk daarbij op dat een school onderwijs geeft dat past bij het niveau van leerlingen. Het onderwijs is geen gelijkekansenfabriek. Als we menen dat toetsen correcties op adviezen moeten zijn die correcties op toetsen moeten zijn, kijken we voorbij aan de werkelijkheid dat toetsen en adviezen geen instrumenten zijn om ongelijkheid op te heffen maar instrumenten om een reëel en uitgebalanceerd beeld te geven van het reële perspectief van de leerling. Mijn fractie kan zich in beginsel vinden in het amendement van de heer Kwint en mevrouw Westerveld. Het afschaffen

van een eindtoets onder landelijke regie is het begin van het einde van de waarde van toetsen. Het gaat misschien wat ver, maar dat blijkt wat ons betreft zelfs al uit de benaming "doorstroomtoets". Zowel uit het overlaten van dit instrument aan de markt als uit de benaming blijkt de impliciete gedachte van een devaluatie van de waarde van toetsen.

Tot slot, voorzitter. Beleid om kansengelijkheid te bevorderen loopt al snel het risico om symboolpolitiek te worden. Er is vanuit Den Haag in de afgelopen decennia veel geprobeerd om achterstanden in het onderwijs te verhelpen, meestal zonder wetenschappelijke onderbouwing die aangaf of dit deze achterstanden daadwerkelijk verkleint. Ik begon mijn bijdrage met aangeven dat ook JA21 een groot voorstander is van het geven van gelijke kansen aan elke leerling, maar wel middels beleid dat aantoonbaar werkt en niet via symboolpolitiek. Als meneer Peters het goedvindt om nog even met de interruptie te wachten, heb ik nog twee zinnen. Symboolpolitiek staat garant voor een cyclus van doorstroomdebatten. Het schuiven met toetsen is daar een schoolvoorbeeld van.

De voorzitter:

Dank voor uw inbreng.

De heer **Peters** (CDA):

Dank u wel voor het hele heldere en mooie verhaal, waar ik het grotendeels eigenlijk mee eens ben. Dat geldt zeker voor het punt dat kansengelijkheid natuurlijk niet bestaat. Het gaat om het verheffen van mensen en het bevorderen van de kansen die een mens heeft. Dat maakt hen nog steeds niet gelijk. Ik heb eigenlijk dezelfde vraag als de vraag die ik aan meneer Beertema van de PVV stelde. Ik begrijp eigenlijk alles wat u zegt, maar niet de focus op die eindtoets. Die maakt toch niet wat een kind is? Dat doet verder toch niks? Dat is toch een momentopname? Ik snap die focus daarop niet. Ik denk dat we de focus moeten zetten op excellente lessen, het uitbouwen van alle talenten, praktisch of niet praktisch en of ze nou willen varen, een boot willen timmeren of een boot willen ontwerpen. Dat zou toch onze focus moeten hebben?

Mevrouw **Pouw-Verweij** (JA21):

Ik denk dat we het daar volledig over eens zijn. Ik was het ook heel erg eens met wat u in uw bijdrage noemde, namelijk dat het gaat om een goede balans tussen het advies van de docent aan de ene kant en de eindtoets aan de andere kant. Daarnaast hebben we ook de nodige kritiek op de eindtoets, maar we willen niet het kind met het badwater weggooien. Dus inderdaad, daar moet niet de volledige focus liggen, maar wij zijn bang dat er als we dit weghalen bij de overheid een stap wordt gezet naar het langzaam afvoeren ervan, en daar zijn we ook niet voor.

De heer **Peters** (CDA):

Ik begrijp het.

De voorzitter:

Nou, dat is mooi.

Mevrouw **Pouw-Verweij** (JA21):

Fijn.

De voorzitter:

Ik dank u voor uw inbreng. We zijn aan het einde gekomen van de eerste termijn van de zijde van de Kamer. We gaan schorsen, zodat de minister zijn antwoord kan voorbereiden en de leden en de minister nog van de lunch kunnen genieten. Dat doen wij tot 13.15 uur.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van een aantal onderwijswetten in verband met aanpassingen op het gebied van de doorstroom van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs en wijziging van de stelselinrichting van doorstroomtoetsen en toetsen verbonden aan leerling- en onderwijsvolgsystemen in het basisonderwijs (35671).**

De voorzitter:

Dan is aan de orde de voortzetting van het debat over de wijziging van een aantal onderwijswetten in verband met aanpassingen op het gebied van de doorstroom van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

De voorzitter:

Het woord is aan de minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media. Hij is inmiddels in de zaal. Ik heet hem wederom van harte welkom. Hij zal starten met zijn beantwoording in eerste termijn.

Gaat uw gang.

Minister Slob:

Dank u wel, voorzitter. En ook dank aan de Kamer, allereerst voor de uitnodiging om hier te zijn — nóg een keer te kunnen zijn, zeg ik daar ook gelijk maar zelf bij, wetende dat ik hier ook zo veel jaar in deze zaal heb doorgebracht, ook in andere hoedanigheden. Er waren een aantal Kamerleden die aangaven: waarom dit debat op dit moment? De heer Kwint zei dat, de heer Beertema maakte ook een opmerking. Ik kan u alleen maar melden dat ik een uitnodiging heb gekregen, en dat ik me dan netjes, zoals het natuurlijk ook hoort, naar deze zaal spoed om van het wetsvoorstel, dat al bij u was ingediend, de verdediging op mij te nemen namens het kabinet. Dus dat is een keuze van uw Kamer zelf geweest.

Van mijn kant ook felicitaties in de richting van mevrouw Paul. Dat was inderdaad een heel mooie maidenspeech die u gehouden heeft. En ik wens u heel veel geluk, en wijsheid ook, bij de belangrijke taak die u in het parlement heeft gekregen, bij de mooiste commissie die er is, zoals we dat vaak tegen elkaar zeggen.

Voorzitter. Ik heb mijn beantwoording als volgt opgebouwd. Ik wil het in drie blokken doen. In het eerste blok wil ik ingaan op het belang van het wetsvoorstel, ook in relatie tot het bevorderen van kansengelijkheid. In het tweede wil ik ingaan op het belang van het wetsvoorstel en de vragen die daarover zijn gesteld als het gaat om het wegnemen van de ontstane knelpunten in het stelsel. En in het derde blok wil ik een aantal overige vragen meenemen, onder andere — en daar heeft hij zeker recht op — de vragen die de heer Bisschop heeft gesteld over het leerlingvolgsysteem en de wijze waarop we met een eerder amendement van hem zijn omgegaan. Maar ook een aantal andere vragen kan ik in dit derde blok meenemen die in de eerste twee geen plekje hebben gekregen.

Allereerst het eerste blok. Het is, denk ik, wel goed om even heel kort in elkaars richting helder te maken waar we nu uiteindelijk staan, en waarom we hier met dit wetsvoorstel staan. Er is in 2013 een heel intensief debat geweest in deze Kamer over wat "de eindtoets" heette. Zeer intensief. Een aantal Kamerleden, in ieder geval de heer Beertema en de heer Van Meenen, waren daar actief bij betrokken. Toen heeft de Kamer uiteindelijk — ik zeg het maar even heel huiselijk — het wetsvoorstel behoorlijk op zijn kop gezet. Dat was onder het vorige kabinet. Door middel van het amendement-Rog/Schouten, CDA en ChristenUnie, dat door bijna alle fracties is gesteund, uitgezonderd de PVV — dus alle andere fracties hebben dat amendement gesteund — ontstond er opeens een situatie dat er een heel ander wetsvoorstel kwam, dat uiteindelijk ook in deze

Kamer een meerderheid heeft gekregen en, zij het niet met die aantallen maar wel een meerderheid, in de Eerste Kamer. Een klein detail: daar stemde de PVV-fractie wel voor dit wetsvoorstel, in tegenstelling tot in de Tweede Kamer, dus de consistentie zit vooral in de persoon van de heer Beertema. En dat moet ook gezegd worden: die is altijd klip-en-klaar en helder over hoe hij erin staat, onwankelbaar, in alle debatten. Dat ik het niet met hem eens ben in alles, zal misschien straks blijken, maar daarover geen misverstand.

Het wetsvoorstel is uiteindelijk in werking getreden in 2014, en er is een hele uitgebreide evaluatie geweest. Oberon heeft dat gedaan. U heeft al die stukken gekregen. En die hebben we twee jaar geleden, nog net voor het zomerreces — volgens mij was het op een bloedhete dag — met elkaar in een commissievergaderzaal heel uitvoerig besproken. Ik heb toen in de brief die ik had gestuurd naar aanleiding van de evaluatie aangegeven welke knelpunten we ervaarden in de uitvoering van de wet zoals die in 2014 in werking was getreden. Ik heb toen ook aan de Kamer voorgelegd wat ik graag in de wet zou willen veranderen. En ik kan niet anders dan constateren dat alle punten die ik nu in de wet heb aangegeven, uiteindelijk ook door de Kamer destijds zijn geaccordeerd, van: daar moet mee aan de slag worden gegaan. En ik ben toen inderdaad met de wetgeving daarvoor begonnen.

Eén uitzondering heb ik toen gemaakt, en het was met name de VVD-fractie die daar heel erg de vinger bij legde, en dat was dat moment van aanmelding: 1 mei of 1 april. Daarvan heb ik aangegeven — en daar kom ik straks apart op terug — dat ik daar nog een stevige uitvoeringstoets op wilde doen, omdat er wel wat zorgen waren over of 1 mei nog wel zou kunnen, ook voor het vervolg dat in het vervolgonderwijs moet gaan gebeuren. Die uitvoeringstoets heeft ook plaatsgevonden, en die heeft u overigens gewoon ontvangen: 50 pagina's waarin heel uitvoerig en heel gedetailleerd wordt aangegeven wat — zo zou ik haast zeggen — de mogelijkheden en onmogelijkheden zijn, of zoals die dan misschien in de scholen ervaren worden. Dat is niet alleen vanuit het p.o. en het vo, maar dat is ook vanuit het sbo en het speciaal onderwijs. Zij hebben daar ook hun reflectie op gegeven. Die zagen met name nogal veel bezwaren.

Voorzitter. Het wetsvoorstel dat we nu behandelen, komt dus voort uit heel intensieve gesprekken en debatten met het parlement, al dan niet aangenomen moties en uitspraken van de Kamer. Soms was het — de heer Kwint wees daarop — kielekiele, maar toch, een meerderheid is een meerderheid. Dat weet u. Ik heb inderdaad ook goede redenen om het uit te voeren. Ik zal het straks ook in uw richting verdedigen. Dat is hoe we hier terecht zijn gekomen en waarom dit wetsvoorstel er in deze vorm ligt, met steun destijds van uw Kamer. Dat laat natuurlijk onverlet dat iedereen daarin weer zijn eigen afweging moet maken. Er zijn ook weer nieuwe Kamerleden bij gekomen, of zelfs nieuwe fracties. Maar er kunnen niet echt verrassingen voor u in zitten met betrekking tot wat we destijds met elkaar hebben afgesproken over wat ik ter hand zou nemen.

Voorzitter. In de behandeling destijds hebben we heel uitvoerig met elkaar gesproken over wat dit doet voor het zorgen voor gelijke kansen. Dat komt nu ook weer terug. Dat begrijp ik heel goed. Met gelijke kansen bedoelen we natuurlijk dat ieder kind de talenten die hij of zij heeft gekregen, tot uitdrukking moet kunnen brengen en dat we daar voor iedereen ruimte voor bieden. Dat kunnen heel verschillende talenten zijn. We gaan daar ook geen waardeoordelen in aanbrengen. Sommigen zijn heel praktisch georiënteerd, anderen wat meer theoretisch. Sommigen hebben overigens een combinatie van beide. We proberen in de ontwikkeling van kinderen naar volwassenheid te ontdekken wat de talenten zijn — dat is het mooiste wat er is; het is zo fascinerend — en we willen kinderen kansen geven om die talenten verder te ontwikkelen, in het onderwijs en natuurlijk ook daarbuiten. Dan zien we in de praktijk, zowel in het onderwijs als buiten het onderwijs — want u weet ook dat dit een veelkoppig monster is dat niet alleen aan het onderwijs kan worden toegeschreven — dat er soms belemmeringen zijn voor bepaalde kinderen, maar niet voor allemaal. Daar hebben we ook allemaal jargon voor in het onderwijs, maar met name kinderen uit een lage SES, weten we, komen niet altijd op de plek terecht waar ze eigenlijk gezien hun inhoud terecht zouden kunnen komen. Het is een opgave voor ons allemaal, een heilige opgave, niet alleen voor de beleidsmakers maar ook voor de mensen in de praktijk, om daar wel zorg voor te dragen.

In dit wetsvoorstel kunnen we natuurlijk nooit de complete problematiek van kansenongelijkheid, of hoe je het ook maar wilt noemen, oplossen. Het is echt een illusie als iemand denkt dat dat met een wetsvoorstel geregeld kan worden. Maar dat wil niet zeggen dat wetgeving er niet toe doet en dat wetgeving rond dit onderwerp, de wijze waarop de basisschoolperiode, het primair onderwijs, wordt afgesloten en de overgang naar het voortgezet wordt vormgegeven, daar niet een bijdrage aan kan geven.

Uit de evaluatie bleek klip-en-klaar dat er een aantal heel concrete knelpunten waren waar we ook iets aan kunnen doen. De meesten van u hebben het eerste punt breed ondersteund, namelijk dat er twee aanmeldmomenten gaan ontstaan als je een bijstelling laat plaatsvinden, of in ieder geval de ruimte biedt voor een bijstelling. We weten dat in ieder geval zo'n 2.000 kinderen per jaar om die reden niet op de goede plek terechtkomen. Ik dacht dat mevrouw Paul aangaf dat je, als je een herziening hebt van het schooladvies, een zeven keer grotere kans hebt om niet op de plek of op het niveau te komen, of soms zelfs letterlijk niet op de school, waar je graag naartoe zou willen. Daarover hebben we met elkaar gezegd: dat vinden we niet goed; daar gaan we iets aan doen. Dat regelen we in deze wet. Ik denk dat het een heel belangrijk winstpunt is dat dit gewoon in wetgeving wordt vastgelegd.

We hebben toen met elkaar gesproken over het moment van aanmelding. Ik heb daar net al iets over gezegd, ter inleiding. Ik heb ruimte aan u gevraagd om er nadrukkelijk een uitgebreide uitvoeringstoets op te doen, over wat het meest geschikte moment zou kunnen zijn. En dan niet: wat zou u graag willen? Maar: wat is praktisch uitvoerbaar? Ik heb u die toets toegestuurd; ik dacht in december. Die zat bij dat uitgebreide pakket aan stukken dat u destijds gekregen heeft. Daar bleek dat als het om wensen gaat, het heel divers is, maar dat een hele grote groep zei dat het maart of begin april zou kunnen. Kortom, er waren verschillende wensen die daaruit voortkwamen. Maar als het om de uitvoerbaarheid gaat, kwam naar voren dat als we vast zouden houden aan 1 mei, wat in eerste instantie wel onze intentie was, dit in de praktijk voor de scholen, met name voor speciaalonderwijsscholen maar ook voor andere scholen, problemen zou kunnen gaan opleveren met het opstellen van de formatie en het goedkeuren daarvan door de mr. Kortom, men wilde graag eerder iets meer duidelijkheid hebben om op een goede manier het onderwijs te kunnen inrichten voor de periode na de vakantie. Vanuit het p.o. werd heel nadrukkelijk aangegeven dat men ook hechte aan een goede termijn voor de overdracht van de leerlingen, voor een warme overdracht. Een groot deel van de scholen zag problemen als dat later zou gebeuren. U weet dat waar het gaat om 1 mei, er sprake is van een vakantieperiode die meestal 7 mei afgelopen is, na de herdenking van 5 mei. Dan had men dus eigenlijk te kort tijd om dat op een goede manier te doen. Uit het onderzoek, dat u ook heeft gehad en dat u, denk ik, ook heeft gelezen, bleek verder dat ook ouders graag op tijd helderheid willen hebben over naar welke school hun kind kan gaan en naar welk niveau hun kind kan gaan. Als die helderheid laat komt en het niet de helderheid is die je graag wil hebben, is het ook weer ingewikkelder om nog ergens anders een plekje te vinden. Dat is uiteindelijk de afweging geweest om voor de datum van 1 april te kiezen, waarbij u weet dat we er materieel een week voor zitten.

De discussie over wat dat dan doet met de onderwijstijd erna hebben we eerder gevoerd. U weet dat er ook onderzoek naar is gedaan. Allereerst: maken we de toets heel erg groot? Dat willen we niet en niemand volgens mij in deze Kamer, misschien een enkele uitzondering daargelaten, als een soort afsluiting. De toets is gewoon dat tweede objectieve gegeven, ook in relatie tot een advies dat gegeven wordt en uiteindelijk ook een definitief advies voor plaatsing in het voortgezet onderwijs. Uit onderzoeken die we hebben gedaan en die ook naar u zijn gestuurd, blijkt dat de afnamevervroeger niet ten koste gaat en hoeft te gaan van de invulling van de onderwijstijd. Redenerend vanuit de professionals die in de school hun werk doen, denk ik zelfs dat het haast een klein beetje een belediging voor hen is als we veronderstellen dat als de toets is afgenomen, er daarna in hun klas met hun leerlingen en de docenten die er verantwoordelijkheid voor dragen, niets meer zou gaan gebeuren. Dus alles afwegende hebben we voor deze datum gekozen.

Weet wel dat ik bevorder dat er tussen scholen van primair onderwijs en die van voortgezet onderwijs gewoon goede afspraken worden gemaakt als het gaat om die overdracht. Daar kan ook bij horen wat er in de weken richting de overgang naar het voortgezet onderwijs ook nog aan

leerstof kan worden behandeld, wat ook die overgang verder kan bevorderen en in goede banen kan leiden. Dat is overigens al een wijze waarop heel veel scholen werken, maar dat is nog niet overal het geval. Het is natuurlijk altijd belangrijk om dat waar mogelijk ook te bevorderen. Dus dit is wat wij als het gaat om die aanmelddatum met elkaar regelen. Ik denk inderdaad dat het heel goed is dat we dat nu ook in de wet vastleggen.

De heer **Peters** (CDA):

Ik begrijp het. Ik had dat uitgebreide rapport overigens echt niet zo tot mij genomen, maar ik begrijp de afweging dat het blijkbaar niet op een later tijdstip kan. Al vraag ik mij wel af hoe je als voortgezet onderwijs school zo'n rocketscience maakt van het rondmaken van die formatie, maar goed, dat zal dan wel in dat stuk staan en ik zal het ook nalezen. U zegt verder — en dat vond ik wel verbazingwekkend — dat na die eindtoets klaarblijkelijk al die scholen wel doorgaan met het bieden van het juiste onderwijs. Maar als ik het mij goed herinner, kan je gewoon meten dat de leeropbrengst echt maanden terugloopt van de laatste toets uit het leerlingvolgsysteem uit groep 8 en vlak na de zomer. Dus wat voor onderzoek is dat? Kunt u daar meer woorden aan wijden? En als dat er niet is, dan zou het misschien iets zijn om in beeld te brengen, want leerlingen leren echt maanden aan leeropbrengsten op het gebied van begrijpend lezen af na de Cito-eindtoets en 1 september het jaar erop.

Minister **Slob**:

Ik heb even niet de naam paraat van de instantie die dat onderzoek heeft gedaan, maar dat is destijds naar uw Kamer gegaan. We hebben ons niet alleen maar op dat onderzoek gebaseerd, maar er zijn ook gesprekken gevoerd, ook met de scholen zelf. Het klopt dat het beeld van scholen soms wat wisselend kan zijn. Dat zal niemand verbazen met de duizenden scholen die we in dit land hebben en de omstandigheden die in scholen soms natuurlijk ook wat verschillend kunnen zijn. Maar scholen zijn tot de laatste dag verantwoordelijk voor de voortgang van hun leerlingen. Natuurlijk zit daar ook in dat je met elkaar een heel goed afscheid voorbereidt. Maar ik was van de week op een basisschool in de Betuwe. Daar is men nog volop bezig — dat bleek ook uit alle plannings die ze gemaakt hadden — met inhoudelijk onderwijs. Dat is toch een school die ook al redelijk snel met vakantie gaat. Je mag ook van professionals verwachten — de heer Peters kent ze uit de praktijk — dat ze vol voor hun leerlingen blijven gaan zolang ze onder hun verantwoordelijkheid vallen.

De **voorzitter**:

De minister vervolgt zijn betoog.

Minister **Slob**:

Dan de volgorde van eerst het schooladvies en dan het tweede objectieve gegeven. Mevrouw ... Ik moet even naar haar naam kijken, want ik heb haar nu voor het eerst in het debat ontmoet. Mevrouw Pouw-Verweij gaf aan dat een schooladvies natuurlijk ook gebaseerd is op objectieve gegevens. Dat klopt. Want meestal wordt een schooladvies niet door één persoon gemaakt, maar door meerdere personen. Daar zijn vaak teams bij betrokken die leerlingen ook langer kennen. Die bepalen met elkaar wat uiteindelijk het advies gaat worden. Die baseren zich ook op de opbrengsten die ze zelf in de jaren daarvoor hebben opgehaald, onder andere door de eigen toetsen en de beoordelingen die ze gemaakt hebben, waarbij het leerlingvolgsysteem natuurlijk een hele belangrijke bron voor hen is. Dat mag je ook van deze professionals verwachten.

We hebben wel gemerkt dat de ruimte die tussen het schooladvies en dat tweede objectieve gegeven zat, dus het maken van de eindtoets — laten we het toch maar even noemen — wel heel erg lang was. Dat stimuleerde ook bepaald gedrag dat we met elkaar liever niet zien. De beoordelingen wat dichter bij elkaar halen doet ook recht aan het uiteindelijk geven van een definitief oordeel, waar ook altijd bijstelling en heroverweging van kan gaan plaatsvinden. Ik heb u in de afgelopen periode een aantal keren de percentages meegegeven van leerlingen die in aanmerking kwamen voor heroverweging en van de bijstellingen die hadden plaatsgevonden. Als u het vergelijkt vanaf 2014-2015 — dit jaar moet natuurlijk nog komen en er is één jaar tussenuit gevallen — dan ziet u daar echt een hele duidelijke, substantiële stijging in. Dat betekent dus dat

die toets echt z'n werk doet en dat die ook zorgt voor heroverwegingen en bijstellingen. We hebben er bewust niet voor gekozen — dat is ook gewisseld in een debat van twee jaar geleden, want toen was dit ook een groot onderwerp — om het verplicht te laten bijstellen, omdat je dan weer enorme druk op die toets gaat zetten. Dat leidt ook weer tot gedrag dat bepaalde leerlingen misschien heel erg kan helpen, omdat de ouders dat bij wijze van spreken kunnen betalen. Voor andere leerlingen waarbij dat niet het geval is, wordt het dan toch een stuk lastiger. Kortom, we hebben geprobeerd daar een balans in te vinden.

Meneer de voorzitter. Ik heb het amendement van mevrouw Paul gezien. Dat is een soort ja-tenzijamendement geworden. Ik wil dat amendement — ik heb even het nummer niet bij de hand — oordeel Kamer geven, want ik vind het wel een aanvulling op ons eigen wetsvoorstel en ook een goede middenweg. Op deze manier is het overigens niet eerder tussen u en mij besproken. Aan de ene kant zegt het: scholen moeten in beweging komen. Je laat het dus niet van ouders afhangen dat ze dan iets gaan doen. Een school heeft dus in principe de verplichting om dat dan om te zetten, maar dat zijn weer de professionals. Die kunnen hele goede argumenten en redenen hebben om te zeggen: toch vinden we het niet verstandig om dat zo te doen. Dan moet dat ook gewisseld worden met de ouders. Uiteindelijk weten we ook — er wordt overigens niet zo veel gebruik van gemaakt — dat als ouders het niet eens zijn met het definitieve oordeel van een school, ze ook naar een beroepsinstantie kunnen. Dat is allemaal geformaliseer, om het zo maar te zeggen, maar toch: er is altijd nog een mogelijkheid, indien men daar niet mee akkoord is. Hebben we inmiddels het nummer van het amendement gevonden?

De voorzitter:

Het betreft het amendement op stuk nr. 10.

Minister Slob:

Het amendement op stuk nr. 10 geef ik oordeel Kamer.

Het is heel belangrijk dat we dit nu zo gaan doen, met één aanmeldmoment. Ik werd zelf recent ook met iets dergelijks geconfronteerd. Ik zou haast "persoonlijk" zeggen, maar ik heb het uiteindelijk mijn ambtenaren laten doen. Maar ik werd een week of drie geleden geconfronteerd met een situatie waarin een kind dat een bijgesteld advies had, niet meer terecht kon op het niveau waar zij — het ging om een meisje — graag heen wilde. Uiteindelijk is dat in goed overleg met de school goed geregeld, maar er moest echt bijgesprongen worden. Het is nu geregeld naar tevredenheid van de ouders en het desbetreffende kind. Maar dat is natuurlijk heel vervelend. Dat kunnen we straks echt voorkomen door die eenduidigheid in het aanmeldmoment. Ook dan kunnen zich nog altijd situaties voordoen waarin een kind om bepaalde redenen misschien niet geplaatst kan worden, maar de kans dat het gebeurt in een omvang zoals we die nu kennen, is daarmee volgens mij een stuk kleiner.

Voorzitter. Er is door een aantal van de geachte afgevaardigden ook naar gevraagd, maar wij hebben de scholen gevraagd om kansrijk te adviseren, zeker in deze coronatijd. We zien door het wegvallen van de toets in het vorige jaar enorme gevolgen bij deze leerlingen. Het was toen onvermijdelijk, maar het heeft enorme gevolgen. Naar aanleiding van de aangenomen motie van de Partij van de Arbeid volgen we deze leerlingen niet één jaar maar drie jaar. Ik heb u in december de eerste rapportage gestuurd. Dat doet het Cito of DUO. U heeft daar in ieder geval een rapportage over ontvangen. Die blijft u de komende jaren ontvangen. In het najaar komt er weer een en in het jaar daarna komt er nog een. Wij hebben gezien dat er toch onder advisering heeft plaatsgevonden. We hadden daar in het afgelopen jaar ook wel aandacht voor gevraagd. Dat hebben we dit jaar versterkt gedaan. Er is dus een hele duidelijke en naar ik van het onderwijs begrepen heb goede handreiking gekomen om het kansrijk adviseren handen en voeten te geven. Ik ben het Lerarencollectief erg dankbaar voor de tutorials die ze daarbij hebben aangeboden. Dat laat zien — ik kom straks nog even terug op de pabo's — dat het belangrijk is dat docenten daar in de praktijk in worden meegenomen en de mogelijkheid krijgen om zich bij te scholen. Dat laatste klinkt misschien wat zwaar; zij kunnen dan in ieder geval hun gedachten weer verder vormgeven en hun gedrag daar weer door laten inspireren. Daar zullen we de

komende tijd mee door blijven gaan, omdat het belangrijk is dat die adviezen gewoon op orde zijn.

We gaan dat nu ook aanvullen, met een advies over kansrijk doorstromen naar de brugklas. Ook in het jaar daarna blijven we die aandacht dus geven en blijven we scholen ondersteunen om op een goede manier te zorgen dat of te volgen of leerlingen op de juiste plek zitten. Indien nodig moet er dan ook ruimte zijn om ze door te geleiden naar een plekje waar ze misschien beter op hun plek zullen zijn. Dat is een belangrijke wijziging die zich in deze tijd voltrekt: bevorderen dat alle kinderen gelijke kansen krijgen als het gaat om hun talenten.

Daarnaast hebben we in het kader van het nationaal onderwijsprogramma aangegeven dat we willen dat de leerlingen van de brugklassen nog een keer individueel bekeken worden. Dat is die zogenaamde capaciteitentoets, waar we eerder over gesproken hebben. Die gaan we in het tweede jaar van het vo herhalen. We zijn in alles bezig, conform het regeerakkoord, maar ook aanvullend in het nationaal onderwijsprogramma — een aantal van u heeft daarop gewezen en heeft gevraagd wat de stand van zaken is — om de bredere brugklassen te bevorderen. Daar zien we overigens best een hele goede voortgang in. Op dit moment zien we dat op ongeveer 70% van de scholen brede brugklassen worden aangeboden. Dat zijn dus heterogene brugklassen. Soms gebeurt dat in combinatie met homogene brugklassen. We zien ook dat het best nog lastig is om dat met name voor de meer theoretische richtingen goed te doen, maar het is wel een groeiend iets. De discussie over driejarige brugklassen lijkt iets van heel ver weg, maar zo'n 50% van de scholen heeft nu al een tweejarige brugklas, biedt die nu ook al gewoon aan. Nogmaals, dat wil niet zeggen dat alle brugklassen zo vormgegeven zijn.

We zijn nu zelf bezig om nog wat verfijnder te proberen dergelijke informatie bij ons te krijgen. Daar wordt aan gewerkt. Ik denk dat het belangrijk is dat je ervoor zorgt dat leerlingen in een bedding terecht komen, ook als ze de overgang van p.o. naar vo maken. In de bedding van brede brugklassen, heterogene brugklassen, dakpanklassen of hoe je ze ook maar wilt noemen, hebben ze de mogelijkheid om nog verder te ontdekken wie ze zijn, wat ze in zich hebben en op welke plek ze het beste tot hun recht kunnen komen. Dat is een manier om een hard moment al op 11- of 12-jarige leeftijd te voorkomen. Voor sommigen is het dan overigens al klip-en-klaar wat ze willen, maar voor een heel aantal ook niet. Daar is deze bedding denk ik heel belangrijk voor. Daar zetten we dus op in, zeg ik nogmaals, met het nationaal onderwijsprogramma. Daar zijn zelfs heel specifiek gelden voor beschikbaar gesteld, met uw instemming. Op die manier proberen we, met het wetsvoorstel en met allerlei aanvullende maatregelen, de leerlingen die gelijke kansen te geven, ook in de overgang van p.o. naar vo.

Voorzitter, nog even over dat onderzoek, naar aanleiding van de motie van de Partij van de Arbeid: dat was DUO. Daar heeft u de eerste van gekregen.

De heer Peters vroeg hoe het nou zit met die brede adviezen. De heer Segers en anderen hebben daar ook naar gevraagd. Scholen pakken dat steeds beter op. Dat heeft er onder andere mee te maken dat we de toetsadviescategorieën hebben aangepast, zodat er brede adviezen in komen. Er worden dus veel meer bredere adviezen gegeven. We hebben er ook niet zo heel lang geleden voor gezorgd — daar was de vraag van de heer Peters denk ik op gericht — dat scholen niet later bij wijze van spreken nog eens afgerekend kunnen worden op het feit dat ze misschien hun leerlingen een te hoog advies hebben gegeven — ik gebruik nu toch even deze termen — en dat het later toch anders uitvalt en ze daar dan bij wijze van spreken strafpunten voor krijgen. Nee, dat gebeurt niet meer. Ik merk wel dat het nog wel wat tussen de oren van het onderwijs zit. Dus dit zal nog wel even wat tijd vragen. Maar nogmaals, we zien dat het aantal brede adviezen wel aan het toenemen is. Dat is gewoon een hele goede zaak. Ik juich dat ook zelf van harte toe. Waar dat nodig is en waar dat mogelijk is, doe het gewoon. En probeer een beetje over de koudwatervrees heen te komen.

De vraag is dan natuurlijk ook gerechtvaardigd, die hier ook is gesteld: moeten we het dan niet verplicht stellen? Dan ga je misschien net weer wat te ver. Dus het is hier ook weer zoeken naar een goede balans. We blijven dit volgen, want we hebben die informatie en die wordt ook steeds

met u gedeeld. Ik ga er zelf echt van uit dat de groei van die brede adviezen in de komende tijd verder zal toenemen, ook als die koudwatervrees een beetje tussen de oren is verdwenen, in ieder geval van een deel van de docenten. Die is overigens ook ontstaan omdat daar aanleiding voor was, dus dat is geen verwijt. Dat zal misschien nog even wat tijd gaan kosten, maar het is heel belangrijk om op een goede manier met elkaar te doen.

Voorzitter. Dan is het ook belangrijk dat we de pabo's goed betrekken bij de advisering en ook bij de discussies daarover, met het voortschrijdend inzicht dat daar ontstaan is. Ik weet dat mijn collega daar ook aan werkt. Ik weet ook dat zo'n handreiking, zoals we die voor de scholen beschikbaar hebben gesteld, ook op de pabo's wordt gebruikt bij het onderwijs. We zullen uiteraard ook bevorderen dat men dit blijft doen, overigens niet alleen als het gaat om kennis die men moet hebben voor deze leerlingen, maar ook breder, zodat docenten goed geschoold zijn in de keuzes die ze moeten maken om te zorgen dat kinderen op een goede plek terechtkomen.

Die kanttekening maak ik ook bij wat je wel eens hoort en leest — ik zeg niet dat dat uit uw Kamer komt — dat mensen denken: als we nu een brede brugklas hebben, dan komt het allemaal wel voor elkaar. Dat is heel belangrijk, maar het staat en valt toch ook bij de didactische kwaliteiten die een docent heeft, ook om te differentiëren in de klas. Laat ik even een havo/vwo-brugklas nemen. Als je daar alleen maar op het niveau van het vwo lesgeeft, dan gaat er misschien toch iets fout met de leerling die wat meer aan de havo-kant zit, en andersom natuurlijk ook. Dus je hebt docenten nodig die de kwaliteiten en de vaardigheden hebben, waarin we ze ook moeten scholen. Daarvoor biedt overigens ook het nationaal onderwijsprogramma weer mogelijkheden, waar veel gebruik van wordt gemaakt, merk ik als het erom gaat dat men het geld ook voor dat soort dingen inzet. Dan moeten didactische kwaliteiten verder worden ontwikkeld. Dat is niet iets wat je alleen maar aan de opleidingen leert. Daar leer je er wel iets van, tegenwoordig overigens meer dan in mijn tijd, toen was dat echt een blinde vlek. Tegenwoordig wordt daar wel meer aandacht aan besteed, maar uiteindelijk is het ook heel belangrijk om je in de praktijk steeds bij te laten schonen, te leren van je collega's, enzovoort, enzovoort. Dus we moeten ook weer niet in alles focussen op het idee dat, als we het maar geregeld hebben met brede brugklassen of wat dan ook, dan opeens alle problemen opgelost zijn. Daar zit toch wel iets meer aan vast.

Voorzitter. Ik denk dat we met dit wetsvoorstel en eromheen voor het bevorderen van kansengelijkheid echt een paar hele goede en grote stappen zetten, en dat we waar het ook kan in de wet zorgen dat ook de regelgeving daar ondersteunend voor is en er de basis van kan gaan vormen. Is dat dan de stip op de horizon die sommigen voor ogen hebben? We hebben natuurlijk een paar adviezen gehad in de laatste tijd die de stip veel verder zetten. Dat kan, maar dat zijn ingrijpende stelselwijzigingen, die overigens niet alleen het p.o. raken maar ook het vo en het mbo. Dat is kortom best behoorlijk ingrijpend, en dat overstijgt natuurlijk ook de mogelijkheden die een demissionair kabinet heeft. Dat zult u ons denk ik niet euvel duiden. Het vraagt ook nog om een hele uitgebreide politieke discussie. Die ontstond al een beetje in de Kamer tussen de heer Beertema en de heer Van Meenen met name, die elkaar altijd goed in een debat tot ongekende hoogtes kunnen brengen. Dat is inderdaad een debat dat verder gevoerd zal moeten worden. Het laat onverlet dat de stappen die we nu zetten absoluut belangrijke stappen zijn, op basis van de evaluatie van de afgelopen jaren. Dat geldt ook als je vindt dat het verder moet, maar evenzeer voor de heer Beertema. Dat is ook de reden waarom we het in de wet hebben vastgelegd. Daaromheen proberen we op allerlei manieren, ook met het Nationaal Programma Onderwijs, daarin voortgang te krijgen.

De heer **Van Meenen** (D66):

Dat debat over die grote, meeslepende stappen zal ongetwijfeld gevoerd moeten worden en dat zal hopelijk ook gebeuren. Zover zijn we inderdaad nog niet. Dan moeten we van wat we nu hebben het allerbeste maken. Daar is dit een poging toe; dat begrijp ik ook. Ik heb in mijn bijdrage gezegd: ik ben blij met het centrale aanmeldmoment. Ik heb ook de worsteling gelezen om bij een later moment uit te komen. Is het niet zo, indachtig de woorden van de minister van zojuist, dat er in toenemende mate een beweging is naar bredere brugklassen, de dakpanbrugklas, dubbele adviezen et cetera? De tijd die vo-scholen nodig hebben om kinderen

op de juiste plek te krijgen en om inderdaad die warme overdracht te regelen, staat best wel toe dat dat ene aanmeldmoment later komt dan nota bene 24 maart.

Minister Slob:

Ik heb verwezen naar het onderzoek dat u ontvangen heeft en waarin daaraan uitgebreid aandacht wordt besteed. Wat kunnen scholen nu wel en niet? Dan zie je inderdaad ook wel wat verschil tussen scholen. Ik sluit niet uit dat met name de scholen die al wat verder zijn in dit traject, ook als het gaat om het brede aanbod enzovoort, dit wat makkelijker kunnen doen dan scholen waar dat nog niet het geval is. Uiteindelijk is het natuurlijk ook gewoon een weging, op basis van dat rapport en kijkend naar de duidelijkheid die ouders willen hebben. Niet alleen de vo-scholen moeten ingericht zijn voor de warme overdracht. Ook de p.o.-scholen willen daar graag een duidelijke en intensieve inbreng aan leveren. Het kwam met name van hun kant dat zij graag wat meer tijd zouden willen hebben voor de overdracht. Uiteindelijk konden wij niet anders dan concluderen dat 1 mei echt te vroeg is om te kiezen. Ik sluit niet uit dat het in de toekomst verder zou kunnen opschuiven.

De heer Van Meenen (D66):

Het kan ook andersom werken, als wij nu een andere keuze zouden maken, die een aantal scholen nu al uitvoerbaar vindt. Dan zou je wat dwingender kunnen zijn in de richting van die scholen door een andere datum te kiezen. Dan stuur je ze ook die kant op, net als die andere scholen. Nu krijgen ze de gelegenheid om te berusten in de situatie zoals die nu is.

Minister Slob:

Ik heb niet de indruk dat scholen daarin berusten. Ze zijn vrij stevig bevraagd op wensen en op mogelijkheden en onmogelijkheden. Er zit de kant in van het primair onderwijs. Daar wil men tijd hebben om de leerlingen goed over te dragen. Ik vind dat ook wel te respecteren. Het gaat erom dat wij maximaal kijken wat ze daarvoor aan tijd nodig hebben. Er zit heel duidelijk de component van het speciaal onderwijs in. Het is veel informatie, maar ik vraag u om nog eens heel specifiek naar het rapport te kijken. Bij die scholen werden met name heel veel belemmeringen ervaren. Uiteindelijk moeten wij als bestuurders de afweging maken of we de uitvoerbaarheid in de breedte verantwoord vinden. Als we aan 1 mei hadden vastgehouden, zouden er volgens mij met de uitvoerbaarheid echt problemen zijn ontstaan. Dat zou dan weer kinderen treffen, wat we liever niet hebben. Daarom hebben we hiervoor gekozen. Misschien is het een ingroeimoment en kan het later verder, maar voor dit moment achten we dat nog niet verantwoord.

De heer Van Meenen (D66):

Ik heb er vier, voorzitter, dus dan maak ik ze ook maar op; dan hebben we het maar gehad. Ik heb zelf de ervaring mogen hebben, zestien jaar, om in het voortgezet onderwijs te werken en te werken met deze overgang. Toen was het inderdaad nog zo — waar we nu weer een beetje naar teruggaan — dat eind januari het advies kwam. Begin februari had je de toets en dan de aanmelding. Dan was het half maart klaar. Dan had je, pak 'm beet, een maand nodig om die kinderen warm over te dragen. Dat gold voor de meeste kinderen. Natuurlijk waren er ook ingewikkelde kwesties. Je zou zelfs kunnen zeggen: er kan een uitzondering worden gemaakt voor kinderen die echt een zware ondersteuningsbehoefte hebben et cetera. Maar voor de grote groep leerlingen heb je echt niet meer dan een maand nodig. Ik kijk ook even naar de heer Peters, die heeft ervaring met hetzelfde. Volgens mij kun je in een maand ontzettend veel doen. Als je dit 1 mei zou doen, dan heb je nog zes weken om dit goed te regelen. Ik denk dat het kan en dat we de scholen ook iets meer die kant op moeten duwen.

Minister Slob:

We hebben dit niet op basis van een, twee of drie gedaan, maar een onafhankelijk onderzoek laten uitvoeren, heel breed, om voldoende richting te krijgen met betrekking tot de keuzedatum. U weet dat 1 mei ook mijn voorkeur had. Dat was waar ik met u over sprak. Maar ik heb gezegd: ik ga wel die uitvoeringstoets doen. Die heb ik nogmaals naar u toegestuurd en die hebben we echt serieus laten wegen. Ik vind het een verantwoordelijkheid die we met elkaar hebben om qua uitvoerbaarheid te wegen of het wel of niet verantwoord is, en dit is uiteindelijk de weging die wij gemaakt hebben.

De heer **Peters** (CDA):

Ik moest nog even kauwen op een antwoord dat een paar minuten geleden is gegeven door de minister. Het ging over de koudwatervrees die scholen zouden hebben om kinderen met een dubbel advies dan maar het liefst zo laag mogelijk te plaatsen. Bij een mavo/havo- of havo/vwo-advies zetten ze in op de havo, uit angst dat ze door de inspectie daarop zouden worden afgerekend en niet zo goed naar voren zouden komen in de lijstjes. Dat was natuurlijk altijd al heel erg. De minister geeft aan: dat neemt langzaam af, dat heeft tijd nodig. Maar is er nou niet iets wat de minister kan doen om die koudwatervrees er met iets meer aandrang uit te schoppen?

Minister **Slob**:

Dat hebben we ook gedaan, en overigens heeft de inspectie dat ook zelf gedaan. Ook de inspectie zelf heeft heel duidelijk gecommuniceerd in de richting van de scholen hoe ze hiermee omgaan. Toch zit dat wel diep. Daarom denk ik dat het toch even tijd kost, maar het kan alleen maar helpen dat wij er hier ook over spreken. Inderdaad, hier moet je woorden aan geven, hier moet je over spreken. Als ik op schoolbezoeken hiermee geconfronteerd word, doe ik dat natuurlijk zelf ook, in persoon. We spreken er ook over met de vertegenwoordigers van het onderwijs. Ik zie dit echt als "een probleem" dat heel snel zal gaan verdwijnen. Dat zien we eigenlijk nu al gebeuren in de aanloop naar die dubbele schooladviezen. Het is gewoon echt heel erg toe te juichen dat je een dubbel advies geeft als dat past bij een kind. Wij leggen ons er ook niet bij neer dat dat zou stagneren.

Voorzitter. Nog één opmerking over het woord "doorstroomtoets". Sommigen hebben daar inspiratie in gevonden, onder andere mevrouw Pouw, om daar mooie zinnen van te bouwen. Als het alleen maar ging om het veranderen van een woord, dan kent u mij, denk ik, goed genoeg om te weten dat dit dan niet mijn voorstel zou zijn geweest, want dat is inderdaad semantisch. Dat ben ik met de heer Beertema eens. Maar de behoorlijke focus op een toets aan het einde van de basisschoolperiode — de primaironderwijsperiode, kunnen we tegenwoordig zeggen — zit ook wel heel stevig niet alleen tussen de oren van het onderwijs. Het is aan het verdwijnen omdat zij weten wat er gaande is. Dat zit ook tussen de oren van ouders en ook wel tussen de oren van leerlingen. Het is, denk ik, heel belangrijk — dat ben ik met de heer Peters eens — dat we heel nadrukkelijk zeggen dat er niet één moment is dat je kijkt of een kind op een goede plek zit of naar welke plek het toe moet. We moeten dat gewoon gedurende een hele schoolperiode volgen. Dat is dus ook de reden dat we het nu in de brugklas weer doen, dat we het in de tweede klas gaan doen en dat we drie jaar lang die kinderen volgen. De heer De Hoop van de Partij van de Arbeid heeft een motie ingediend, die door de Kamer is gesteund. We volgen nu drie jaar lang wat er gebeurt met die kinderen. Dat is echt kinderen kansen bieden, zeker op het moment dat je erachter komt dat een kind niet helemaal op het goede spoor zit. Sommigen weten uit hun eigen ervaring dat als je even op een verkeerd spoor bent terechtgekomen, dat niet wil zeggen dat je dan niet meer goed terecht komt, maar het is wel een extra hindernis die je moet nemen. Daarom heb ik dus ook in de bewoording — want woorden doen ertoe — deze wijziging doorgevoerd; volgens mij kwam die inderdaad zelfs vanuit de Kamer.

Voorzitter. Dan het stelsel — dat is mijn tweede blok — en het amendement van de heer Kwint en mevrouw Westerveld. Dit is voor mij echt wel even een ding. Dat geldt trouwens ook voor het eerste blok. Ik zal u uitleggen waarom. Ik ben begonnen met te zeggen dat mijn voorganger hier stond met een wet die heel duidelijk was: Centrale Eindtoets, niets anders. Die wet is compleet op z'n kop gegooid door de Kamer, niet door een kleine meerderheid, maar door een overgrote meerderheid, uitgezonderd — hij zit daar — de heer Beertema. Alle andere fracties, ook de fracties van de SP, GroenLinks en Partij van de Arbeid hebben zich geconformeerd aan die uitkomst. Lees het debat nog eens na; dat was best een interessant debatje met de Partij van de Arbeid, zeker toen de vertegenwoordiger van de Partij van de Arbeid na de schorsing met een toch wat ander standpunt terugkwam.

Toen ontstond er voor het stelsel ook in de uitvoering een hele ingewikkelde situatie, want wat kregen we nu? We kregen nu eigenlijk een toets die, ik zou haast zeggen, van overheidswege kwam. Ik kom straks nog even terug op dat praten over een markt, want dit is echt niet een markt in de zin van: kom maar op iedereen, je kunt er geld aan verdienen. Daar ga ik straks iets over

zeggen. Het was een toets die van de overheid kwam, gemaakt door het Cito, onder verantwoordelijkheid van het CvTE. En de Kamer heeft dat recht, hè. Ik doe daar ook geen gram vanaf. In de Eerste Kamer is dat ook gesteund door de PVV. De Kamer heeft uiteindelijk in meerderheid gezegd: wij willen graag dat er daarnaast gewoon keuzevrijheid is en dat ook — "privaat" klinkt gelijk heel beladen — andere toetsen dan door de overheid aangeboden toetsen ruimte krijgen, als ze maar voldoen aan kwaliteitscriteria. Maar daardoor ontstond er, beste mensen, een hybride stelsel, want je kreeg een stelsel waarin er ook twee kwaliteitsbewakers waren en met daarin de hele vreemde figuur dat degene die verantwoordelijk was voor het aanbod van een toets, het CvTE, ook de toezichthouder was. Maar daar hebben we met open ogen voor gekozen, zeg ik toch maar even op deze manier. Daarnaast hadden we de andere toetsen. Het zijn er nooit meer dan vier geworden. Ik vermoed echt niet dat het er veel meer zullen worden. Misschien komt er nog eentje bij. Dat zou kunnen, maar er is ook echt een plafond aan wat hier aan aanbod zou kunnen zijn.

Die toetsen moesten ook een eigen kwaliteitsbewaker krijgen, want die was er nog niet. Dat is de expertgroep geworden, die in de loop van de jaren ... Die mensen hebben goed hun best gedaan, hoor; ik wil met heel veel respect over hen spreken. Maar het is superkwetsbaar, echt waar. Het is superkwetsbaar. Ze hebben niet alleen hun eigen kwaliteitsbewakers, ze hebben ook een eigen kwaliteitskader. Het CvTE was dus verantwoordelijk voor de eindtoets en de Expertgroep Toetsen PO voor de vier andere toetsen; uiteindelijk zijn het er vier geworden. Dat leidde tot hele verschillende procedures rond kwaliteitsbewaking en ook de normering. Kijk nog even naar wat ik in de brief van twee weken geleden geschreven heb over de normering, maar ook naar wat we in 2019 hebben meegemaakt. Dat maakt het echt onnodig complex — dat is nog tot daaraan toe — maar ook riskant. We hebben in de afgelopen jaren gewoon gezien dat er om die reden ongelukken zijn ontstaan. Die 11% waar de heer Beertema over sprak, heeft helemaal niets te maken met dat uitgevers daar iets over gezegd hebben. Ik heb het zelf tegen u gezegd. We hebben daarover debatten gehad. Ik ben me kapot geschrokken, echt, toen ik de signalen kreeg dat rond die advisering van twee jaar geleden wat fout was gegaan. Dat hebben we gelukkig kunnen repareren. Echt, de kinderen zijn daarvan niet de dupe geworden. Het heeft wel een enorme inzet van de scholen gevraagd. 11% van de scholen had gewoon een verkeerd advies gegeven. Daar kwamen we gelukkig achter. Hoe kwam dat? U hoeft mij niet te geloven, maar het is wel de werkelijkheid: dat kwam echt door de complexiteit van het systeem. We hebben twee van die normeers. De kennis en de kwaliteiten die nodig zijn om dat goed te doen — dat heeft met psychometrie te maken — zijn heel schaars, niet alleen in Nederland, maar ook internationaal. Die kennis en die kwaliteiten waren versnipperd en waren niet goed toegepast, waardoor die problemen zijn ontstaan.

Dat we vorig jaar geen toets hebben gehad, was heel vervelend, maar daardoor kon in ieder geval op dit punt geen probleem ontstaan. We hadden een ander probleem: de onder advisering enzovoorts. Maar dit jaar was het weer kwetsbaar, dus het is superkwetsbaar. Als u in meerderheid het wetsvoorstel van het kabinet aanneemt, is het zelfs nog maar de vraag of we dat volgend jaar al in werking kunnen laten treden. Dat zal hard werken moeten zijn. Maar je houdt je hart vast. Ik zeg het maar even in heel duidelijke, ronde taal. Als we dit eruit slopen, vallen we terug op de huidige situatie. Dat kan een keuze zijn. Ik doe geen gram af aan uw verantwoordelijkheid om daarin afwegingen te maken, maar ik vind het superlink. Ik vind het vanuit mijn verantwoordelijkheid niet verantwoord om daarvoor verantwoordelijkheid te nemen. Dat zijn zware woorden, maar geloof u me, het is ook gewoon een zwaar onderwerp.

We hebben wel ook iets anders gezien wat wel mooi was. Ik doel op de keuze van die overgrote meerderheid van het parlement om ook andere toetsen aan te bieden, wat in het begin heel wankel was, ook in de vergelijkbaarheid, die voor de kansengelijkheid weer belangrijk is. Want je zal als kind maar een toets maken die niet of minder goed is, dan heeft dat ook gevolgen voor de advisering en de bijstelling. Misschien krijg je dan geen bijstelling, enzovoorts, enzovoorts. Daar hebben we knetterhard aan gewerkt. Ik heb u daar de afgelopen jaren helemaal over bijgehouden. 2018 was zo'n moment: toen moest ervoor worden gezorgd dat die vergelijkbaarheid tussen de toetsen er kon zijn. Nou, dat is uiteindelijk echt gelukt. Ik doel op de ankeropgaven en de wijze waarop ze werken. We hebben dat gezien bij de vorige toets,

waarnaar onderzoek is gedaan: dat werkt. En dat is ook een reactie op de vinger die de Raad van State heeft gelegd bij de vraag of die toetsen wel goed vergelijkbaar zijn. Ja, dat durven we nu wel te zeggen, ook op basis van wat we dit jaar weer hebben meegemaakt. Daarin zijn we nu zo ver dat die vergelijkbaarheid van de toetsen echt wel op orde is. Daar moeten we natuurlijk scherp in blijven, maar dat is voor elkaar.

Toen stonden we met dit wetsvoorstel voor een keuze. Dat heb ik twee jaar geleden ook met u besproken. Dit volhouden op deze manier is echt niet verantwoord. Dan heb je eigenlijk maar twee keuzes. Niet van: schrap dan deze wijziging en val terug op de oude situatie. Dat is ook nog een keuze, maar volgens mij is die vanuit de praktijk en waar we tegenaan lopen niet heel erg logisch. Dan moet je terugvallen op waar mijn voorganger in eerste instantie mee naar de Kamer kwam: één toets centraal vanuit de overheid, helemaal onder regie van de overheid, enzovoorts, enzovoorts. Dat is het standpunt van de heer Beertema. Er is nog een keuze, die twee jaar geleden nog steeds breed bleek te leven in de Kamer, van het bieden van ruimte voor keuzevrijheid. Die hebben we als uitgangspunt genomen. We hebben daaromheen geprobeerd om het helder, transparant en beter werkbaar te maken. Dat ligt nu bij u voor.

Welk probleem wordt daarmee opgelost? Nou, kijk even terug. Gaan er dan nooit problemen ontstaan? Dat kan ik hier natuurlijk ook niet zeggen. U trekt mij aan mijn das over tafel op het moment dat er weer wat gaat gebeuren, als ik hier nog zou zijn. Dat is natuurlijk ook niet aan de orde, want er kunnen altijd problemen ontstaan. Maar het is veel eenduidiger, we concentreren de kennis ook veel beter op een juiste plek en het toezicht blijft compleet in handen van de overheid, om het maar even zo te noemen. Dus we nemen onze verantwoordelijkheid, zeg ik ook tegen de heer Kwint. We hebben een eenduidig toezicht, daarvoor wordt het CvTE weer in positie gebracht, ook als het gaat om het toelaten van de toetsen, zeg ik tegen de heer Peters, die daarnaar vroeg. Ja, er kunnen toetsen tegengehouden worden, zoals dat in het verleden ook al eens is gebeurd. Dat gaan we allemaal wettelijk borgen. We krijgen een hele heldere stelselinrichting, waarin de overheid haar verantwoordelijkheid ten volle neemt en waarin de toetsaanbieders de ruimte krijgen om hun toetsen aan te bieden. Als ze door de criteria heen komen, kunnen ze ook worden aangeboden. Er kan niet mee verdiend worden. De scholen hoeven er niks voor te betalen. Het is geen markt waar het zo gaat van: als wij het nou voor €1.000 minder aanbieden — ik noem maar wat — dan komen ze misschien wel naar ons toe. Nee hoor, ze worden van ons uit gesubsidieerd. Ze krijgen gewoon bedragen om die toetsen te maken. Die worden dan over alle scholen verspreid die ervoor kiezen om die toets tot zich te nemen. Dat is dus geen marktwerking zoals we die vaak met elkaar bespreken, soms met een moeilijk gezicht erbij. Dit is een overheid die ruimte laat aan dergelijke toetsen, maar als stelstelverantwoordelijke heel nadrukkelijk haar verantwoordelijkheid waarmaakt met betrekking tot de inrichting ervan.

Is het dan een verlies dat de Centrale Eindtoets verdwijnt? Kijkend naar de afnamepercentages van dit jaar zien we dat inderdaad nog steeds heel wat scholen gebruikmaken van de toets, maar het is niet meer de meerderheid. De vier andere toetsen, twee daarvan in het bijzonder, scoren gewoon heel erg goed en worden ook zeer gewaardeerd. Er blijft altijd ruimte voor dat die eindtoets misschien nog een keer aangeboden gaat worden vanuit Cito BV. Er is een harde knip gemaakt tussen Stichting Cito en Cito BV. Nogmaals, dat is echt strikt gescheiden in alles, al draagt het wel dezelfde naam. Wat nu de eindtoets heet zal dan in een andere vorm misschien ook nog bij die vier gevoegd gaan worden. Die ruimte is er, maar we hebben tot nu toe nog niet gezien dat daar gebruik van werd gemaakt. Dat is ook niet het geval bij andere toetsaanbieders, en we praten hier al twee jaar over. Dat zegt er ook iets over dat de markt misschien wel redelijk in balans is. Maar degenen die er nu inhoud aan moeten geven — daar hoort ook de expertgroep bij — zeggen zelf eigenlijk ook: als deze wijzigingen niet worden doorgevoerd, kunnen wij dit niet meer volhouden. Dan moeten ze het misschien nog een tijdje doen. Dan zullen we ook moeten kijken of dat op een verantwoorde manier kan. Maar iedereen intern, ook de Expertgroep Toetsen PO, is zeer, zeer voor de wijzigingen die nu in deze wetten voorliggen, omdat men vanuit de praktijk gewoon ziet dat het zo ontzettend kwetsbaar is.

De Cito in deze zin, in een iets andere rol, vooral ook in de adviserende rol, heeft hele duidelijke voordelen. We concentreren de kennis en de expertise, ook als het gaat om de psychometrie, heel nadrukkelijk bij het Cito. Die staan ter beschikking van het CvTE, want dat zal het moeten adviseren, ook bij de toelating van de toetsen. Ze staan ook ter beschikking van alle aanbieders, zodat ze daar ook gebruik van gaan maken in het doorontwikkelen van de toetsen. Ik ben er echt van overtuigd dat we op deze manier de specialistische kennis en expertise op een hele duurzame wijze met elkaar borgen. Ik ontraad dus het amendement van de heer Kwint op stuk nr.

...

De voorzitter:

11.

Minister Slob:

11. Ik ontraad dat amendement echt ten sterkste, omdat dat behoorlijke consequenties kan gaan hebben voor de komende jaren.

De heer Kwint (SP):

Dat uiteindelijke advies komt niet helemaal als een donderslag bij heldere hemel. De minister zegt: "Die kennis is zo specifiek en zo schaars; die moeten we bundelen en bij elkaar brengen." Hij zegt ook: "De overheid heeft nog altijd een garantiefunctie. Uiteindelijk moet er zorg voor gedragen worden dat er een eindtoets is; dat is immers wettelijk vastgelegd." Zegt hij dan eigenlijk: "Gezien die taken was het, als u er eerder niet tussen was gesprongen als Kamer, eigenlijk logischer geweest om vast te houden aan die ene eindtoets"?

Minister Slob:

Ik heb te maken met een situatie die op een bepaald moment ontstaan is. Ook vanuit de positie die ik nu heb, kan ik heel goed billijken dat de Kamer aangeeft dat men vindt dat er ook wel wat breder aanbod moet zijn dan dat het keuzemenu maar uit één bestaat. Dat was destijds ook de discussie met mijn ambtsvoorganger. Die heeft dat uiteindelijk ook begrepen, in de zin dat die uiteindelijk die wijzigingen in de wet heeft doorgevoerd. Die keuze snap ik dus. Maar stel dat je op deze manier gaat werken, met twee normeringssystemen, twee toezichthouders en ook nog eens een enorme broosheid bij het waarmaken van normering en kwaliteitsbewaking, Dan kun je, als je de evaluatie goed leest — en die hebben we met elkaar twee jaar geleden bij wijze van spreken letterlijk doorgenomen — niet anders dan zeggen dat we daar niet op deze manier mee moeten doorgaan. Toen heb ik u twee afslagen voorgelegd, maar heb ik zelf al mijn voorkeur voor één aangegeven, namelijk dat we vanuit het bredere aanbod het stelsel verder gaan inrichten. Dat ligt nu in de wetgeving voor u.

U heeft inderdaad zelf geprobeerd om met een motie die andere afslag te nemen. Daar heeft een meerderheid van de Kamer niet toe besloten. Maar ik zou u, zeg ik uiteraard via de voorzitter tegen de heer Kwint, toch willen vragen om nog eens heel goed na te denken over de consequenties van het aannemen van zo'n amendement voor het in stand houden van de huidige situatie, maar ook voor de scholen. Daarvan hebben we in de afgelopen jaren een aantal voorbeelden gehad die ik mezelf, maar ook mijn ambtsopvolger straks, en met name de kinderen — want daar gaat het uiteindelijk natuurlijk om — niet graag nog een keer toewens.

De heer Kwint (SP):

Maar dan even heel scherp. Ik noem bijvoorbeeld de 11% waar het net over ging. Laten we die even bij de kop pakken. De minister presenteert met een grote stelligheid dat dat inherent is aan het stelsel zoals we dat nu hebben en dat dat een van de redenen is waarom we daarvan af moeten. Ik vind toch wel dat als hij dat met zo'n grote stelligheid beweert, daar dan ook wel iets meer substantie, iets meer onderbouwing aan gegeven mag worden.

Minister Slob:

Maar dat heb ik de afgelopen jaren ook gedaan, ook nog weer in de schriftelijke rondes die we nu gehad hebben. Het is niet alleen maar dit ene voorbeeld. De brief van twee weken geleden moet

u er nog eens bij pakken. Die hebben we niet voor niets naar u toegestuurd. Ik had die informatie en dacht: die moet u gelijk hebben. Uit de situatie uit 2019 met die 11% van de scholen bleek gewoon echt de kwetsbaarheid van wat ik maar even "het toezicht" noem — niks ten nadele van de mensen daar, want die doen naar eer en geweten hun werk en hebben zich daar hard voor ingezet — maar ook van de normering van wat u "private toetsen" noemt. Daar is het toen fout gegaan en dat hebben we gelukkig heel snel gezien, want de scholen dachten zelf ook: hé, wat gebeurt hier. Er waren wel enorme discrepanties tussen hun eigen schooladvies en wat er uit de toetsen kwam. Dat is de reden geweest waarom we dat uiteindelijk snel hebben kunnen repareren, met wel eventjes veel schrik voor heel veel kinderen. Dat is dus gewoon gelukt. Maar we zien dat het voor hen kwetsbaar is. Dat is ook wat ze zelf aangeven. Ik gaf het u net in heel ronde taal aan: die Expertgroep Toetsen PO gaat het op deze manier niet heel lang meer volhouden. Dus als we nu zeggen "ze moeten de komende vier, vijf jaar, tot de volgende evaluatie dit doen", dan kan ik u nu al vertellen dat ik of mijn ambtsopvolger moet gaan zoeken naar een andere manier om die waarborgfuncties rond kwaliteit en normering daar te organiseren. Dat kan misschien nog één jaar, maar dat gaan we geen twee jaar meer volhouden.

De heer Kwint (SP):

Dan zijn we na een heel rondje terug bij mijn eerste vraag. De minister wijst op een kwetsbaarheid die volgens hem in het systeem zit. Hij zegt dat de normering bij wat ik de "private partijen" noemde en wat daar is gebeurd met de advisering, laten zien dat het systeem kwetsbaar is. Het is toch gek om met de constatering dat het nu met die diverse aanbieders zo kwetsbaar is en dat het systeem complex is, uiteindelijk deze conclusie te trekken en te zeggen: dat lossen wij op deze manier op? Daardoor schuif je juist die partijen weer naar voren.

Minister Slob:

Nee, dat is een misvatting. Het gaat niet om de toetsen die worden aangeboden. Daarvan heb ik net gezegd dat ze op orde zijn, zelfs die ankeropgaves, die onderling vergelijkbaar zijn. Daar moeten we natuurlijk voor blijven knokken. Het gaat erom dat de kwetsbaarheid uiteindelijk zit in het toezicht op de kwaliteit, maar ook bij de normering, waarbij het in 2019 fout ging. Die zat aan de kant van de private toetsen. Met dit wetsvoorstel maken we wel de keuze die de Kamer, en ook uw fractie, in ruime meerderheid hebben gemaakt om die keuzevrijheid en die ruimte voor die toetsen, als ze wel erkend zijn, gewoon in stand te houden. Maar het hele toezicht en de hele normering gaan we gewoon heel eenduidig concentreren. Die geven we in dezelfde handen en wordt niet meer versplinterd. Ook de kwaliteiten en de kennis daarover, ook de psychometrische kennis, wordt op die manier veel meer geborgd. Het is niet zo dat er dan nooit meer wat gaat gebeuren, maar ik ben er echt van overtuigd dat dat situaties zoals we die hebben meegemaakt, veel meer gaat voorkomen dan nu maar doorgaan op hetzelfde pad. Dat willen we niet. Maar dat wil u wel met uw amendement, want dat is de consequentie.

De voorzitter:

Dit is uw vierde.

De heer Kwint (SP):

Ja, ik weet het, maar ik heb het idee dat dit een redelijk zwaarwegend punt in het debat is. Dan nog snap ik niet wat de minister voorstelt. Natuurlijk wordt al die expertise in de begeleiding dan gebundeld bij het CvTE, als ik het goed zeg. Maar dan nog moet die schaarse en beperkt beschikbare expertise dan verdeeld worden voor het ontwikkelen van vier, vijf, zes of drie verschillende toetsen of normeringen. De minister zegt telkens: de partijen hebben ermee ingestemd. Dat klopt; er is helemaal niemand die dat ontkent, al is er nog wat discussie over het stemgedrag van sommige fracties in de Eerste Kamer.

Minister Slob:

Dat was gemeen van mij; sorry.

De heer Kwint (SP):

Maar er is wel iets veranderd, want je ziet bijvoorbeeld dat er door zoiets als de Wet meer ruimte voor nieuwe scholen een steeds breder scala aan mogelijkheden voor scholen is om op

verschillende manieren hun onderwijs aan te bieden. Als dat verder uit elkaar gaat lopen, is het uiteindelijk niet zo gek dat je richting dat eindpunt gaat denken: oké, dan zouden we het daar iets dichter naar elkaar toe moeten brengen. Ik bedoel: er is iets veranderd sinds wij die wet toen bespraken.

Minister Slob:

Het punt van discussie is niet dat er verschillende toetsen zijn. Juist doordat we uiteindelijk met die ankeropgaven werken — dat is echt goed gebeurd; dat is een klasseprestatie geweest — zijn ze gewoon vergelijkbaar. Dat biedt scholen toch wat comfort om te kiezen voor een toets die ze toch wat fijner voor hun leerlingen en hun school vinden. Het probleem was dus niet het aanbod; dat was het in het begin wel maar nu niet meer. Het probleem was dat de normering, het toezicht en de hele kwaliteitsbewaking versnipperd waren. Die versnippering betekende ook een versnippering van kennis, met name hele specialistische kennis. Door nu een streep door die versnippering te zetten en dit op één plek te beleggen, borgen we dat die kennis op één plek terecht komt. Die kennis wordt natuurlijk beschikbaar gesteld voor iedereen, maar dat gebeurde ook in de afgelopen periode wel. Dit is echt veel en veel beter dan de versnippering zoals we die nu gehad hebben. Het wordt dus gewoon heel eenduidig. Het wordt echt een stuk duidelijker, helderder en beter geborgd. Daardoor kan de overheid ook veel meer haar verantwoordelijkheid voor het toezicht op het stelsel en de kwaliteit daarvan waarmaken.

Mevrouw Westerveld (GroenLinks):

Ik vind dat de minister misschien iets te gemakkelijk terugverwijst naar een amendement uit 2013 van het CDA en de ChristenUnie. Ik heb dat amendement er nog even bij gepakt. Ik heb die discussie toen trouwens gevolgd, want ik werkte toen bij de Algemene Ouderwetsbond. Daar ging de discussie vooral over: zou je naast het Cito, dat een monopoliepositie dreigde te krijgen, scholen keuzevrijheid moeten bieden? Dat was de onderliggende reden voor dat amendement, waar een groot deel van de Kamer toen voor stemde. Nu is de kritiek van de Raad van State op het voorstel van de minister vooral: maken we het nu niet te kwetsbaar? De Raad van State zegt eigenlijk dat het nog erg vroeg is om dit voorstel van de minister nu naar de Kamer te sturen, want die toetsen van alternatieve aanbieders zijn nog te weinig vergelijkbaar. Ik zou de minister dus willen vragen om daarop te reageren.

Minister Slob:

Nog even terug. Het noemen van 2013 is niet bedoeld als een jij-bak. Ik heb heel duidelijk gezegd dat het parlement de verantwoordelijkheid en de mogelijkheid heeft om dat te doen. Het heeft destijds wel behoorlijke gevolgen gehad, ook voor de inrichting van het stelsel. We hebben toen gezegd: dat doen we. Dat was inderdaad: publiek en privaat naast elkaar. Ik zeg het toch maar even in die termen. Maar er waren ook twee toezichthouders, normering enzovoort, enzovoort. Daarvan hebben we nu in de evaluatie gezien — en we hebben er zelf zelfs ook concrete voorbeelden van meegemaakt — dat dat gewoon tot problemen leidt en dat dat eenduidiger kan. De Raad van State geeft aan dat ze goed vergelijkbaar moeten zijn; daar heb ik net op gereageerd. Ik ben dat ook met de Raad van State eens. Daar is inmiddels ook wel het een en ander gebeurd. In de onderzoeken die daarnaar zijn gedaan — want we hebben daar onderzoek naar gedaan — zien we dat het, nadat het in het begin even wat schoorvoetend begon, met name in 2018 en 2019 gewoon prima is gegaan. Ook dit jaar is het weer goed gegaan. Dat hebben we nu echt op orde en we moeten ook zorgen dat we dat op orde houden. Dat is inderdaad een moment om te zeggen dat we ook die volgende stap kunnen zetten. Ik heb u destijds alle achterliggende stukken toegestuurd. Volgens mij zat dat ook allemaal bij de stukken van december, want daar hebben we ook onafhankelijk onderzoek naar laten doen. Dat spreekt voor zich.

Mevrouw Westerveld (GroenLinks):

Ik ben de laatste die wil jij-bakken. Ik wil alleen naar dat amendement van acht jaar geleden verwijzen omdat dat toen natuurlijk in een andere context werd gesteund. De strekking van de discussie en de kritiek van onder andere de Raad van State was: laten we nou uitkijken dat het Cito niet een monopoliepositie krijgt in de eindtoets maar ook in het leerlingvolgsysteem. Toen heeft de Kamer gezegd, onder aanmoediging van de Raad van State, dat we dan misschien

moeten zorgen voor een systeem waarin scholen keuzevrijheid krijgen. Dat wilde toen een heel aantal scholen, die ook lang niet allemaal tevreden waren met die ene Centrale Eindtoets die werd aangeboden. Dus dat was toen de discussie. Het klopt dat er nu een stelsel met een aantal gebreken is gebouwd, onder andere op basis van dat amendement, maar dan moeten we dat stelsel misschien gaan verbeteren. Dan vind ik het iets te makkelijk om dat alleen maar toe te schrijven aan dat amendement. Dat is mijn punt.

Minister Slob:

Dat doe ik ook niet, maar uit de evaluatie bleek wel dat door dat amendement — dat heeft de wet wel echt op z'n kop gegooid — het stelsel op een andere manier is ingericht dan gebeurd zou zijn wanneer we destijds voor die ene toets hadden gekozen. Uit de evaluatie bleek ook dat het voor problemen heeft gezorgd, dat het echt heel kwetsbaar en complex is. Toen heb ik in juni 2019 in de hoofdlijnenbrief aan u voorgelegd — dat was een mooi debat toen — dat we die afslagen zouden kunnen nemen. Toen heeft het kabinet ervoor gekozen om dat te doen vanuit het behoud van de keuzevrijheid, tot op zekere hoogte natuurlijk. Toen heb ik ook aangegeven dat de consequentie is dat we de eindtoets dan niet meer afnemen. We zien overigens in het veld — het is goed om dat hier te zeggen — ook een enorme waardering voor dat bredere aanbod. Dat wil men bij de scholen heel graag. Dat leeft behoorlijk breed. Dus toen ben ik van daaruit weer gaan kijken hoe we het dan wel eenduidig kunnen invullen, ook op basis van de steun die ik toen vanuit de Kamer heb gevoeld — oké, die motie was krap, maar het was wel een meerderheid — om dat dan ook in een wetsvoorstel voor te leggen. En dat ligt hier nu voor.

Mevrouw Westerveld (GroenLinks):

Maar dan is het nog steeds de vraag of je in de wet kunt vastleggen dat er een centrale toets komt, terwijl je er vervolgens als overheid niet meer voor garant staat dat die toetsing ook wordt aangeboden. Dat wordt nu wel overgelaten aan andere partijen.

Minister Slob:

Dat is niet waar.

Mevrouw Westerveld (GroenLinks):

Een vraag die ik ook in mijn eerste termijn stelde is: gaan die aanbieders straks wel eigen trainingen aanbieden, waar ouders zich voor kunnen inschrijven, om kinderen juist weer voor te bereiden? Ik hoorde dat de minister net zei dat er geen bakken met geld worden verdiend door deze toetsing aan te bieden, maar mijn vraag is dan: kan dat niet alsnog gebeuren?

Minister Slob:

Allereerst: de overheid is er van begin tot eind bij. Dat klinkt wel heel dreigend als ik dat zo zeg, maar ik bedoel dit in positieve zin. De overheid draagt de verantwoordelijkheid vanaf het begin. Dat is zo ingesteld via het CvTE. De overheid geeft uiteindelijk wel of niet toestemming voor die toetsen als nieuwe toetreders toegelaten worden. De overheid kijkt ook naar de huidige toetsen. Op het moment dat dingen echt niet goed gaan, kan dat gewoon betekenen, ook als men ondertussen niet bijstelt, dat het einde oefening is als de termijn voorbij is en dat men niet verder kan. Dat was een vraag van de heer Peters, volgens mij. Dus dat is één.

Het tweede is dat de overheid het, ook als het om normering en om kwaliteitstoezicht gaat, volledig in handen heeft. Dat is ook heel erg goed. Dus we maken onze verantwoordelijkheid ten volle waar. Het enige waar we nu mee breken is met de toch wel vreemde figuur dat we zowel aanbieder als toezichthouder waren. Dat is echt een hele lastige, ingewikkelde situatie. Daar maken we nu een einde aan. Dat kan niet meer op die manier voortbestaan. Dan is het ook volslagen eenduidig en helder, hoe je het dan ook inricht. Ik kan niet anders zeggen dan dat ik dat een goede keuze vind. Het enige waar je dan over kan gaan twisten is of er meer toetsen aangeboden moeten worden, ook al krijgen ze dan goedkeuring, of dat je het bij één toets houdt. Dat is een politieke keuze die destijds anders gemaakt is, ook toen ik dat in 2019 met u besproken heb.

De voorzitter:

Uw vierde vraag, mevrouw Westerveld. Ja? Het is aan u.

Mevrouw **Westerveld** (GroenLinks):

Dit is wel een belangrijk onderdeel van het debat. Ik wil graag de feiten helder krijgen. Ik stelde net de vraag of zij straks misschien "teaching to the test" kunnen aanbieden.

Minister Slob:

Daar ga ik nog iets over zeggen.

Mevrouw **Westerveld** (GroenLinks):

De vraag die ik dan nog aan de minister zou willen stellen is: wat nu als straks die nieuwe aanbieders wegvallen? Dat zou namelijk een consequentie kunnen zijn.

Minister Slob:

Dat was ook een vraag van onder anderen de heer Bisschop. Er is zelfs een amendement voor.

Allereerst even ondersteuning en trainingen. Nou, ik heb net al aangegeven dat het niet zo is dat scholen ervoor betalen. Straks kan dus niet de situatie ontstaan dat een toetsaanbieder die een toets aanbiedt, zegt: nou, als ouders dat leuk vinden, kunnen wij voor zoveel geld wel even training geven. Nee, zo werkt dat niet. Als zij ondersteuning willen geven bij het omgaan met hun toets, dan is die er voor alle leerlingen. Dat is een. En wij betalen voor de toets. "Wij" is de overheid. Dat betreft gewoon normale bedragen en daar houden we ook gewoon aan vast. Dat kan dus nooit een groot verdienmodel worden. Dat is een.

Het tweede. Uiteraard moeten we ook borg staan in de situatie waarin er misschien iets gebeurt waardoor helemaal geen toetsen worden aangeboden. Het beschikbaar laten stellen van een calamiteitentoets hadden wij inderdaad in onze plannen opgenomen. Er is nog overleg tussen Cito en het CvTE waarin wordt bekeken op welke wijze we dat kunnen borgen. De heer Bisschop zei: borg dat dan ook in de wet. Ik weet niet welk amendement het is, maar ik zal het gelijk een oordeel geven: oordeel Kamer. We moeten nog wel even de gesprekken voeren over hoe we dat gaan invullen en wat daarbij een verstandige manier is. Maar er moet inderdaad wel een soort achtervang zijn voor het geval alle daken instorten en er opeens geen toetsen meer kunnen worden aangeboden.

De voorzitter:

Dit gaat om het amendement op stuk nr. 12 van de heer Bisschop.

Minister Slob:

Het amendement op stuk nr. 12.

De voorzitter:

De heer Bisschop heeft ook een amendement op stuk nr. 9 ingediend. Dat ziet erop toe dat er geen verplichting is om landelijk genormeerde lvs-toetsen te gebruiken.

Minister Slob:

Daar ga ik straks nog iets over zeggen.

De voorzitter:

Ja, dat komt straks.

Minister Slob:

Daar kijk ik ook naar uit.

De voorzitter:
Dan de heer Peters.

De heer **Peters** (CDA):
Om te beginnen: complimenten aan de minister voor het overtuigend en helder uiteenzetten waarom je de wet wel en het amendement niet moet hebben. Ik kan dat volgen. Daarvoor mijn complimenten.

Ik heb wel een vraag. U zegt dat van alles in positie wordt gebracht rondom het CvTE. Dat controleert de kwaliteit. En ja, het kan desnoods een test verbieden. Nou, u heeft er wat woorden aan gewijd. Klopt het dat dit niet zo in de wet staat? Ik heb het in ieder geval niet gelezen. Ik dacht te hebben gehoord dat de minister zei: dat ga ik er nog in zetten en ik ga de bevoegdheden, taken, rollen enzovoort nog verduidelijken, eventueel in de wet. Mijn vraag is eigenlijk heel simpel: heb ik dat goed begrepen en gaan we daar in deze zaal nog op terugkomen?

Minister Slob:
De zaken die we met elkaar moeten regelen, staan gewoon in de wet. Ik zal nog even nagaan of dat een precieze wettekst betreft, of dat we dat in andere regelgeving gaan doen. Maar we gaan het wel regelen. Daarnaast moet er nog gewoon een Toetsbesluit PO genomen worden. Maar voor de rest worden er niet nog allerlei andere dingen uitgewerkt. Wat we met elkaar moeten regelen, staat in de wet of komt in het Toetsbesluit PO te staan. En dat is in ontwikkeling, zoals u weet, want uiteindelijk moet deze wetsbehandeling natuurlijk zijn afgerond om dat definitief te kunnen maken. We hebben het veld wel alvast de ruimte geboden om te reageren op teksten, maar dat is nog niet definitief. Ik zal even nakijken of daar een specifieke wettekst voor is en of ik u die kan aanreiken dan wel of dat dit via andere regelgeving wordt georganiseerd.

Voorzitter. Ik kijk even de Kamer rond. Volgens mij heb ik de onderwerpen die bij het stelsel hoorden, behandeld.

Dan ga ik naar mijn derde blok. Dit blok betreft een aantal diverse dingen, maar misschien is de hoofdmoot wel wat de heer Bisschop over zijn amendement heeft gezegd. Dat amendement heeft een voorgeschiedenis; die is mij zeer goed bekend. Op een bepaald moment lag in deze Kamer de wet over de deugdelijkheidseisen voor. Het is een initiatief van de Kamer om van tijd tot tijd eens even te kijken of de stofkam erdoorheen kan en of er ook dingen af kunnen, want er komen altijd wel dingen bij. Toen is aan de Kamer een aantal zaken voorgelegd en toen hebben in ieder geval twee Kamerleden de gelegenheid gebruikt om nog een aantal voor hen urgente dingen via de wet te regelen. Dat was iets met lichamelijke opvoeding, zo herinner ik me nog, en er was het amendement van de heer Bisschop. Ik was het eens met een onderdeel van dat amendement: de kleutertoets niet meer mogelijk maken. Dat was ook een onderdeel van het regeerakkoord. Uw Kamer was overigens al in brieven geïnformeerd over hoe we dat gingen doen. Mijn collega Van Engelshoven heeft dat gedaan. De Kamer vond dat dat eigenlijk best wel lang duurde. Het was overigens met deze wet ook helder dat de invoering van alle onderdelen van deze wet op verschillende momenten zou gaan plaatsvinden. Er was van een paar artikelen heel specifiek gezegd: dat gebeurt drie jaar nadat het in het Staatsblad is geplaatst. En er zaten een aantal andere onderdelen in waarvan we wisten dat dat op een ander moment zou gebeuren, een later te bepalen moment. En het amendement van de heer Bisschop: als we dat — zeg maar — niet zouden doen, dan zou dat 1 augustus 2022 uiteindelijk definitief in werking treden. De Tweede Kamer heeft het amendement aanvaard. De Eerste Kamer heeft zelfs zonder debat ook de wet aanvaard. Dus in principe loopt dat traject van inwerkingtreding op verschillende manieren, ook met betrekking tot dit onderdeel. Ik kom straks op die andere onderdelen nog even specifiek terug.

Ik heb toen zelf — dat recht heb ik in principe — nog wel een uitvoeringstoets gedaan. In het debat heb ik daar niet zo veel woorden aan gewijd, meneer Bisschop; ik heb de verslagen erop teruggelezen. Ik heb al aangegeven dat het ingewikkeld is, maar we hebben niet, zeg maar, tot op het bot met elkaar die andere onderdelen doorgenomen. Maar ik heb toen dus een

uitvoeringstoets laten doen, en die heb ik ook aan uw Kamer toegestuurd. Op basis daarvan, ook omdat dit wetstraject nog liep, heb ik aangegeven dat ik toch zorgen heb over de uitvoering van een aantal onderdelen. En ik heb dat gewoon heel transparant met uw Kamer gedeeld, al maanden geleden, omdat ik ook wel begreep ... De heer Bisschop gaf ook aan dat dat netjes moest gebeuren; "onacceptabel" nam hij zelfs in de mond. Even kijken wat hij nog meer zei: "eerlijk aan het parlement voorleggen". Dat heb ik gedaan, ik heb eerlijk aan het parlement voorgelegd dat ik toch met een paar onderdelen van deze wet, ook op basis van die uitvoeringstoets, problemen had. Die raken overigens aan de kwaliteit en het bewaken van de kwaliteit, ook op stelselniveau. En daar wilde ik dus ook wel met u over in gesprek, anders ga ik dat natuurlijk niet met u delen. Dat hebben we nu bewaard tot dit moment. Dat is op zich niet erg, want dit is ook wel een heel natuurlijk moment omdat deze wet nu voorligt. Dat dus met betrekking tot hoe het in het proces is verlopen.

Waar heb ik nu toch best wel wat moeite mee? Dat heeft met het volgende te maken. Laat ik even beginnen met wat dat niet is. Niet met het feit dat scholen ook de ruimte moeten hebben om, als het gaat om het leerlingvolgsysteem, los van groep 1 en 2, voor eigen toetsen te kiezen; die ruimte is er gewoon. Als dat een misverstand is geweest over en weer, dan hebben we dat nu bij wijze van spreken gewoon weggenomen. Dat kan dus. Waar ik wel moeite mee heb, is het volgende. Als we ervoor kiezen — en dat is de keuze van dit kabinet — om niet meer de kleutertoets af te nemen, dus zo'n soort schriftelijke toets in de onderbouw, dus groep 1 en 2, dan zijn er ook andere instrumentaria waarvan we weten dat die ook gewoon goed en te vertrouwen zijn, waarmee we informatie kunnen ophalen die voor de school belangrijk zijn, maar ook voor het bredere zicht op hoe de ontwikkeling van onze kinderen is. Dat is voor groep 1 en 2 best heel belangrijk, ook omdat ze dan uit de vve komen — dit ook weer met betrekking tot kansengelijkheid — en we dan ook goed willen kunnen kijken of de opbrengsten daarvan op een goede manier hun voortgang kunnen vinden, en we die ook kunnen volgen in de jaren daarna. Op het moment dat we daar dan niet meer genormeerde instrumentaria voor mogen gebruiken — ik heb het niet over toetsen — dan wordt het ingewikkeld om daar goed zicht op te blijven houden en, niet alleen in de school maar ook op een wat hoger niveau, op de bredere ontwikkeling van kleuters in Nederland op alle scholen die we hebben. Dus dat was wat mij betreft ook een punt van discussie met uw Kamer, zo van: heeft u dat zo beoogd?

Het tweede was dat u ook bij de lvs-toetsen voor de groepen daarna ruimte wilt hebben voor eigen keuzes. Die is er. Ze mogen alles toevoegen aan het leerlingvolgsysteem, maar we willen wel graag dat er ook nog genormeerde toetsen gebruikt worden, omdat men op die manier niet alleen in de school zelf weet dat men met de goede toets bezig is. Dat kan overigens ook best met de toetsen die men daarnaast gebruikt, die niet — zeg maar — langs de toetssteen zijn gehouden van landelijke normering. Maar zo kunnen we ook op stelselniveau weer blijven volgen wat de ontwikkeling van leerlingen is. Mag ik u heel indringend verwijzen naar de Staat van het Onderwijs die wij twee weken geleden besproken hebben? Dit onderwerp is niet aan de orde geweest. De inspectie maakt zich oprecht zorgen over het goed kunnen volgen van de kwaliteit van het onderwijs. Er zijn zorgen over die kwaliteit, onder andere ook omdat er in het hele stelsel steeds minder gebruikgemaakt wordt van genormeerde toetsen, die dus onderling goed vergelijkbaar zijn, ook qua opbrengsten. Als uw amendement nu wordt aangenomen ... Ik zeg het tegen u, maar ook tegen de heer Van Meenen en de heer Peters, want die hebben het medeondertekend. Misschien is het een vergissing van mij en de mensen die mij ondersteunen met betrekking tot wat u beoogt, namelijk dat niet alleen maar voor groep 1 en 2 wettelijk wordt vastgelegd dat er geen toetsen gebruikt mogen worden. Want daar ben ik het mee eens. Dat is kabinetsbeleid. Maar daarnaast vindt u het ook niet meer noodzakelijk dat andere observatie-instrumentaria genormeerd moeten zijn en gebruikt moeten worden, naast alle keuzes die de scholen zelf ook nog maken. Ook voor de groepen daarna wilt u niet meer de genormeerde lvs-toetsen gebruiken. Hierdoor zouden de borging en de zekerheid die we nu hebben met goedgekeurde toetsen kunnen wegvallen, met betrekking tot wat dat aan opbrengsten gaat opleveren in de school zelf, maar ook voor het stelsel. Dat zou echt een enorme verarming zijn van het zicht dat we op het onderwijs kunnen houden, in de school en daarbuiten. Ik kan me haast niet voorstellen dat dat uw bedoeling is, maar dat vloeit toch min of meer voort uit dit amendement.

De voorzitter:

Ik geef de heer Bisschop het woord, maar voor mij is nog niet helemaal duidelijk of u daarmee al een oordeel geeft over dit amendement, of dat ik dat afhankelijk van de uitleg ...

Minister Slob:

Misschien spreek ik het oordeel zelfs ook niet verder in deze zaal uit, omdat we er misschien nog even wat tijd voor nodig hebben. Deze wisseling hebben we de vorige keer niet gehad bij de deugdelijkheidseisen, maar deze wisseling moeten we nu denk ik wel met elkaar hebben, om volslagen helder te hebben — nogmaals, met respect voor de verschillende posities — wat we hier aan het doen zijn en wat de voordelen en de nadelen zijn.

De heer Bisschop (SGP):

Als we de toelichting op dit amendement lezen, dan zien we heel duidelijk dat er wel degelijk een mogelijkheid voor scholen blijft om landelijk genormeerde toetsen te blijven gebruiken. Alleen, als scholen een andere keuze maken — dat kan heel goed in de context van zo'n school, van zo'n onderwijsprogramma — dan hebben scholen de ruimte daartoe. Ik leg dan ook maar weer de vinger bij het oneigenlijke gebruik van toetsen. Waarom wordt er getoetst? Dat is niet om scholen onderling te kunnen vergelijken, maar om de vordering, de positie en het perspectief van leerlingen te definiëren. Wat ik steeds weer tegenkom, is dat toetsen die oneigenlijke bijbedoeling krijgen, namelijk dat het onderwijs, die scholen, onderling vergelijkbaar moet zijn. Nee, daar gaat het niet om. Ik ben helemaal niet zo bezorgd over die onderlinge vergelijkbaarheid. Ik denk dat er heel andere instrumenten zijn waarmee de inspectie de kwaliteit van het onderwijs op elke school individueel kan vaststellen. De inspectie of beleidsinstanties hebben wellicht de behoefte om geaggregeerd te kijken waar we staan, maar daar kun je die toetsen niet voor gebruiken. Dus het hoort bij de pedagogische verantwoordelijkheid van elke school om de ruimte te hebben om de juiste toets voor hun leerlingen te kiezen. Dat kan de keus voor een landelijk genormeerde toets zijn, maar dat hoeft niet per se. Het kan ook op een andere manier.

Minister Slob:

Even voor de helderheid: ik heb het amendement dus goed begrepen. Het betekent niet alleen dat er in groep 1 en 2 niet getoetst mag worden — daar zijn we het mee eens, overigens — maar dat er ook geen andere genormeerde observatie-instrumentaria gebruikt mogen worden. En naast de ruimte die er is om eigen toetsen te gebruiken, wordt voor groep 3, 4, 5 tot en met 8 de verplichting geschrappt om genormeerde toetsen te gebruiken. Heb ik dat goed begrepen? Even puur informatief.

De heer Bisschop (SGP):

Ja. Kijk, als een school ervoor kiest om een landelijk genormeerde toets, gerelateerd aan een bepaald leerlingvolgsysteem, te gebruiken, is dat prima. Als een school zegt "wij kunnen leerlingen beter op een andere wijze volgen", dan is dat ook prima. Dat is de vrijheid van die school die je moet respecteren uit het pedagogisch belang voor die leerlingen.

Minister Slob:

Natuurlijk is er ruimte voor scholen om daar eigen keuzes in te maken, maar we hebben ook met elkaar een bredere verantwoordelijkheid, ook gelet op het toezicht dat we vanuit de overheid moeten hebben op ons onderwijs, om niet alleen op schoolniveau maar ook breder, op stelselniveau te kijken hoe het met de kinderen gaat en het hoe het op zo'n school gaat. Ik twijfel niet aan scholen als het gaat om keuzes die ze maken, maar we weten dat keuzes ook weleens verkeerd kunnen uitvallen. Dus als we het helemaal vrij zouden laten en er dus alleen maar een eigen keuze is met betrekking tot de toetsen of welk observatieinstrumentarium ze ook gebruiken, dan zal de inspectie vanuit de wettelijke taak die we haar gegeven hebben, iedere keer dus individueel moeten kijken bij de school wat er aan de hand is. Dan weet u ook dat ze daar niet iedere dag op de stoep staan. Dus op het moment dat het misschien niet gaat zoals we willen, dan kom je daar misschien heel laat achter, wat dan best behoorlijke consequenties heeft voor de kinderen. Die toetsen worden namelijk mede gebruikt om bijvoorbeeld een schooladvies te geven. Als we borgen, ook vanuit de kwaliteitsverantwoordelijkheid die we hebben, dat in ieder geval die wettelijk genormeerde toetsen worden gebruikt, dan biedt dat ook vanuit de

stelselverantwoordelijkheid toch een grotere zekerheid dat in die scholen de goede toetsen gebruikt worden dan dat het helemaal open is. Dat is een.

Het tweede is dat er heel snel rond leeftijdscategorieën problemen kunnen ontstaan, wat we ook hebben gezien in de coronatijd. Hoe kunnen we daarachter zien te komen? Eigenlijk maar op een paar manieren. Dat is door heel specifiek onderzoek te doen maar ook door juist gebruik te maken van de opbrengsten van dergelijke genormeerde toetsen. Niet om ze onderling te vergelijken en door er een soort ratrace van te maken en scholen erop af te rekenen. Ik weet wel dat dit een mechanisme is dat soms aanwezig is, maar dit is niet hoe we dat vanuit de overheid willen. Het gaat er wel om die opbrengsten te hebben om heel gericht te zien hoe het met de kinderen gaat, waar de problemen zitten, waar wij vanuit onze landelijke verantwoordelijkheid misschien extra inzet moeten gaan plegen en waar we scholen meer moeten gaan ondersteunen. Kijkt u nogmaals naar de Staat van het Onderwijs, naar pagina's 40 tot 55, over het stelsel. Daar vindt u al die informatie terug. De inspectie staat tegenwoordig veel vaker met de handen in de lucht. Dan zeggen sommigen "dat is een goede houding van ze", maar dat vind ik niet als het gaat om het in de praktijk kunnen brengen van hun verantwoordelijkheid om de kwaliteit in het stelsel te kunnen volgen. En we maken ons zulke zorgen over de kwaliteit? De heer Peters, medeondertekenaar van dit amendement, geeft keer op keer aan dat we zicht moeten hebben op de kwaliteit. Dit amendement zorg er echt voor dat we er minder zicht op gaan krijgen. Dat vind ik jammer, omdat ik ook u niet ken als iemand die daar dingen in zou willen weghouden.

De heer **Bisschop** (SGP):

Ik probeer de gedachtelijn van de minister te volgen. De scholen krijgen in de normale cyclus eens in de vier jaar inspectiebezoek. De inspectie steekt dan de thermometer in die school. Dan weet die inspectie toch hoe de stand van zaken is en die weet toch of het toetsingsmateriaal adequaat is? Als dat niet zo is, dan ligt een risicogericht programma voor de hand, zou ik zeggen. Naar mijn waarneming is het probleem van de landelijk genormeerde toetsen niet zozeer dat het een waarborg is van de kwaliteit van de toetsing van de kinderen maar dat het een waarborg is dat de resultaten onderling vergeleken kunnen worden. En daar zijn de kinderen de dupe van. Daar legt dit amendement de vinger bij. Het primaat hoort te liggen bij de scholen. Kiezen die ervoor, prima. Kiezen ze voor een ander adequaat systeem, waarop uiteraard ook toezicht is van de inspectie, dan is dat ook uitstekend.

Minister **Slob**:

Het is beide. Het is goed zicht erop kunnen blijven houden en zekerheden borgen in de wijze waarop we het met elkaar inrichten, zodat in de scholen de goede dingen gebeuren. Maar als de inspectie individueel, iedere school, een voor een moet gaan volgen, van iedereen een adequaat beeld moet hebben en snel moet kunnen ingrijpen als dingen niet goed gaan, dan gaat dat in de praktijk niet werken als je die landelijke borging weglaat. Daar zullen we ook veel meer inspecteurs voor nodig hebben. We hebben zelfs de vierjarige periode wat ruimer genomen. Sommige scholen krijgen pas om de vijf of zes jaar bezoek, sommige wat sneller. In dat opzicht hebben we dan al niet het goede overzicht op schoolniveau.

Daarnaast kunnen we door de informatie die uit de scholen komt op stelselniveau — nogmaals, dat is niet voor de vergelijking, maar voor ons als beleidsmakers — volgen wat er gebeurt. Naar aanleiding van de onderzoeken die we in coronatijd hebben gedaan, hebben we bijvoorbeeld gezien dat het niet alleen een probleem was dat er door corona achterstanden waren bij leesvaardigheid bij een lage SES, maar ook bij een midden en hoge SES. Daar kunnen we nu op sturen. Dat doen we ook door middel van het Nationaal Programma Onderwijs, dat we met elkaar hebben afgesproken. Ook in de monitoring van het Nationaal Programma Onderwijs zit een aantal van dit soort elementen. We doen geen afbreuk aan de keuzevrijheid. Die blijft onbepert van kracht. Maar we zijn nu dus bezig iets weg te strepen waar we echt spijt van gaan krijgen en waar we nu al problemen zien met betrekking tot het toezicht op de kwaliteit van ons onderwijs.

De **voorzitter**:

Uw laatste interruptie, meneer Bisschop.

De heer **Bisschop** (SGP):

Dan hou ik die nog eventjes achter de hand, want ik vermoed dat er nog iets komt.

De **voorzitter**:

U denkt: de heer Van Meenen gaat de zijne inzetten!

De heer **Van Meenen** (D66):

Dan zal ik de interruptie plegen die de heer Bisschop wellicht had willen doen, want ik sluit aan bij zijn punt. Dat het voor de inspectie ingewikkeld is om de kwaliteit van scholen vast te stellen, is nou eenmaal het geval bij iets wat geen koekjesfabriek is waar je heel spreadsheetachtig kunt meten wat de kwaliteit is. Dat is een probleem. Maar de oplossing daarvoor kan natuurlijk nooit zijn dat we dan een instrument gaan nemen dat helemaal niet bedoeld is om de kwaliteit van de scholen en het onderwijs vast te stellen, maar dat alleen bedoeld is om iets te zeggen over individuele kinderen. Daar zit volgens mij de kern van het probleem en sowieso van dit hele centraletoetsdebat. Een van de redenen om in 2013 naar dat hele systeem te gaan kijken, was namelijk dat dat systeem van die eindtoets zo langzamerhand verworpen was tot een soort nationale beautycontest van scholen met de RTL-ranglijsten, de Trouw-ranglijsten, noem het allemaal maar op. Die zijn allemaal gebaseerd op toetsen van kinderen die alleen maar bedoeld waren om iets over dat individuele kind te zeggen. Ook Karen Heij zegt daar in haar proefschrift veel over. Is de minister het dus niet met me eens dat juist het amendement van Bisschop waar ik ook onder sta die angel eruit haalt? Dat zegt: hoe ingewikkeld het ook is, gebruik het instrument "toetsen van kinderen" niet oneigenlijk voor het meten van de kwaliteit van scholen.

Minister **Slob**:

Er zitten twee kanten aan. Allereerst is het belangrijk dat we, ook vanuit de stelselverantwoordelijkheid die we hebben om de kwaliteit van de scholen te volgen, uiteindelijk natuurlijk gericht zijn op het belang van iedere individuele leerling en dat we zorgen dat we dat borgen, ook vanuit de verantwoordelijkheid die we daar nationaal voor dragen. Dat doen we met genormeerde toetsen. Dat doen we door te vragen dat lvs-toetsen verbonden zijn aan de referentiekaders van taal en rekenen. Dat gaat op deze manier overigens verdwijnen, maar werd in 2013 in een eerder amendement van de heer Bisschop nog door hem voorgesteld om te doen. Dat is om even aan te geven dat dit geen nieuw debat is. Maar toen stond hij precies aan de andere kant, want toen wilde hij juist die verbinding maken. Op het moment dat we erachter komen dat dat misschien toch niet het geval is — het hoeft helemaal geen kwade opzet of onwil te zijn — kan dat weleens te laat zijn. Kinderen kunnen daar dan in de tussentijd de gevolgen van hebben ondervonden. Dat hoeft niet zo te zijn, maar het kan. En dat willen we natuurlijk zo veel mogelijk voorkomen. We zijn als wetgever ook gewoon verantwoordelijk om daarvoor de goede dingen te doen, ook in onze regelgeving.

Het tweede is dat het op zich niet onlogisch is dat wij vanuit onze nationale verantwoordelijkheid, gewoon breed naar het land kijkend, naar die duizenden scholen, willen weten wat de kwaliteit is. Dan bieden deze genormeerde informatiebronnen ons gewoon heel veel informatie, niet om de scholen onderling te vergelijken, maar wel om op stelselniveau te weten hoe het met de kleuters gaat, hoe het met groep 3 gaat en wat er in groep 8 gebeurt. Kortom, op die manier weten we dat dan. Dat zijn ook rapporten die u graag van mij wilt hebben. U heeft mij bij het Nationaal Programma Onderwijs zelfs gevraagd om daar in de monitoring heel nadrukkelijk rekening mee te houden. U wilt gewoon echt goede informatie hebben. Die moet ook eenduidig zijn. Het moet niet anders geluid worden als het van een andere kant vandaan komt. Dat wordt met dit amendement toch ... Nou, laat ik het zo zeggen: de verantwoordelijkheid die we nationaal hebben, maar ook qua wat we van onze inspectie vragen, wordt voor een groot gedeelte uit de wet gehaald. Ik zie dat als een enorme verarming, ook voor het toezicht. Ik vraag u nog een keer, al heeft u het misschien al gedaan: kijk naar de Staat van het Onderwijs en naar wat de inspectie vanuit haar stelselverantwoordelijkheid heeft teruggegeven. Die verantwoordelijkheid hebben we haar bij wet gegeven, om daar toezicht op te houden. De inspectie geeft aan waar ze tegen aanlopen. Ze weten soms eigenlijk niet wat er in het land op een bepaald punt gebeurt. Dat was ook al een gevolg van het wegvallen van de eindtoets. Voor dat alles dragen wij toch een verantwoordelijkheid met elkaar.

Dat brengt me ook bij de vraag van de heer Peters, medeondertekenaar van het amendement. Hij zegt: ik wil graag een lerende cultuur. Een lerende cultuur betekent juist dat je openstaat voor dit soort informatie, en die wilt hebben en gebruiken. Dat doen we overigens via het NRO. Dat weet u. Scholen krijgen ook de informatie terug vanuit het voortgezet onderwijs. De heer Segers vroeg daarnaar. Dat is in de wet overigens nog maar vrij recent geregeld, dus wij moeten nu wel gaan volgen in hoeverre dat voor hen, in die lerende cultuur, iets betekent, zodat ze als het nodig is, aanpassingen doen. Dat volgen we ook, maar we hebben nu in ieder geval heel goed geregeld dat dat bij alle scholen gebeurt. Ook dit soort informatie — wat zien wij gebeuren in de scholen, hebben we er goed zicht op, als het gaat om de wijze waarop wij onze informatie naar boven halen, maar ook om wat we van andere scholen te zien krijgen — is echt een onderdeel van de lerende cultuur die we zien en die we niet genoeg kunnen blijven bevorderen. Daarom ben ik heel erg blij dat dat in het nationaal onderwijsprogramma een van de effectieve interventies is. Ik merk zelf dat heel veel scholen juist op dat soort onderdelen nu aan de slag gaan en proberen geld zo in te zetten dat ze zich daar verder in kunnen ontwikkelen en dat ze verder kunnen groeien.

Voorzitter. Dan het proefschrift van Karen Heij. Ik ben geen paranimf geweest en ik heb ook niet deelgenomen aan het debat daarover, maar ik heb er wel veel over gelezen. Ik heb het proefschrift zelf niet volledig gelezen, maar ik heb daar wel rapportages over gekregen. Op mijn ministerie is ook met haar persoonlijk gesproken. Wat mij vooral opviel — misschien heeft meneer Van Meenen dat er ook uitgehaald, en anders meneer Kwint wel, die er ook naar vroeg — is dat zij zegt dat wij ons curriculum veel scherper moeten hebben. Het is te algemeen. Zij zegt dat we ons curriculum veel scherper moeten formuleren omdat de opdrachten aan het onderwijs te algemeen en te vaag zijn, wat gevolgen heeft. Ze heeft inderdaad ook opvattingen over toetsen en hoe die gebruikt moeten worden, ook als het gaat om het toekomstplaatje. Dat mag. We hebben een vrije wetenschap, dus zij heeft dat op haar manier op papier gezet. Dit soort proefschriften zijn denk ik belangrijk om met elkaar de scherpte te houden. Er zijn natuurlijk nog meer proefschriften geschreven over dit soort onderwerpen en er zijn ook allerlei masterstudies. Als u wat gaat googelen, komt u er heel wat tegen. Dat is goed. Laten we elkaar scherp houden met betrekking tot deze onderwerpen.

De voorzitter:

Minister, mag ik u toch vragen of u in eerste termijn nog een oordeel gaat geven over het amendement op stuk nr. 9 van Bisschop c.s.?

Minister Slob:

Voorzitter, ik wilde u straks, aan het eind, nog iets vragen over het vervolg met betrekking tot deze amendementen.

Voorzitter. Dan de schoolgids en het opnemen daarvan. Natuurlijk, als het alleen een papieren letter zou zijn, zou dat onvoldoende zijn, maar het is wel belangrijk dat we de ouders goed de weg wijzen en dat ze goed weten waar ze dat kunnen vinden. Een schoolgids is een verplichting en nu wordt het ook wel belangrijk om te weten wat de procedures zijn voor het schooladvies. De inspectie kijkt daarnaar; die kijkt hoe het in de praktijk werkt. Dat zijn allemaal onderwerpen die bij de schoolbezoeken kunnen worden besproken. Als het alleen bij papier blijft, is dat natuurlijk onvoldoende, maar het helpt ouders echt heel erg als ze de weg weten en als die informatie helder voor hen beschikbaar is.

In de nota van wijziging — dat is u denk ik ook wel opgevallen — hebben we de eis op dit punt aangescherpt tot een actieve communicatieplicht. Dus niet alleen maar: hier heeft u een boekje. Nee, op dit punt moeten de ouders actief benaderd worden en moet hun verteld worden dat ze deze informatie tot zich moeten nemen.

Voorzitter: Bergkamp

Minister Slob:

Voorzitter. Mag ik u voor de vraag van mevrouw Westerveld over de pilot met 10-14-onderwijs verwijzen naar het eindrapport dat ik recent naar de Kamer heb gestuurd? Dat is nog maar een paar weken geleden gebeurd. Daaruit blijkt dat er mooie stappen zijn gezet, maar dat we daar echt nog wel verder in moeten gaan. Maar we hebben daarmee in deze periode wel goede dingen gedaan.

Dan de vraag van de heer De Hoop, over het aanpassen van de CXC. Dat is niet nodig, omdat we in artikel 4 van het besluit al regelen dat de leerlingen onder voorwaarden kunnen doorstromen naar onderwijs in Europees Nederland. Daar hebben we ook over gesproken met de scholen die hier straks mee te maken zullen krijgen, die ik overigens ook zelf heb bezocht en waar ik nog warme herinneringen aan heb. We hebben dus in principe geregeld dat de leerlingen verzekerd zijn van doorstroommogelijkheden naar onderwijs in Europees Nederland. Daar hoeft u geen motie meer voor te tikken. Misschien was die al getikt, maar u kunt het denk ik doen met wat ik er hierover heb gezegd. Voorzitter. Dan heb ik volgens mij de meeste vragen ... We hebben inmiddels zelfs een andere voorzitter gekregen; de eerste voorzitter, moet ik zeggen.

Ik wil de Kamer het volgende vragen. Ik heb ook amendementen gekregen waar ik nog een oordeel over moet geven. Ik heb misschien toch even wat tijd nodig heb om daar goed over na te denken. Ik wil dat oordeel sowieso op papier zetten, ook over de amendementen waar ik al een oordeel over heb gegeven. Er zijn er nog een paar over. Ik merk ook dat de Kamer hier een aantal zaken heel fundamenteel aan de orde heeft gesteld met betrekking tot wat ook wel de grondslagen van deze wet zijn. Ook dat zou ik graag nog even wat korter, maar ook stevig in een brief aan u willen doen toekomen. Om die reden zou ik willen vragen om de tweede termijn op een nader te bepalen moment te houden, zodat ik u die informatie kan geven en ik ook het definitieve oordeel over de amendementen op papier kan zetten, met de onderbouwing, misschien iets uitgebreider dan in deze tijd mogelijk was, ook van het amendement van de heer Kwint. Dat zal misschien niet gelijk al volgende week zijn, want dat vraagt wel even iets, maar ik hoop dat we wel zo snel mogelijk na het reces — niet meer op deze mooie plek, maar op een andere plek — het debat kunnen voortzetten.

De voorzitter:

Ik kijk even naar de Kamer of dit voorstel van de minister wordt ondersteund om de tweede termijn uit te stellen tot na het reces.

De heer Kwint (SP):

Ik denk dat dit inderdaad een goed voorstel is omdat we tijdens de discussie merken dat de lezingen over hoe verstrekkend sommige voorstellen zijn nogal uit elkaar lopen. Ik zou de minister wel willen vragen om over mijn amendement echt uitgebreid uiteen te zetten waar hij die grote uitvoeringsproblemen ziet, en ook hoe hij de problemen van de afgelopen jaren die hij daarbij betrok nog uitgebreider in relatie brengt tot dit voorstel, want dat was mij in alle oprechtheid nog niet duidelijk in de beantwoording.

Minister Slob:

Ik heb natuurlijk een heel oprechte poging gedaan om ook de heer Kwint te informeren, maar ik denk inderdaad dat het goed is — dat was daarom ook mijn voorstel — om het ook nog een keer op papier te zetten. Mijn dank dat u dat steunt.

De voorzitter:

Ik kijk even naar de andere leden.

De heer Beertema (PVV):

De minister redt mij eigenlijk van mijn tweede termijn, want hij heeft zo veel verstandige dingen gezegd die mij aan het twifelen hebben gekregen. Dus ik ben blij dat ik even tijd krijg.

De **voorzitter**:
Kijk.

De heer **Segers** (ChristenUnie):
Ik vraag nu onmiddellijk een stemming aan, mevrouw de voorzitter.

De **voorzitter**:
Nee, hè?

De heer **Segers** (ChristenUnie):
Nou, nee. Dit lijkt mij een verstandig voorstel. Ik heb wel even een vraag hoe het zit met de timing voor de voorbereiding die scholen zelf nodig hebben, want het gaat over volgend voorjaar. Hoe zit het even in de tijd? Daar hoor ik graag nog meer van, wellicht nu, wellicht in de brief. Maar verder steun.

Minister **Slob**:
Ik zal dat in de brief ook melden. Ik kan misschien ook kijken of dingen die we zo snel mogelijk in werking willen laten treden — ik denk bijvoorbeeld even aan een aantal hele praktische dingen — misschien wel, als ze niet op een andere manier in de wet zijn vastgelegd, al met de scholen kunnen communiceren. Maar dat laat ik u eerst in een brief weten. Want ik wil natuurlijk dat u daar dan ook kennis van heeft.

De heer **Van Meenen** (D66):
Akkoord.

De heer **Bisschop** (SGP):
Ik heb daar geen moeite mee. Prima.

De **voorzitter**:
Dank u wel.

Mevrouw **Pouw-Verweij** (JA21):
Steun voor het voorstel van de minister.

De **voorzitter**:
Dank u wel.

De heer **Peters** (CDA):
Ik heb er ook geen moeite mee.

De **voorzitter**:
Dank u wel.

De heer **De Hoop** (PvdA):
Steun.

De **voorzitter**:
Dan dank ik de minister. We gaan de tweede termijn van het debat plannen.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.